

Josef Dýma:
CESTOU K SVOBODĚ

REVOLUČNÍ PROPAGACE
ÚVAHY A BESÍDKY OTIŠTĚNÉ V RUSKU
1915—1917.

47/RJX
JOSEF DÝMA:
**CESTOU
K SVOBODĚ.**

KNIHA PRVNÍ:
REVOLUČNÍ PROPAGACE.

ÚVAHY A BESÍDKY
UVEŘEJNĚNÉ V RUSKU 1915-1917.

110
PAMÁTNÍK ODBOJE
NAKLADATELSTVÍ
VYDAVATELSTVO MALOZEMĚDLCŮ
STAROMĚSTSKÉ NÁM. Č. 30
PRAHA I.

The logo consists of the letters 'L' and 'K' in a stylized, light blue font. The 'L' is white with a blue outline, and the 'K' is solid light blue. They are set against a dark blue square background.

Kniha byla převedena do formátu PDF v rámci činnosti zapsaného spolku Legionářská knihovna. Kniha byla pořízena z finančních prostředků získaných z mládežnických dotačních výzev Napříč krajem s mládeží a Mládež kraji, které probíhaly na území Moravskoslezského kraje a statutárního města Ostravy.

*PŘIPISUJI SVĚTLÉ PAMÁTKY
BRATŘÍ LEGIONÁŘŮ
POLOŽIVŠÍCH SVÉ ŽIVOTY
ZA SVOBODU NÁRODA*

AUTOR

PŘEDMLUVA

Účastnil jsem se československé revoluce v Rusku od počátku svého zajetí, do něhož jsem padl hned po zahájení války, dne 24. srpna 1914 ve Zločově. Z počátku jsem pracoval jako zajatec organizováním našeho odboje v Taškentě, který se stal jedním z nejvýznamnějších ohnisek již r. 1915. Odtud jsem také r. 1915 začal dopisovati do čtrnáctidenníku „Čechoslováka“ v Petrohradě, jenž v polovině toho roku počal vycházeti za redakce Bohdana Pavlů. V červnu r. 1916 byl jsem povolán za spolupracovníka do kyjevského Svazu spolků československých na Rusi, kde jsem pracoval jako žurnalista nejprve ve „Zprávách Svazu“ (oficiální orgán Svazu, vydávaný jako příloha čas. „Čechoslovan“ v Kyjevě), načež jsem přešel přímo do redakce „Čechoslovana“, kde jsem setrval do konce r. 1916.

Průběhem další doby jsem působil na různých místech ve službách našeho hnutí a podle toho rozdělují své literárně-novinářské dílo v Rusku na tři knihy. První kniha „Revoluční propagace“ zahrnuje práce od r. 1915 do r. 1917, druhá kniha „Anabase“ obsahuje většinou práce otiskované od května do září 1918 v mnou redigovaném denním listu „Věstník“ ve Vladivostoku a obsah třetí knihy „Vítězství“ tvoří práce od října 1918 do března 1919, otiskované hlavně v „Československém Den-

niku" v Jekatěrinburgu, kde jsem byl členem redakce. Ku třetí knize připojím „Krátkou historii československé revoluce v Rusku“, čímž bude doplněn obraz, který podávají mé statě a besídky o vývoji naší revoluce v Rusku.

Do své první knihy v chronologickém postupu zařadil jsem práce z doby našeho revolučního kvasu, kdy jsme musili buditi pochopení pro naše hnutí a budovali jsme jeho myšlenkové základy. Nebyla to práce snadná, vždyť jsme začali pracovati za všeobecné deprese, která byla vyvolána neúspěchem Ruska. Musili jsme překonávati mnoho překážek, které nám kupila do cesty nejen podryvná práce rakušáckých elementů, ale i proniklý carský režim, prosáklý germanofilstvím. Také ruská veřejnost, hlavně na počátku, velmi málo chápala naše snažení.

Má kniha má především význam dokumentární, proto zařazuji do ní své práce nikoli podle jejich literární hodnoty — jsem si dobře vědom nedostatků — nýbrž podle toho, jak odrážejí naše hnutí a tu práci, která musela být konána, aby se naše revoluční akce úspěšně rozvíjela.

Hlavní věcí za té krásné doby, plné idealismu, v Rusku byl pro nás politický úspěch a když toho jsme dosahovali ustavičným prohlubováním naší revoluce a zvětšováním svých řad, byli jsme šťastni. Při této práci nás vedla láska k národu a byli jsme proniknuti poctivou snahou, podle sil svých přispěti k jeho osvobození. Přál bych si jen, aby v mé knize byl rovněž nalezen ohlas toho upřímného idealismu, který vedl nás za hranicemi do boje za svobodu národa.

V Praze, 1. listopadu 1919

Josef Dýma

PROROCTVÍ KAUTSKÉHO

Názor o neudržitelnosti Rakousko-Uherska převládal již před válkou u všech politicky myslících lidí bez rozdílu národnosti. Rozbití tohoto dávno přežilého státního útvaru, založeného na zásadě znásilňování slovanské většiny německo-maďarskou menšinou, stalo se historickou nutností, která musí být splněna, má-li kdy nastati v Evropě jistá konsolidace poměrů na základě přirozených a historických práv národů.

Podobně soudili za lepší své minulosti i němečtí sociální demokraté, a zvláště jasně i otevřeně se v této věci vyjadřoval jejich známý mluvčí Karel Kautsky. Dotýkaje se publicisticky před 10 lety zmatků v Habsburském mocnářství, vyvolaných hlavně trvalými krisemi uherskými a českými, Kautsky propagoval myšlenku všeobecného práva hlasovacího do říšské rady jakožto jediného prostředku, který snad bude moci v tomto státě zlepšiti situaci, protože na místo „neschopného měšťáctva“ přijdou k veslu široké vrstvy, v první řadě ovšem sociální demokraté. Avšak i nehladě na to, že sociální demokraté domohou se takové moci, vyznívaly názory Kautského pessimisticky, poněvadž národnostní protivy v Rakousku budou se přiostrřovati, podobně jako protivy sociální. O správnosti těchto názorů Kautského zajisté poučila desítiletá historie rakouského parlamentu, zvoleného podle všeobecného práva hlasovacího.

Kautský již před desíti lety vyslovil pevné přesvědčení, že jediné možným východiskem ze zmatků jest násilné rozbití dosavadního Rakousko-Uherska, utvoření z něho samostatných národních států, které podle soudobých právních, mravních a politických názorů jediné mají nárok na existenci. Jeho slova o rakouské krizi v brožuře, vydané r. 1905 (brožura vyšla také v ruském překladu téhož roku v Kijevě pod názvem „Kpuzuc Abempiu“), znějí zrovna prorocky, a jest nejvýš záhodno uvést je v dnešní době v širší známost. Práví tam:

„Komu by záleželo na vzkříšení Rakouska k novému životu, jestliže už jednou umřelo? Rakousko v přítomné době existuje jediné následkem zmatků, nikoli následkem vnitřní nezbytnosti. Pokud Rakousko existuje, jeho obyvatelé, a také sociální demokraté, musí se snažiti učinit je schopným života, poněvadž také oni v něm jsou nuceni žít. Zahyne-li staré Rakousko katastrofou nebo marasmem, tehdy se jeho prvky osvobodí a daleky snaze najíti si nové formy společenského života, podle možnosti oddělí se od sebe. Takovými soustavnými národnostmi jsou staré, historické národy — Němci, Poláci a Italové. Zda ostatní národové, Rusíni, Rumuni a Srbové — připojí se k sousedním národnostně stejnorodým říším, nebo pokusí se, jako na př. Češi a Maďaři, založiti si vlastní říše, či dají přednost utvoření nového Rakouska na základě národnostní autonomie, bylo by zbytečno zde rozváděti, poněvadž nelze ničeho předvídati.

Rozhodně však proces, jímž chaos národů v jiho-východní Evropě dostihne své konečné národní konsolidace, nebude ani příliš jednoduchý, ani příliš mírný. Avšak ať je jakkoli, rozhodně konečné

řešení rakouského problému národnostního, nebo jen řešení krise dualismu, zdá se nemožným pokud, pokud existuje nynější režim. Nelze udati v této věci žádný dočasný prostředek, nelze prostě odklidit žádnou z velkých národnostních otázek. Naopak i národnostní protivy stejně jako protivy sociální musí se stále přiostrřovati.

Ale i zde měšťácký svět jest neschopným ze svého vlastního bytí činiti vývody. K jeho úkolům patří ustanovení právní rovnosti a politické svobody stejně jako seskupení a stmelení národů v národnostní říše. Avšak podobně jako všechny velké historické problémy, vyplývající z přiostrření společenských protiv, i tento problém v současném velikém státě bude možno rozřešiti pouze katastrofální cestou, která odstraní všechny překážky nových útvarů. Váčkami a revolucemi byly utvořeny národnostní státy.

V přítomné době měšťácká společnost již tak prohnila, že by nevydržela žádné politické katastrofy. Ona obává se každé podobné katastrofy a všemožně se snaží, aby jakékoli sebe naléhavější rozřešení bylo odloženo, může-li býti vykonáno jen cestou katastrofy nebo pokusem změřiti své síly k uplatnění své vůle.

Nemáme příčiny přátí si, aby vývoj šel touto cestou, poněvadž by příliš povýsil požadavky, které se tím na nás kladou. Avšak toto přání nesmí zatemňovati našeho poznání, že tato cesta je skutečně cestou vývoje, již se musíme přizpůsobiti, abychom se vyhnuli všelikým náhodám.“

„Čechoslovák“ č. 15. V Petrohradě, 30. září 1915. Pod znač. J. D. Psáno v Taškentě.)

NAŠE POLITICKÁ SITUACE

Každý český člověk přímo pudově pocituje, že s nynější válkou je spojen jeho vlastní osud i osud českého národa. Jen člověk do kosti otrlý, nebo naprosto neuvědomělý může mysliti o možném výsledku války bez zvláštního pohnutí, které vnucuje nynější stádium války.

Ceští vojáci na počátku války chtěli jen „domů“ z fronty i ze zajetí a nelámali si příliš hlavu myšlenkami, jak bude doma. Dnes se nálada v podstatě změnila. Čeští zajatci touží přirozeně po domovu, ale nelekají se myšlenky, že raději počkají, jen aby to s námi „dobře dopadlo“. Takový dojem mám i z dopisů zajatců, uveřejněných v tomto listě. Jest zajímavo, že přes všechny nehody, které ve válce postihly Rusko, přes všechny politické neočekávanosti čeští lidé věří, že naše spravedlivá věc zvítězí. Tak věříme nejen my, za hranicemi naší milé vlasti, tak myslí i tam doma a přes všechny úspěchy Němců a Rakouska nepřestávají doufat, že naše spravedlivá věc musí zvítěziti. Je to prostě živelní hnutí myslí, stavící náš národ dnes i do budoucna naprosto nesmiřitelně proti hlavnímu nepříteli — Rakousku.

My můžeme chtít jen vítězství čtyřdohody, neboť pouze vítězství čtyřdohody jest i naším vítězstvím! Smířiti se s myšlenkou, že by Rakousko s Německem mohly zvítěziti, rovnalo by se

zrovna národní sebevražďe. Dnes, kdy naše vlast jest obrácena v rejdiště nejzpuštější germanisace, dnes, kdy naši nejlepší lidé a političtí vůdcové jsou popravováni a úpí v žalářích, kdy český člověk je deptán a okrádán o svůj poslední majetek, jen duševní kretin z české krve vyšlý může se cítit Rakušanem, může pocíťovati nějaké závazky vůči tomuto státu!

Jak se nám měří dnes za války, tak se nám bude měřiti i po válce — a ještě hůře. V r. 1866 za války rakousko-pruské, kdy náš národ hospodářsky, kulturně a politicky neznamenal tolik co dnes, nám koruna aspoň slibovala po válce svobody — dnes u nás táž koruna zavedla nejhorší persekuce.

Můžeme něco očekávati od Německa, které naše země obklopuje jako dravá šelma, držící svou kořist v drápech?

Cíl německé politiky v této válce je jasný: utvořiti pevný svazek německých říší. Při tom my bychom nevyhnutelně museli býti vyhubeni.

Vítězství Německa znamenalo by vítězství surového násilí — to ví dnes celý kulturní svět. Jest možno očekávati, že při svém vítězství německý nacionalismus nesplní svého politického poslání a nepokusí se nás všemi prostředky vyhladit? Dnešní válka ukázala Němce v pravé povaze. To jsou barbaři, kterým není nic svato. Kdyby se jim vítězstvím dostalo moci k trvalému zavedení jich systému — my bychom tento systém ucítili nejtíže. My stojíme Němcům v cestě a Němci po válce by nám dokázali, že se odnaučili sentimentalitě, jak to nedávno prohlásil jejich kancléř Bethmann Hollweg.

Od Německa a Rakouska může český národ očekávat jen zhoubu, život může mu chránit jen

mocný spolek čtyř velmocí, bojujících za osvobození Evropy od německého militarismu.

Jaké jsou naděje českého národa v dnešní politické situaci? Uskuteční se to, čeho si každý z nás z hloubi duše přeje a več věří, zbavíme se jha zkostraatělého Rakouska? Troufám si tvrditi, že politická situace českého národa je dnes nepoměrně lepší, zralejší, než byla na počátku války. Náš český problém lépe se vyjasní na mezinárodním fóru, až uzraje problém Rakouska.

Jest přirozený předpoklad, že čím více obětí válka pohltí, tím více musí býti dosaženo. Výdaje války musí býti nějak zaplacený. Jak? Penězy to už sotva půjde. Když Francie platila Německu válečnou náhradu 5 miliard, celý svět byl přímo ohromen, že to Francie mohla zaplatiti a ne-utrpěla citelný finanční ořes. To byla Francie, země úžasně bohatá, při srovnání s dnešním Rakouskem a Německem. Jak by mohly tyto státy zaplatiti válečnou náhradu, když výdaje válečných stran představují již nyní mnoho desítek miliard! Jak by mohlo zaplatiti válečnou náhradu Rakousko-Uhersko, kterému před válkou trvale hrozil hospodářský krach pro „maličkost“ — 10 miliard státního dluhu! My, kteří jsme žili v tomto státě, a víme, jak byly zuboženy jeho finance, jak se všechno musilo stále „sanovat“, počínaje od financí Moravy, nejzámožnější země státu, až po finance poslední vesnice, zadlužené jen pro vykonávání přenesené působnosti (to jest toho, co měl plnit stát), a jak všechny ty sanační pokusy končily nezdary — víme, že tento stát je dnes nezbytně finančně hotov.

Výdaje na vojnu, odhadnuté dle jisté statistiky pro Rakousko-Uhersko za prvý rok na 30 miliard, převýšily rozhodně předběžné výpočty rakouských

vládních kruhů. I kdyby snad zmíněná cifra neodpovídala úplně skutečnosti, ačkoliv při podrobnějším propočítání jest pravděpodobná, přece jest jisto, že výdaje převýšily už rakouskou vládou předpokládanou sumu 10 miliard. Když r. 1911 oposice v uherském sněmu obnovila volání po samostatném uherském státu na základě úplné samostatnosti armády, ministr honvédů Hazai dokazoval, že takový požadavek se stanoviska státu je nerozumný, neboť Uhry nejsou dosti hospodářsky silné, aby mohly samy vydržeti náklady, spojené s delší válkou. Nechtě nikdo nemyslí, prohlásil Hazai, že příští válka, již se účastní Rakousko-Uhersko, nemůže trvati přes rok! A za rok pohltí tato válka přes 10.000 milionů, což dělá takovou sumu, že jen silný a velký stát může válku vydržeti.

Ministr Hazai, chtěje zaplašiti příliš žádostivé Maďary, udal zajisté krajinu meze a nanesl nejčernější barvy. Podle toho vidíme jasně, jaká je situace toho státu a jaká bude po válce, která se ještě dlouho protáhne.

Rakousko platiti nebude moci. Nebude moci platiti ani Německo, které dle téže statistiky vydalo za prvý rok války přes 52 miliard a jehož obchod i průmysl jsou následkem ztráty zámořských i ruských odbytišť úplně podlomeny.

Neúprosná mluva cifer dokazuje, že budou-li tyto dva státy konečně poraženy, o čem nesmíme pochybovati, nebude moci ani jeden, ani druhý zaplatiti válečnou náhradu, jež se bude odhadovati sty miliard, což jsou sumy, převyšující možnost dokonalé představy. (Německo při svém pochodu na Paříž prohlašovalo, že Francie za dva měsíce války mimo ztráty loďstva a území zaplatí — 20 miliard!)

Válečná náhrada v plném svém rozsahu nebude moci býti zaplacená penězy, ba ani území a kolonie prohravších států nebudou moci úplně nahraditi ohromné ztráty, způsobené světu zločinnou svévolí Viléma a Františka Josefa. Náhradou mohou de facto býti jen statky ideální, osvobození národů od staletého jařma a vysvobození lidstva z okovů německého militarismu.

Tento stav věci, jaký bude po válce, představuje dle vážných projevů vůdčích států dohody jisté vyjasnění politické situace národa českého. Za ohromné oběti, kterých vyžaduje válka, zaplatí Rakousko svým bytím. Mezi ideálními statky, jimiž se bude platiti za ohromné škody, způsobené lidstvu, musí být i osvobození českého národa.

Proč zvítězí dohoda? Zdálo by se, že tvrzení před ukončením války jest lehkomyšlným prorokováním, poněvadž, jak se říká, válečné štěstí je měnlivé. Leč podle celkového rázu války i podle politických poměrů už dnes je jisto, že konečně vítězství může býti jen na straně čtyřdohody.

Válka znamená pro Německo a Rakousko především těžkou porážku politickou. Pověstná evropská rovnováha, která byla základnou evropské diplomacie v posledních padesáti létech, byla touto válkou porušena v naprostý neprospěch dvou centrálních monarchií, jakmile proti nim vystoupila Itálie. Šest evropských velmocí (za evropské velmoci počítají Rusko, Anglii, Francii, Itálii, Německo a Rakousko-Uhersko) rozdělilo se tím v poměru 4:2. Německo-rakousko-italský spolek, budovaný od r. 1883 s takovou námahou a udržovaný za cenu největších politických obětí Itálii se strany Rakouska, jen aby proti trojdohodě Rusko-Francie-Anglie byl trojspolek, rozpadl se r. 1915

vystoupením Itálie, jež se přidala k trojdohodě. Náhrada, kterou si centrální velmoci našly v Turecku a nyní v Bulharsku, ani politicky, ani vojensky nenahradí ztrátu, neboť Turecko po r. 1878 se již nepočítá k velmocem a Bulharsko vyváží Srbsko. Přihlédneme-li k tomu, že velmoc Japonsko válčí na straně čtyřdohody a že Spojené Státy Severoamerické vysloveně stojí proti Německu a Rakousku (rakouský vyslanec Dumba vyhnán ze Spojených Států) — vidíme, že dvě evropské centrální velmoci stojí proti pěti, resp. šesti ostatním velmocím světa.

Politická situace, utvořená tímto seskupením velmocí, je pro centrální státy naprosto nevýhodná a přes všechny jejich okamžité úspěchy pro ně zhoubná. „Železný kruh“, do něhož usiloval sevřít Německo zesnulý anglický král Eduard VII., a který dnes je silnější, než si on tehdy představoval, musí konečně s naprostou jistotou projevit svou drtivou sílu přes všechna úsilí Viléma, strhnouti na svou stranu pomocí rodinných svazků některé malé státy.*)

Velmoci, seskupené proti Německu a Rakousku, v zájmu svého politického významu musí nasaditi vše pro dosažení konečného a trvalého vítězství. Prvním jich úkolem, alfou i omegou jejich dnešní jednomyslnosti, je porážka Německa. Na jejich straně je vše, čeho třeba k povalení Německa a Rakouska ve vleklé válce. Mají nevyčerpatelné zálohy lidí, zatím co oba nepřátelské státy již vybírají poslední z posledních, — mají nesmírné bohatství finanční, zvýšené nyní i pomocí Ameriky, obrovské zásoby materiálů, volná moře a dnes již nabývají převahy i ve vojenské technice, jež Něm-

*) Řecko, Rumunsko.

cům umožnila úspěchy prvního roku. Armády států čtyřdohody stojí nezlomeny, stále vzrůstají, stále dokonaleji se ozbrojují, a přecházejí už nyní k útokům na všech frontách, ačkoliv hlavní, rozhodující pohyby armád se očekávají teprve na jaře r. 1916. *)

Za vládami států čtyřdohody stojí sjednocené národy, hotové k nejkrajnějším obětem. V Rusku od pravých (nový ministr Chvostov), až ku krajním levým (Plechanov, Burcev), všechny strany, všechny významné korporace (sjezd městské a zemské samosprávy) jsou jedné vůle se svým carem a vládou válku ukončiti vítězně. V Anglii největší státník naší doby, Lloyd George, odvážný tvůrce daňové reformy, stal se apoštolem války a jako ministr zásobování armády agituje po Anglii pro výrobu nábojů, staví arsenály, bouří svědomí národa.

Ve Francii národ pro ozbrojení vykonal divy, hodné zpěvů Homérových. Tam revoluční antimilitarista Gustav Hervé hlásá dnes válku stejně ohnivě, jako velký básník-socialista Anatole France, či básník-konservativce Maurice Barrès; k nim pojí se vášnivé hlasy Belgičanů Maeterlincka, Verhaerena, Vandervelda.

Tito všichni velcí národové nechťí válku pro válku, ale hlásají válku válce za osvobození lidstva. Všechen tisk států čtyřdohody hlásá unisono: nemůže býti míru, pokud nedosáhneme konečného zdolání nepřítele. Nikdo v těchto státech nechce míru, který by zároveň neznamenal trvalé vítězství, zatím co v Německu se ozývá malomyslnost stále zřetelněji, zatím co v Rakousku jen persekucí potlačují nespokojenost.

*) Toho roku uskutečnila se velká ruská ofenziva gen. Brusilova.

Jednomyslnost, nezvratná síla a přesvědčivost vůle národů čtyřdohody mluví jasně, že svět nemůže býti a nebude Německem poroben.

Pevné odhodlání národů, ukončiti válku vítěstvím nad Německem, nutně vyvolá zoufalou, vyčerpávající obranu Německa a Rakouska, to jest povede k vleklé válce, o níž mluví anglický král v manifestu k národu 23. října. Válečné úspěchy Německa vzbudily přímo nenasytné choutky německých nacionalů a německých militaristů, kteří jsou oslněni téměř do úplné slepoty. To znamená, že i při sesíleném hnutí pro mír v Německu jeho vládou budou kladeny takové mírové podmínky, že druhá strana o nich vůbec ani nebude moci jednati, čili že nějaký předčasný a neúplný mír s velmocemi čtyřdohody i s tohoto hlediska není možný. *) Válka musí rozhodně prosaditi prestiž čtyřdohody a ve svých důsledcích musí vésti k úplnému přetvoření dosavadní Evropy. Takové jsou logické závěry z nynějšího stadia války.

Ne nadarmo postavil se sám ruský car v čelo svých vojsk a prohlásil pevně a neochvějně svou vůli — vyhnati nepřítele z hranic Ruska a zlomit ho! Rusko už jednou tak učinilo — r. 1812, a ukázalo tím, že jeho carové stavějí se v čelo svých vojsk s pevným úmyslem zvítězit, který také splní.

Politická situace staví dnes střelku stále jistěji v rozhodný prospěch států čtyřdohody, a tedy i náš. Nikdy nebylo v historii, aby barbaři a násilničtí uchvatitelé trvale si podmanili všechny národy. Vandalové jen na krátkou dobu vládli Římem, Hunové nedlouho šířili strach a hrůzu a také Napoleona po nemnoha letech postihl pád. Dnes,

*) Vývoj dalších událostí zajisté potvrdil tento předpoklad!

v době páry a elektřiny, v době železnic a radia. pokoření technicky vyzbrojených barbarů z Německa dostaví se poměrně tím rychleji.

Za těchto poměrů, dávajících dostatečně času též ku vyhranění politických otázek, z r a je úspěšně i naše česká otázka.

Na samém počátku války zajisté žádný ze státníků nemohl předvídati ani její průběh, ani úkoly, které se jí budou konečně řešiti. Kdož by mohl na př. v srpnu r. 1914 znáti, že za několik měsíců se přistoupí k řešení otázky dardanelské! Podobně jest i s otázkou českou.

Když v měsíci září 1914 podali ruští Češi ministru Sazonovu memorandum, jehož slabiny později správně osvětlil gen. Červinka v „Čechoslovanu“, tázal se ministr Sazonov (referuji dle tehdejších polských listů), nechť-li se Češi spokojí s utvořením malého Rakouska, v němž by hráli hlavní úlohu? Bylo mu odpovězeno, že trváme na zřízení samostatného Českého království. Z dotazu Sazonova jest zřejmo, že směrodatné kruhy tehdy ještě nepočítaly s rozbitím, nýbrž jen s oslabením Rakouska. Dnes je však situace jiná.

Italie svým vyhlášením války v květnu tohoto roku zasadila Rakousku smrtelnou ránu, kterážta rána byla ještě prohloubena jednáním se Srbskem a Rumunskem ohledně náhrad na účet rakouského území a rakouského moře.

Jest pochopitelno, proč se v poslední době *) Sazonov o Rakousku vůbec nezmínil... Itale sáhá na životní tepnu Rakouska, odbírá mu moře a zatlačuje je z Balkánu. Velkorakouská politika posledního desetiletí, propagovaná za souhlasu změřelého následníka Františka Ferdinanda mladým

*) Ruský parlament.

baronem Chlumeckým v „Oesterreichische Revue“, zrovna šlela touhou po cestě na Soluň a po vytlačení Itale z Jaderského moře.

Stoupencem této politiky, vedoucí k nevyhnutelnému konfliktu s Itálií, byl také bojovný náčelník generálního štábu, Conrad von Hoetzendorf, podněcující Itálii přes protesty opatrného hr. Aehrenthala svými inspekčními cestami po Tyrolsku a Dalmacii. Starý rakousko-italský spor o dva albánské přístavy před dvěma roky rozřešil hr. Berchtold nešťastným pokusem o samostatnou Albanii. Tehdá šlo hlavně o to, nepustit Srbsko k moři, leč větší váhu jistě přikládal Berchtold tomu, že Italie aspoň v dohledné době nevystoupí s nároky na východní břeh Jaderského moře. Itale byla tehdy s krajním úsilím Německa zachována trojspolku, leč nikoli na dlouho.

Souhlasu o rozdělení rakouského pobřeží mezi Itálií a Srbskem u velmocí čtyřdohody dle stávajících názorů na monarchii muselo předcházet rozhodné přesvědčení o nutnosti rozpadu podunajské monarchie. Dnes je běžným názorem, že stát, natož velmoc, bez moře nemůže existovati. *) Rakousko bude tudíž rozděleno a od něho musí býtí odříznuty i české a slovanské země — takový jest logický vývod z dnešní situace.

Češi za války dostatečně dokázali světu, že za Rakousko nechťí válčit a že jsou se svou porobou nespokojeni. Nikomu v Čechách nenapadlo postavit v rakouské armádě dobrovolnický sbor český — čeští dobrovolníci bojují pouze na

*) Československá republika, která rovněž postrádá moře, usiluje proto o výhodné spojení k němu pomocí svých dobrých vodních cest. Slovensko má životní význam pro republiku i z toho důvodu, že protéká jím Dunaj.

straně Ruska, Francie a Srbska! Postavení našeho národa je tím přesně určeno a musí na ně býti vzat ohled. Propaganda české otázky ve státech čtyřdohody i v Americe, vedená na př. ve Francii slavným historikem A. Denisem a prof. T. G. Masarykem, používající četných nejvýznamnějších listů světa, vzbuzuje všeobecnou pozornost.

Zajímá-li se dnes svět o otázku arménskou, musí jistě přikročiti i k řešení otázky české a vůbec všech otázek malých národů. Směrodatným v této věci je hlas anglického premierministra Asquitha, který opětovně slavnostně prohlásil, že Anglie nevloží meč do pochvy, pokud neosvobodí malé národy střední Evropy. Asquithovo prohlášení opakoval v dolní sněmovně 16. (29.) října Lloyd George za nemocného Asquitha.

Nerozřešená česká otázka znamenala by při dnešním vysloveně revolučním duchu veškeré české politiky věčné znepokojování Evropy stejně, jako je znamenala otázka makedonská, a proto v zájmu věčného míru, k němuž touto válkou má dojít, musí býti rozřešena. K rozřešení této otázky vede svět nejen mravní snaha, ale i skutečná politická potřeba. Proti německému bloku zemí ve střední Evropě bude 12-milionový československý stát, opírající se o mocné Rusko a jeho spojence, vždycky pevnou hrází proti německé rozpínavosti, jako byl již celá století dříve.

Český stát nepatří již k nedostižným ideálům našeho národa, ale nabývá stále pevnějších forem; přesvědčení o jeho nutnosti není jen přesvědčením českých politiků, ale stává se všeobecným majetkem světového mínění. Jestliže i kníže Bülow*)

*) Bývalý německý kancléř, který r. 1914—1915 byl poslán do Itálie, aby zabránil jejímu vojenskému vystoupení proti Rakousku a Německu.

už v měsíci lednu tohoto roku hovořil v Římě zpravodaji „Ruského Slova“ Amfiteatrovu o osamostatnění českých zemí jako o věci politický úplně zralé, dnes tato otázka je následkem podrobnějšího poznání pravých snah a cílů našeho národa ještě jasnější pravděpodobně i samému Německu, přes všechny jeho vojenské úspěchy.

Samostatnost je nejdražším majetkem každého národa a nejluznějším snem porobeného národa.

Máme plný nárok věřiti, že i nám se konečně tento ideál splní. Tato víra opřená o poznání pravého stavu věcí, ukládá nám i povinnosti, jichž si musíme býti vědomi. Vítězství Ruska nám pojišťuje národní svobodu, proto pracujme všemi silami k tomu cíli!

Cesty mohou býti rozličné, jenom vůli mějme všichni rovnou.

(„Čechoslovák, č. 21, v Petrohradě, 12. listopadu 1915. Pod zn. J. D. — Psáno v Taškentě.)

KDE DOMOV MŮJ?

(Parafraze.)

Kde domov můj?
Tam, kde řádí Čechů vrazi,
předáky nám v žalář sází,
a kde upí věrný Čech,
zakovaný v okovech —
ta nešťastná, krásná země,
země česká, domov můj!

Kde domov můj?
Ve vsi u nás, jako v městě
svírají se české pěstě,
celý národ proklíná
vrahy z Vídně, Berlína:
Svobodu chce Čechů plémě,
mezi Čechy domov můj!

Kde domov můj?
U nás v nejistoty muce
zraje símě revoluce
a čeká se s nadějí,
bratří že nám přispějí:
Na věky pak bude volná
země česká, domov můj!

(„Cechoslovák“, č. 27, v Petrohradě, 24
prosince 1915. Pod zn. J. D. — Psáno
v Taškentě.)

ŽIV BUĎ, NÁRODE POSVĚCENÝ. V BOHU, NEUMÍREJ!

Srdce se svírá hroznou úzkostí nad osudem chrabrého národa srbského.*) Tento národ, hájící hrdinsky do poslední krůpěje svou vlast proti návalu sveřepých nepřátel, platí draze za svou lásku k svobodě. Ne a tisíckrát ne! — volám v hrůze duše své, — ten chrabrá národ nemůže zahynouti, ale musí mu býti stonásobně nahrazeny jeho hrozné útrapy!

Co může být největší náhradou těmto hrdinům, jichž jména budou v dějinách národů vždycy vzpomínána s posvátnou úctou, jako jméno Leonidovo a jeho druhů, padnuvších za svobodu svého národa v Thermopylách! Co může býti stonásobnou odměnou národu, který nad vše si váží svobody? — Jedině svoboda, ten drahocenný pojem, vybavující nejluznějši sny v duších velkých srbských hrdinů, umírajících za svou vlast. Ano, musí opět přijíti k Srbům to největší a nejdražší — srbský národ musí nabýti plné svobody!

Synů českého národa, pohleď na Srby, skloň v úctě čelo před těmito hrdiny a zamysli se, zamysli hluboko nad jich zoufalou a hrdinskou obranou národní svobody! Jak mnoho tu musíš promysliťi a procítiti!

*) Srbské vojsko provádělo svůj tragický ústup, spojený s nesmírným heroismem, do Albanie

Vždyť i my jsme byli kdysi svobodni a vždyť i nás hrozí zašlápnout titíž barbaři, kteří dnes navlíli se na srbský národ.

Dnes jdou barbaři proti Srbům a zítra půjdou proti nám! Zítra? Ne zítra, ale dnes už nás dáví týž nepřítel, pustoší naši vlast a drží náš národ v poutech...

Čas letí dnes více než kdy jindy a proto stejně rychle musí letěti naše odhodlání. Také my chceme svoji svobodu a také my ji musíme dostat. Leč naše svoboda závisí hlavně na nás, stejně jako svoboda Srbů závisí především na jich pevné vůli hájiti ji do posledního vydechnutí.

Pryč všechny maloduchosti, pryč všechnu zbabělost z českých srdcí, když bratrský národ Srbů dovede za svoji svobodu vykrváceti! Pryč se všemi chytráckými kličkami z našich duší, uvykších rakouskému otroctví, uvykších strachu před německou palicí. Dnes chvíle činů i pro nás. Dnes, více než kdy jindy, platí Nerudovo:

„Den žádný dvakrát se nenarodí,
čin dvakrát nezraje, jen dál, jen dál!“

Národ, který nedovede celou svou bytostí chtít svoji svobody, není jí hoden a dnes či zítra musí bídně zhynouti v otroctví. Snažení nás všech o svobodu v této historické chvíli, jaká přichází jednou za tisíciletí, musí býti tím mohutnější, že nikdy nám nehrozilo takové nebezpečí! Chceme zahynouti? Ne a ne! volám v hrůze duše svojí. — Vždyť už náš veliký Komenský se modlil před staletími:

„Živ buď, národe posvěcený, v Bohu, neumírej!“

(„Čechoslovák“, č. 28, v Petrohradě, 4. led. 1916. Pod zn. J. D. — Psáno v Taškentě.)

ČESKÝ NÁROD.

(Besídka.)

Nikdy jsem si neuvědomoval naši národní svéráznost jako právě nyní v Rusku. Přijíždí vlak s rakouskými zajatci. Budou-li tam Češi, ptám se sám sebe. Nu, uvidím. Skutečně jsem si pak uvědomil, že Čecha poznáš už viděním, aniž bys ho vždy musil slyšet.

Z vlaku se vyhrne tisíc zajatců, umazaných, navených dlouhou, nepohodlnou cestou ve vlaku a nedávno zažité hrůzy bojů odrážejí se na jich strhaných obličejích. Slyším německy, maďarsky, polsky, — ale k řasu! — česky nikoli! Jakže, Češi nepřijeli? V tom se mihne před očima jakýsi známý člověk, poznáváš ho i v jeho orvalosti a duševní i tělesné skleslosti. Kde jsem ho asi viděl? A už na něho volám česky! Potom odněkud ze vzdálených vozů přibližují se skupiny stejně známých lidí, v nichž dle posunků, obličejů, pohledů, chůze, vzrůstu, zkrátka podle celého zjevu, poznávám v rakušácké uniformě české lidi, už na dálku, kdy aťi ještě nerozeznávám, jakým jazykem hovoří. Neboť tito čeští lidé se rozhodně odlišují od příslušníků ostatních rakouských národností nejen řečí, která jest hlavním znakem národní příslušnosti, nýbrž celými svými bytostmi. Jistě se každému Čechovi, žijícímu v cizím prostředí, již stalo, že náhle na ulici byl osloven ne-

známým krajanem, anebo on sám poznal v nějakém cizinci krajana zrovna instinktivně.

Ríkává se o našem národě, že nemá odlišných rasových znaků, že přílišné mísení s druhými národy následkem centrální polohy českých zemí i přirozené assimilace zbavilo fysiognomii jeho příslušníků rasovosti. U nás jsou skutečně blondýni i bruneti, lidé s tupými i ostrými nosy, vysokého i nízkého vzrůstu, světlé i snědé pleti — a přece jsou všichni svoji, čeští, přece je poznáš mezi tisíci druhých na první pohled, aniž si v prvé chvíli můžeš jasně uvědomiti, proč ty, sám Čech, tak je poznáváš a proč oni tak poznávají tebe?

Jestliže jsme tak kosmopolitičtí svým položením, nejsme přece méně národně svéráznými, než kterýkoliv jiný národ. I kdybychom si vždycky nemohli přesně definovati fysiologické znaky naší odlišnosti, přece ona existuje, protože jsme národ se slavnými dějinami, tradicemi, kulturou, ideami, útrapami, radostmi, vítězstvími, porážkami, národ, zakalený staletými boji o existenci. Rasová odlišnost jest konečnou výslednicí všech těchto složek. Fysiognomie národa není ovšem věčná a nesporně vždy podléhá zněním, neboť národ, jest živý organismus, složený ze živých lidí. Fysiognomii dnešních mladých pokolení českého národa vtiskly rozhodně svůj znak naše úporné národnostní boje v posledních desetiletích, a snad právě tento znak poutal mne tak při pohledu na naše zajaté krajany, kteří se mi přes veškerou celkovou skleslost zdáli mnohem živější, pohyblivější, obratnější, nervosnější, ale i jařejší a troufalejší ostatních. Říkal jsem si o těchto lidech, že si jistě pomohou z každé těžké situace, dovedou se do všeho vpravit, ale také se vším jsou nespokojeni.

Prošli jsme v minulém století příkré rozdílnými fázemi národního vývoje. Za tu dobu přešli jsme z legendární chudoby doškových chaloupek k jistému blahobytu v městech i na venkově a též všichni naši dělničtí lidé snaží se o zlepšení svého sociálního, kulturního a politického postavení. Náš vývoj ovšem není ještě ukončen, žijeme v jakémsi kvasu, který vtiskuje našemu vzezření onu nervosnost a čilost.

Rozhodně jen málo národů cítí se tak živě národem, jako národ český. My chceme být svoji a chceme pracovati o nejryzejší výraz své české bytosti. To znamená, že naše kultura musila se odpoutat z vlivu německé kultury, musila najíti své vlastní jádro. A našla!

V naší dnešní kultuře zvučí vlastní česká nota. Českou rázovitost v literatuře představují K. Havlíček-Borovský, F. L. Čelakovský, K. J. Erben, Jan Neruda, Božena Němcová, Sv. Čech, Josef Holeček, Alois Jirásek, J. S. Machar, Tereza Nováková, Alois Mrštík, Jan Herben, Josef Uher atd. Všichni tito literáti vystihují duši českého člověka, podobně jako Turgeněv, Tolstoj, Gogol, Lermontov, Gončarov, Gorkij vystihují duši ruskou. Máme také své velké rázovité umění výtvarné, jak dokazují jména J. Mánes, Mik. Aleš, Joža Úprka, J. Myslbek, St. Sucharda, L. Šaloun, Fr. Úprka, A. Slavíček, Fr. Bílek, D. Jurkovič atd.

Jako národ demokratický musili jsme dojít k svému vlastnímu socialismu, což se jeví nejen ve straně národně-sociální, ale i ve straně sociálně-demokratické, jež po prudkých bojích odtrhla se úplně od vídeňského vedení hlavně následkem neshod národnostních.

Česká věda, hledající svou vlastní půdu, vyka-

uje za krátkou poměrně dobu svého vývoje utěšené výsledky samostatného našeho bádání ve všech směrech. Podobně jsme se emancipovali hospodářsky, postavili si továrny, založili banky, velkoobchody a našim bojovným heslem se stalo Palackého: „Svůj k svému!“

Všude chceme být svojí, odlišní, protože chceme uhájiti těžkou existenci malého národa. A možno říci, že tento prvotní cíl našeho všestranného snažení se zdařil, neboť poznání naší národní odlišnosti nejen proniklo za hranice, ale hlavně se odrazilo na nás samých. Ještě před nějakými dvaceti roky byli u nás místo Čechů česky mluvící Vídeňáci, Brňáci, Moraváci, Slezáci, Místičoni — dnes se český člověk už nikde tak neoznačuje, protože by mu bylo hanba a byl by ku posměchu všem.

Jsme národ probudilý, uvědomělý, všestranně vyvinutý a přece nejsme národem vyvrcholným, protože nejsme svobodní. Svoboda našemu národu jest tudíž nezbytna k dovršení jeho organisace, neboť bez svobody zahyneme, i kdybychom jinak žili v desateronásobném blahobytu. Národ bez národní svobody není v plném smyslu slova národem. Proto tak vášnivě jsme volali ústy svých básníků a politiků po tomto nejluznějším snu našeho svítání. Jeho ztělesnění znamená i praktické dovršení našeho dosavadního horečného snažení, vyčerpávajícího v pravém slova smyslu veškeru naši energii. Jest logické, že nemohu se věčně snažiti k nějakému cíli, aniž mám jistotu, že cíl ten je v dohledné době dosažitelný. Upadá-li tato naděje stálými zklamáními, nastává otupení, které u národa jest nebezpečnější než u jednotlivce. Zda-liž nelze takto vysvětliti onu jistou zoufaleckou tupost, která se zmocňovala našeho národa v po-

slední době před válkou, takže takřka bez živějšího pohnutí přijal svržení samosprávy v království Českém?

Jako červená nit táhne se výtvary našich básníků žhavá touha po svobodě, jež dosud nebyla ukojena. Čím více jsme byli drážděni věrolomností Vídně, čím více nás chtěli porobovati, tím ohnivěji volali naši proroci po vytouženém příští našeho národa, který jednou rozlozí svírající ho okovy. Možná však takto volati věčně?

Odmítá-li mladý Fr. Palacký na počátku XIX. století malomyslnost některých českých buditelů roztrpčeně:

„I kdybych byl posledním potomkem cikánského rodu, přece bych se snažil ze všech sil, aby čestná po něm zbyla památka“, K. Havlíček v letech osmačtyřicátých už hrdě volá:

„Moje barva červená a bílá,
moje heslo poctivost a síla.
Hr, Němci! Já jsem Čech,
a kdo je víc?“

Na vábivé hlasy zkroušených německých siren odpovídá Havlíček posměšnou písničkou, která při veškeré prostoduchosti tak dojímá dnes, kdy naši vojíní jsou vlečeni násilně s rakousko-německou armádou:

„Suselka nám píše
z té Německé říše,
bychom přišli Pražům pomoci,
že jim skručí v břiše.

A vy Němci, chámi,
nehrajeme s vámi,
co jste si tam nadrobili,
sežerte si sami!

Německo je vase
a Slovanstvo naše,
nefoukejte vy nám tedy
do slovanské kaše...“

Vídeňská vláda zatkla Havlíčka, „dieser genialen Journalisten“, jak se o něm vyslovil ministr Bach, neboť jeho rozplameňování touhy po svobodě v procitujícím národě bylo „příliš nebezpečné“. Snažili se ho získat, potom zlomit jeho přesvědčení Brixenem, leč on odpovídal tvrdě:

„Přislibujte si mně, přemlouvejte si mně, poroučejte si mně, vyhrožujte si mně, přece zrádcecm nebudu!“

A po té přišla desítiletá persekuce, kdy naši přední politici byli žalářováni za své neochvějné hlásání ideálu národní svobody, leč touha nevyhasla, naopak její plamen ještě silněji v srdcích háral. Naši básníci nabádali k vytrvalosti v boji a varují před otroctvím, neboť, jak praví Sv. Čech v „Písničkách otroka“:

„ze všech kleteb otročiny,
jíž nás stihl Bůh,
nejhorší a nejstrašnější
otrocký je duch.“

Leč ještě se někde i u nás vyskytli c. k. veteráni, toužící po milostivém úsměvu rakouské vlády. Sv. Čech dává je v pospas veřejnému posměchu:

„V bázni boží na rohoži
šedý rab si hoví syt.
Za svůj hrnec stuchlé rýže
poníženě důtky líže,
jimiž tisíckrát byl zbit

Za posměchu tretu z plechu
na hrud' zavěsil mu pán —
a náš dědouš v dětské pyše
naď námi pne hlavu výše,
že jest za vzor rabům dán:

„Dvě jen v žití hvězd mi svítí,
pána mého, čest a zisk.
Za to, vizte, na otroka
z přejasného Jeho oka
paprsk přízně vzácné trysk.“

Naučili jsme se znáti od Havlíčka, Palackého, Riegra, Grégra, Sladkovského, že naše vítězství spočívá především v naší vnitřní síle. Jan Neruda vyjadřuje tento směr naší národní výchovy v „Kosmických písničkách“ těmito lapidárními verši:

Vzhůru již hlavu, národe,
k nebi své zdvihni oči,
viz, jsou tam i malé hvězdičky,
kol nichž se velké točí.

Toť prostě tím: Ty maličké
z jadrného jsou fládrů,
ale ty velké a poslušné
jen z plynových jsou hadrů.

Troufám, že při té myšlence
srdce ti povyskočí —
nuž, buďme tou malou hvězdičkou,
kol níž se velké točí.

Jde to, ach jde! Jen každý
k vlastnímu dobře hled' jádru:
bude-li každý z nás z křemene,
je celý národ z kvádrů.

Přece však věříme, že v našem spravedlivém boji nám pomohou i jiní, zajisté bratří Rusové, jak to naznačuje Eliška Krásnohorská v básni „Chodská“:

Leží mraky vrané, leží nad Čerchovy!
hu: to v lese vstanú všechny noční sovy!
Nad horami chmurno, pod horami mhlivo —
co to naše slunce, co huž není živo?
Do Němec nám zašlo, jinudy nám vyjde,
z Němec k nám jen búrka, zlo ha vojna přijde!

Láska k národu a jeho svobodě vyjádřena jest nejmohutněji v deseti klasických „Zpěvech pátečních“ Jana Nerudy. Před mohutností těchto veršů, jich krásou a strhující silou zastavil se v nadšeném údivu sociálně-demokratický kritik F. V. Krejčí, podobně jako estét F. X. Šalda a druzí literární kritici. Jan Neruda, v mladých letech stoupenec kosmopolitismu, v zralém věku vyznává svou horoucí lásku k národu verši, které nesporně patří k největším ve světové literatuře. (Viz též studii Ladislava Quisa „Od kosmopolitismu k nacionalismu“, „Lumír“ 1901.)

Úvodní báseň této sbírky, hluboce pathetická „Moje barva červená a bílá“ má motiv, který Havlíčkovi dal podnět pouze k hrdému zvolání. U Nerudy tento motiv již vyvolává množství nevyrovnatelně krásných, svérázně českých příměrů a celý vznos básně i její ráz dokazují nejtěsnější splynutí básníkovy s ideou národní samostatnosti.

Moje barva červená a bílá.

Ten rudý prapor náš s tím bílým vedle polem
jak bije, šlehá po svém bidle holém!
Hned plápolavě v rušnou dál se nese,
hned truchle choulí se a zimničně se třese

a barva barvu v divé houbě stihá,
až v očích, ve lbi, v srdci se nám mihá
Viz — viz! teď ve výši se vzmula krev
a po ní varem tryskla bílá pěna! —
teď vítr zadul — náhle nový zjev —
hle, návěj sněhu, krví pokropená! —
a teď jak bílá holubice by se byla vzesla
a mihem do plamenů sražena zas klesla!...
Myšlenku volá, myšlenku nám drtí
hned vedle barvy života ta hrozná barva smrti
Ej, vždyť ten prapor, jak ty naše děje!
Když kroniku svou drahou do ruky si berem,
tu jedna stránka jak když anděl sám ji píše
a psána brkem z bělostného jeho křídla,
však druhá psána již zas rudým ďábla pérem
a namočeným v kouřná pekel vídla.
A jaké děje, taký ten náš lid!
zlo — dobro, démon — bůh jej žilobně probíhá.
dnes jak by zářné z úběle byl slit
a zítra tělo ssedlou krví plíhá.
Tvář jeho chvíli červená a druhou chvíli bleďa,
dnes bílé křtěňátko — kmet zítra ubodaný,
dnes jasný učitel, jež lidstvo k nebi zvedá
a zítra mučeník zas, lůze ve psí daný.
Tak kolotáme vratkým životem se stále,
nám každý bílý den se do červánků zmhouří
a červánky — ach, víme — novou věští bouří:
bij, prapore, jen bij, toť osud tvůj — bij dále!
Dvě číše zvedám, květně pozavilé,
v té jedné víno červené a v druhé víno bílé:
vy barvy dvě, dvě světla, přes věky nám světte
a národ bojem, mírem, k chrámům slávy vedte!
A pak-li lidstvo po zemi se hlubným mořem vlní,
Čech bílý, rudý korál buď, jenž moře vzdorně plní.
A pak-li lidstvo výši se jak Alpstvo nad tou zemí,
Čech buď Mont-Blanc a Mont-Rosa a zvýšen nade
všemi,

a pak-li lidstvo podobá se nebes hvězdné tváři
Čech buď v ní bílou jitřenkou a rudým Marsem
Leť vzhůru, prapore náš rudě svěží! [září!
Jak Spartané v svém rudém bitev kroji
pod tebou Čechové ať s mečem v ruce stojí,
ty veď nás, k předu leť a vrahy oslň, sežži!
Leť vzhůru, prapore náš mléčně bílý,
Přemyslův orle, pláň vzdušné síly —
pod tebou květ se rozlož krásou tklivý,
jak bílý bůh to národ spravedlivý!
Dej osud bojů nám, co muž a rek jich snese,
pak ale nad hlavou ať ráno rozbřeskne se
z červánků slunce vyskoč, lehni českým polem,
buď v Čechách bílý den a plno růží kolem!

Neruda tak pokračuje ve svojí extazi, že on,
ještě v „Kosmických písních“, dle úsudku Vrchlic-
kého traktující vznešené lásky příliš málo pathe-
tický, dospívá v básni „Srdce“ k takovému pathosu:

Já nejsem Robert král, ne Douglas, jeho rek,
však srdce moje samo ryčně letí
již napřed, v plně vzešlý, ve budoucí věk,
tam, kde se nejvíc zhemží nepřátelé kletí —
nuž, za ním, k předu, věrné české děti!
A bitvou vysekejte mně to srdce ven,
to srdce dobré, dím to sám a směle,
a věru, že vám stojí za kých horký den,
za paží mocný vzmach, za vlnu krve vřelé
vždy srdce české, je-li české cele.
To moje jest! Ví milý Bůh sám v nebesích,
zda duše moje jindy blahem výskla,
než když tvé líce, lidé, samý nach a smích,
a zdali jindy slza do oka mi tryskla,
než když tě ruka vraha bídne tiskla.
A až je vysekáte, zas jím mršťte dál,
přes věků rozhrání, za kynoucí léta,

až tam, kde nepřítel nám nový vzroste val.
Nám Čechům z žárných mečů věčná dána meta:
Chtě! bych být při vás do skonání světa!

(Ve skotské balladě, kterou zpracoval Neruda
v jedné ze svých ballad, praví se, že král Robert,
chtěje v bitvě zachrániti vítězství, vyrval své srdce
a vrhl je v nejhustší seč, jeho rekové vrhli se za
srdcem a tím bitvu vyhráli.)

Básník ví, že jen stálé usilování může našemu
národu pomoci a proto v závěrečné básni „Jen
dál“, plně optimismu, nabádá:

Z bouřného času jsme se narodili
a krok za krokem v bouřných mračnech jdem
vstříc hrdě vznešenému svému cíli,
šij kloníce jen před svým národem.
My věděli, co na nás cestou čeká,
byť hrom však bil a mráz nám v kosti vál,
toť jenom česká hudba odevěká,
my při ní půjdem k předu dál, jen dál!
S tím národem, jenž je tak čistý, jasný,
jak byl by z rukou božích vyšel dnes,
jenž posud nese v prsou idol žasný,
byť byl i před věky již za něj kles —
za volnost lidskou — v nás kdys rozekvetla,
dnes stojí Čech, jak druhdy za ní stál, —
ta myšlenka, která nás ve hrob smela,
zas k slávě vznese nás — jen dál, jen dál!

Nepřekonatelná jest láska básníkovy k národu.
Nelze jistě najíti v žádné literatuře tak horoucí
a tklivý výraz, jaký dal Neruda svému vlastenectví
v závěrečných verších své „Lásky“:

Koho bych miloval širém tom na světě?
Srdce jest vždycky, ach, srdcem jen dítěte,
do stáří, do skonu volá si po matce.

Přežil jsem matku svou, žiju jen památce,
přežil jsem lásku svou, měl ji tak na krátko!
Všechno jsem oplakal, zase se osvěžil —
tebe bych, národe, tebe bych nepřežil!

Jsou-li Neruda, Čech, Krásnohorská, Sládek,
Quis, Vrchlický, proroky, předpovídajícími opti-
misticky velký den české svobody, básníci mladého
pokolení volají na poplach ke vzpouře proti otro-
ctví. Velký nástupce Nerudova dědictví, J. S. Ma-
char, chce mít náš národ tvrdou ocelí, která ne-
rezaví, je tvrdá a vjede v tělo nepřítelovo. V bás-
ni „Na Kahlenbergu“ přirovnává český národ k
Samsonovi, kterého drží Dalila-Vídeň spoutaného.
Leč Samson přece procitne ke staré síle ze svého
otroctví, podtrhne sloupy chrámu a zahyne i se
svými vrahy. Básník vidí, že tak učiniti musí i
naš národ, držený Vídní v okovech otrockých. Mu-
sí se pokusiti o osvobození, neboť, když už umřítí,
ať umrou spolu též upíří!

Petr Bezruč, bard slezského lidu, zdvihá výhrůž-
né pěstě k pomstě v básni „Ostrava“:

Sto roků v šachtě žil, mlčel jsem,
sto roků kopal jsem uhlí.
Za sto let v rameni bezmasém
svaly mi v železo stuhly.

Uhelný prach sed mi do očí,
rubíny se rtů mi uhly,
ze vlasů, z vousů a obočí
visí mi rampouchy uhlí.

Chléb s uhlím беру si do práce,
z roboty jdu na robotu,
při Dunaji strmí paláce
z krve mé a mého potu.

Všichni vy na Slezské, všichni vy, díma,
ať je vám Petr nebo Pavel,
mějž prs kryt krunýřem ocelovým,
tisícům k útoku zavel!

Všichni vy na Slezské, všichni vy, díma,
hlubokých pánové dolů,
přijde den, z dolů jde plamen a dým,
přijde den, sůčtujem spolu!

Udeřila hodina, o níž snili naši básníci. Udeřila
hodina pomsty i vysvobození. Přiblížil se velký
den soudu, jehož my se účastňujeme, a z něhož
má vyjít naše vysvobození. V této chvíli však
musíme jednati, jak zákony vždy kázaly nám,
jak rozkazuje cit pro čest našeho národa i povin-
nost k jeho nejsvětějším ideálům — národní sa-
mostatnosti. Nebudme malí dnes, nebudme
zbabělí a malodušní, ale jednejme tak, abychom
se stali hodnými našich největších básníků i po-
litiků, našich vůdců!

Chceme-li zůstatí národem — a celý náš vývoj,
všechno naše snažení, všechno naše toužení i usi-
lování dokazuje, že nechceme zahynouti, ale žítí
— pracujme v této chvíli každý podle svých sil
a schopností, nadšeně a obětavě pro osvobození
našeho národa od rakouského otroctví!

Totož jest zákon náš i proroci!

(„Čechoslovák“, č. 28, v Petrohradě, 4. led.
1916. Pod zn. J. D. — Psáno v Taškentě.)

SOKOLSKÝ DEN V TAŠKENTĚ

(Besídka.)

Podivuhodný jest český člověk v zajetí. Od širých niv evropského Ruska po chladné sibiřské tundry a žhavé pouště Turkestanu, přes všechna těžká strádání zajateckého života, přes všechno časté, kruté pocíťované nepochopení slovanských bratří, čeští zajatci nepadají duchem, ale všude projevují tu vzácnou bodrost povahy, která tak charakterisuje českého člověka. Odhodlání, dobýti vlastní silou svobody národa, nezadržitelně roste v našich zajateckých táborech ve hroznou živelní sílu, jež musí donutiti svět k jednomyslnému uznání našich spravedlivých požadavků. Podivuhodně bodří a čilí jsou naši čeští lidé i v pustinném Turkestanu, což dokázali mimo jiné i tím, že v krásném Taškentě uspořádali 12. dubna rus. st. velkou sokolskou slavnost.

Sokolský slet v Turkestanu! Jest to tak divné, neuvěřitelné — a přece se konal a byl neobyčejně zdařilý. Třetí den sv. Paschy *) patřil v Taškentě Čechům a my všichni jako bychom byli přeneseni daleko do naší drahé vlasti! Slavnost se zdařila skutečně skvěle přes všechny vzteky a intriky austrijáků a jiných našich nepřátel, i přes hromy, jimiž nám hrozilo asijské nebe.

Dle počtu borců konalo se v Taškentě cvičení

*) Pascha — Velikonoce, jež jsou největšími ruskými svátky.

menší župy, avšak podle počtu účastníků byla to velká slavnost několika žup. Nával na sokolské cvičení v městském parku převyšoval dvojnásobně předběžné výpočty znalců místních poměrů. Vždyť slavnosti účastnilo se 9000—10.000 diváků a mnoho lidí musilo být od pokladen vráceno!

Heslem sokolské slavnosti bylo: „Rakouští zajatci, Slované-Češi, dobrovolníci České družiny — ruským zajatcům v Rakousku.“ Mezi českými zajatci v Taškentě našlo se dosti Sokolů, kteří ve volných chvílích, jichž mají mnoho, cvičili prostná. Hlouček rostl a prostné cviky ze 6. sletu každodenně vzbuzovaly v kasárnách zájem nejprve všech zajatců a běženců, *) pak našich usedlých krajanů a konečně i širší taškentské ruské veřejnosti. Z hloučku se konečně vytvořila solidní jednotka počtem 150 borců a bylo možno pracovati i k veřejnému vystoupení, jež bylo generálním gubernátorem na žádost delegáta Svazu **) povoleno. Pouze díky obětavému přičinění pana delegáta, jehož jsme si zde všichni neobyčejně zamilovali, byl náš slet v Taškentě umožněn a odstraněny potíže, které se našemu podniku stavěly v cestu. „Sokolský prázdník“, jak byla naše slavnost nazvána rusky, byl pořádán Svazem československých spolků v Rusku a taškentským odborem „Vserusskago popečitelstva o vojennoplěnných Slavjanach“ ***)

*) Válečných uprchlíků. Do Taškentu jich bylo dopraveno z Běloruska mnoho tisíc.

**) Svaz spolků československých na Rusi, jenž tehdy (do jara 1916) měl své sídlo v Petrohradě. Delegátem jeho v Taškentě byl p. Wachsmann, bývalý tajemník ruského konsulátu v Praze. V referátu vystupuje dále pod jménem Voskovec, pod kterýmžto jménem sloužil pak u 6. hanáckého pluku naší armády v Rusku jako kapelník.

***) Vseruský spolek pro péči o zajaté Slované.

Uspořádání slavnosti předcházely různé potíže, vyplývající z poměrů zajatých Sokolů. Mimo jiné místní „slavjanský orchestr“, složený většinou z Maďarů a Němců, menšinou pak z bývalých aktivních feldveblů rakouských kapel, t. zv. Čechů a Poláků, odepřel v poslední chvíli účastenství a proto bylo nutno průběhem necelého týdne sestaviti vlastní kapelu, což se obětavému přičinění nadšeného našeho vlastence, pensionovaného kapelníka gardového pluku p. Voskovce podařilo: jako zázrakem byla vytvořena dobrá hudební kapela z lidí, kteří téměř dva roky neměli s hudebními nástroji co činiti, tímtež neúnavným kapelníkem byly složeny a rozepsány potřebné noty, mimo jiné velebná naše hymna „Kde domov můj?“ a všecken hudební doprovod k prostným K. Pospíšila, pouze na základě motivů, udaných na známých sletových pohlednicích. Takto vypravená česká hudební kapela, sestávající ze 36 hudebníků, jichž nadšená obětavost zasluhuje veřejné pochvaly, dokázala opět dobrou pověst českých muzikantů.

Byly tu ovšem ještě jiné důležité starosti, jež podařilo se odstraniti neúnavnému delegátu Svazu za součinnosti místních krajanů. Cvičební úbor pro prostné cviky byl neobvyklý: vysoké komisní boty a kalhoty oranžové barvy, jež zapůjčily vojenské úřady. Tento cvičební úbor vyjímá se však dosti ladně. Hlavy měli cvičenci pokryty zvláštními bílými čepičkami, které si vytvořili sami.

Cvičiště v městském sadu bylo vyzdobeno několika sty všeslovanských praporů, zapůjčených městem a skýtalo ladný pohled. Jeho malá prostornost, jak se ukázalo, byla ovšem značnou vadou, leč vhodnější cvičiště nebylo možno na poprvé vybrati. Slavnosti se účastnilo několik

generálů a vysokých vojenských důstojníků, mimo jiné velitel kadetského korpusu generál Koch, vojenský okružní intendant generál Smirnickij, vojenský velitel plukovník Čerkes, velitel školy praporščíků podplukovník Savickij a j. Dále se účastnili slavnosti zástupcové městské samosprávy, úředník pro diplomatické záležitosti při generálním gubernátoru, ředitelé místních škol atd.

Cvičení sestávalo z těchto 8 oddílů: 1. Cvičení na náraď (hrazda, bradla, koza). 2. Hry. 3. Námořník. 4. Skoky (do výše, na dálku, o tyči). 5. Žertovné hry. 6. Sokolský box (7 párů současně). 7. Prostná cvičení. 8. Skupiny.

Všechny cviky přes to, že je prováděli lidé dlouhým zajeťm značně tělesně oslablí, byly provedeny se zdarem. Viděli jsme tu dokonalé cviky na hrazdě i bradlech, výborné skoky o tyči, ladně 32 borci za zvuků hudby provedená taneční cvičení „Námořník“ i tělocvičně bezvadně kombinovaný a provedený box.

Největší pozornost, jako vždy při sokolských cvičeních, vzbudila prostná VI. sletu všeslovanského v Praze, která provedlo 140 cvičenců s plným úspěchem. Jak upoutala prostná obecenstvo zřejmě z toho, že ze značné části setrvalo na svých místech, ačkoli se spustil značný déšť. Místní vojenský velitel plukovník Čerkes opětovně se vyslovoval o výkonech borců s největším nadšením.

Hluboký, nezahladitelný dojem zanechaly ve všech účastnících skupiny a zvláště třetí skupina, znázorňující vítězství idee České Družiny. Při této skupině, jež musela být třikrát opakována, byly hrány hymny česká a ruská. Při obou obecenstvo sňalo klobouky a ruští důstojníci i vojáci vzdávali hold vojensky. Všichni přítomní byli dojati k slzám a manifestace nebraly konce. Pod

nezahladitelným dojmem pronesl nadšenou zdravici českému národu vůdce halčských Rusů posl. Dudykivič, jemuž odpověděl jeden z dobrovolníků.

Byly to okamžiky slavné, jež po všechny dny života budou vryty v srdce těch, kdož je zažili.

Celkový dojem sokolské slavnosti přes rozladění některých návštěvníků, kteří následkem ohromného návalu museli se úžasně tísňiti, nebo vůbec nemohli ničeho viděti, byl mocný a jistě bude míti trvalý účinek, což jest zřejmo i z toho, že ruské spolky samy hodlají vzíti na se opakování slavnosti.*) Nadšení a několikátýdenní namáhavé přípravy našich borců měly krásný výsledek a bylo docíleno toho, oč naši Sokolové hlavně usilovali: manifestace česko-ruského sbratření, rozšíření známosti o Sokolstvu a vzbuzení zájmu v ruských kruzích o dnešní životní otázky českého národa.

Úspěch sokolské slavnosti i po stránce hmotné byl velkolepý — čistý výnos, nehledě k dani 486 r., činil při vstupném 30 a 10 kop. — 660 rublů!

Sokolské cvičení v Taškentě mělo zvláštní ráz dobou, v níž bylo konáno, a jistě bylo jediným veřejným vystoupením Sokolů ve starém světě za války. Každý z nás však myslil při prostných cvičeních na to, že každé to bojovné gesto prostných cviků nabylo daným okamžikem velkého dramatického důrazu, neboť borci spěchají přetvořiti toto gesto ve skutečnost!

(„Čechoslovák“, č. 47, v Petrohradě, 18. května 1916. Bez značky. — Psáno v Taškentě.)

*) Nedošlo k tomu. Za to průběhem roku byla tam českými zajatci-dobrovolníky uspořádána společně s Rusy řada velkolepých manifestací a koncertů.

O NÁS PRO NÁS.

I.

Válka a český národ.

Češi nebyli na válku politicky připraveni, poněvadž nevěřili v možnost velké evropské války. Mír vládl v Evropě 50 roků a my s ohromnou většinou obyvatelstva jsme se domnívali, že musíme vládnouti i dále. Byli jsme tak bláhoví, že jsme věřili i tvrzení o mírumilovnosti mstivého a bezcitného starce, stojícího již oběma nohama v hrobě.

Před válkou omezovali jsme se pouze na kulturní boj proti militarismu, kteréžto hnutí bylo v našem demokratickém národě neobyčejně silné, avšak zásady tohoto hnutí, zásady lidskosti a lásky, nám současně vyrážely druhé zbraně z rukou. Pořádali jsme demonstrace proti militarismu, vydali činné publikace anti-militaristického obsahu, hlásali jsme proti vojenským rozpočtům, leč nepomýšleli jsme na přípravu násilného převratu pro případ evropské války. Byli jsme antimilitaristy z důvodů sociálních a národních, leč neuvědomovali jsme si, že tomuto našemu nepříteli mohli bychom zasaditi smrtelnou ránu v případě všeobecné mobilisace. Přes to, že vláda se snažila objeviti u nás takové hnutí a vyvolala různé procesy s antimilitaristy, nikdy nebylo zjištěno něco takového, co by svědčilo o opravdové připravenosti národa

k hrozící válce. Nelze tvrditi, že by takové plány byly nemožností, neboť jest nesporno, že při stále vzrůstající vnitřní organizaci národa, směřujícího přece jen k jednomu cíli přes všechny názorné i taktické rozpory politických stran, národ byl by našel takový plán a byl by i objevil způsob, jak jej ve chvíli dané provést. A kdyby bývala vláda jeden pokus odhalila, byl by učiněn druhý, třetí atd., jakmile by se nutnost tohoto pokusu stala v myslích národa samozřejmostí.

Historie rozhodne, byla-li tato naše nepřipravenost politickou krátkozrakostí či bylo-li lépe, že jsme za mobilisace neučinili pokus národní revoluce. Pokus o revoluci v dalším průběhu války byl by zřejmou nemožností vzhledem k tomu, že jsme měli doslovně holé ruce. O duchu našeho národa bylo v průběhu války podáno dostatečně důkazů revoltami v českých plucích, v hojném přecházení českých vojáků do zajetí, politickým i hospodářským odporem doma i rozsáhlou akcí osvobozovací za hranicí. Nezdařené povstání za těžkých poměrů mohlo víc uškodit než prospět naší osvobozovací akci, bylo by podlomilo ducha širokých mass a otřáslo důvěrou v naši sílu i opravdovost našeho úsilí v Evropě. A že by šlo pouze o nezdařený pokus, nemusím ani podotýkati.

Historie tedy řekne více. Avšak my dnes můžeme konstatovati aspoň tolik, že jestliže jsme nepočítali s možností války, byl to jen výsledek našeho celkového národního vývoje. My jsme rostli kulturně a hospodářsky a proto muselo se nám přičítati pomyšlení, že by to, v čem jsme viděli svou hlavní národní moc, bylo rázem ohroženo. Cítili jsme stále jasněji, že „něco visí ve vzduchu“, čím musí být rozřešeny věčné rakouské krise, leč nemohli jsme uhádnouti, co to

bude. Instinkt nám napovídal o násilném rozuzlení, avšak my jsme nutili rozum říkati stále něco jiného. Jenom válku jsme nechtěli viděti.

I naši střízliví politikové věřili tomu, čemu všecken lid; že „všechno praskne“, až císař umře. Z Konopiště uměle vyvozovaný vítr roznášel do českých krajů různé pohádky o příštím panovníkovi, který bude císařem „pevné ruky“, zruší dualismus a zavede trialismus, ba dokonce svobodnou federaci národů. Tyto pohádky byly rozšiřovány klerikálními a šlechtickými kruhy, které od příštího panovníka očekávaly favorisování svých zájmů a do jisté míry působily i na některé české politiky. Jaké byly vlastní záměry arcivévody Františka Ferdinanda, víme dnes dobře a nedávno je brilantně osvětlil anglický žurnalista: byl to výbojný imperialismus středověkého rázu, kterým měla být v Evropě zajištěna nadvláda Hohenzollernům a potomkům Františka Ferdinanda... Domnívali jsme se, že to očekávané „něco“ může být i oktrojírka, již by byl absolutisticky odstraněn protiústavní stav v Čechách a proto někteří naši politikové snažili se dosáhnouti vlivu i na tuto oktrojírku... Leč místo všeho přišla válka.

Vzhledem k současně s mobilisací zavedeným mimořádným poměrům české strany nemohly vůbec promluvíti, nerci-li jednatí. Veřejně jednatí nebylo možno a k tajnému vystoupení chyběl plán. Byla-li česká politika uvedena válkou v zoufalé rozpaky a bylo-li politickou chybou, že jsme už za mobilisace nevyvolali národní povstání, můžeme poukázati na to, že i Rusové v Haliči, Srbové ve Slavonii, Bosně a Dalmacii nebo Italové v Tyrolsku projevíli podobnou taktiku, ačkoli státy, s nimiž je spojovaly stejné idey, jsou jich přímými

sousedy, kdežto my jsme úplně odtříznuti v německém moři.

A přece náš národ nemlčel. To nejlépe dokazují persekuce, které ho postihly. Vůči válce jsme používali passivní resistance, té strašné zbraně moderního sociálního boje. Naši vojáci si instinktivně vytvořili vlastní válečnou taktiku proti Rakousku, že přecházeli do zajetí... V českých zemích válka byla přijata nespokojeností nebo mrazivým mlčením a všichni doma ihned po prvních vítězstvích Ruska očekávali, že Rusové už přijdou a s nimi i naše vysvobození. Od národa, který několik měsíců před válkou s ohromným nadšením po haléřích sebral demonstrativně v nejzapadlejších vískách milion na bratry Srby, od národa, který dva roky před válkou na všeslovanském sokolském sletu v Praze hostil bratry z Ruska i Srbska, a který ještě měsíc před válkou na sokolském sletu v Brně vítal srbské bratry v sokolských krojích, nemohlo se přece očekávat jiné stanovisko k válce s těmiž bratrskými národy!

Všeslovanské hnutí dalo určitý směr našemu politickému myšlení a proto bylo jasno, že za války proti Slovanům bude náš národ z důvodů sebezáchovy vždycky hájit všeslovanskou ideu a bude konati především to, co mu diktuje tento základní politický cit mravní. Krátce, kdybychom my, jako národ, necítili a pokud jen bylo možno i neprojevili v této válce sympatie svým slovanským bratrům a též Francouzům a Angličanům, u nichž jsme vždycky hledali útočiště, a kdybychom se naopak těšili z úspěchů Rakouska a Německa, museli bychom zapřít celý svůj národní, kulturní a politický vývoj.

Ještě budu mít příležitost pojednatí o významu tohoto našeho vývoje, tohoto našeho spoje-

nectví, pro tu mravní povinnost, která odsud vyplývá pro každého českého člověka v dané situaci. Nyní se dotknu pouze jedné stránky tohoto našeho spojení — stránky národnostně sobecké.

Jakmile jsme si za svého probuzení uvědomili svou národní bytost, ihned nastal náš boj o dosažení národní samostatnosti. Tento boj vždycky jsme vedli proti Rakousku a proto požadavkem zdravého politického rozumu bylo oslabení tohoto útvaru, tohoto parazita, jak jej trefně nazval v Gosudarstvenné Dumě *) — dne 25. března — tvůrce pokrokového bloku, poslanec M. Ijukov. Základy a důvody politických zásad platí i v případě války. A proto česká politika stojí i dnes proti odvěkým nepřátelům českého národa, jimiž jsou Rakousko a Německo. Nedávno bylo řečeno ve Francii, že spojenci spáchali značnou chybu tím, že neinformovali dříve české politiky o možné blízkosti války. Tedy i spojenci jasně chápou, a po 20 měsících více než dříve, že Češi nemohli a nemohou jako národ státi jinitě, než po boku nepřátel Rakouska a Německa. Rakousko jest jediný stát z válčících říší, který se nemohl odvážiti svolati parlament, poněvadž by se v něm před celým světem ostře ozval protest Čechů. Svolání parlamentu nepodařilo se docílení umírněnému Heindovi, tím méně toho dosáhnou němečtí nacionálové Hohenlohe či Koerber. Jestliže českou opozicí bylo vynuceno uzavření parlamentu ještě před sarajevským atentátem, tím méně možno očekávati, že Češi se smíří s dnešní situací — zvláště když čeští vůdcové buď úpí v žaláři, neb uprchli za hranice, aby tam propagovali českou otázku.

*) Státní дума, parlament.

Bunty českých pluků, přechod tisíc českých vojáků do ruského zajetí, agitace českých politiků doma i za hranicemi, akce zahraničních Čechů, odpor českých peněžníků a hospodářských organizací proti celnímu spolku s Německem, jsou historické skutečnosti, znázorňující pravé smýšlení českého národa.

Vláda na tyto projevy odpovídá šibenicí, kul-kou, represaliemi, žalářem a konfiskací, avšak tím nevyhladí ze srdcí našeho lidu přesvědčení, kterého nabyl stoletou trpkou zkušeností s Rakouskem a dlouholetou politickou výchovou. Ty násilnosti jsou pro nás jen novým důvodem, abychom ještě s větší energií vedli svůj starý boj: My jsme byli vždycky proti Rakousku a tím více jsme proti němu dnes!

Jen ten národ má právo na existenci, který miluje svoji svobodu. — Svoboda bez svobody národa není svobodou, říkal náš Havlíček. Stejně mluvili všichni naši národní buditelé a političtí vůdci. Duch našeho národa jest příliš zdravý, než aby se mohlo myslit, že právě dnes, kdy se o nás nejvíce jedná, národ opustí z chytráctví či zbabělosti základní osnovu naší národní politiky. Historie učí, že nejvíce bijí toho, kdo hrbí hřbet.

Velký ruský sociolog-filosof Lavrov napsal už r. 1869 slova, která zrovna volají k dnešnímu českému člověku:

„Kdo jest pouze opatrný, stává se zbabělcem, z nedostatku rozhodnosti upouští vhodné příležitosti. On si škodí zbabělostí někdy víc, než odvahou a konečně pozbývá vůbec schopností k rozhodné činnosti v kterémkoli případě, i v takovém, který jest pro něho naprostou nevyhnutelností. Opatrnost a rozmýšlení stávají se mocnými prostředky životního úspěchu jenom jsou-li pomůcka

mi k provedení rozhodného činu, jsou-li jednou ze složek silné a smělé myšlenky.“

II.

Idea národní samostatnosti.

Základní idea národní politiky českého národa — idea národní samostatnosti — nebyla nikdy tak živě pocíťována a o její splnění jsme nikdy tak vášnivě neusilovali jako dnes, poněvadž ještě nikdy jsme nemohli být tak blízcí jejímu uskutečnění a poněvadž: nebude-li uskutečněna, hrozí vážné nebezpečí samé existenci našeho národa.

Přes všechny taktické různosti postupu jednotlivých českých stran a přes všechnu zdánlivou ochablost našeho státoprávního hnutí v posledním desetiletí, nemožno říci, že bychom se byli i jen na okamžik vzdali svého nároku na sebeurčení. Měli jsme různé systémy politické taktiky, avšak jeden společný cíl — samostatnost národa. I sociální demokraté, kteří v létech devadesátých učinili v parlamentě prohlášení proti českému státnímu právu, byli nuceni průběhem několika roků úplně změnit svou frontu a hájiti právo na sebeurčení českého národa, což konečně vedlo k jich odtržení od vídeňského vedení. Mluvilo se ještě r. 1900 na ustavujícím sjezdu realistické strany o českém státním právu jako o něčem nespelnitelném — o utopii. Dnes velký tvůrce této strany v Anglii a ve Francii propaguje tuto ideu s vlastní sobě vervou a energií. Jestliže mladočeši po velkých opozičních rozběhách let devadesátých v posledních letech své politiky došli k pozitivní politice, hledající v ní umožnění postupného ukojení politických, kulturních a hospodářských požadavků

českého národa v rámci státu, na jehož rozpadnutí v dohledné době nevěřili — hlavní stoupenci téže politiky dr. Kramář a dr. Rašín byli za války uvrženi v rakouský žalář za velezrádu!

Ideu národní samostatnosti musí mít každý národ, který chce uhájiti svou existenci. Taková idea projevuje se u národů samostatných obranou, u porobených útokem. Jestliže samostatní národové pokořují druhé národy, jest to jednání protipřírodní a barbarské, ať tito národové jednají z jakýchkoli důvodů, zdánlivě třeba docela oprávněných, na př. diktovaných nezbytností rozšíření území z různých hospodářských, politických či strategických hledisk. Avšak naprosto proti přírodě jedná porobený národ, neprojevuje-li snahu dostat se ze své poroby všemi silami, celou svou vůlí a vášní. Taková lhostejnost k vlastnímu osudu jest pro národy nejstrašnější předzvěstí záhuby. Národové jako přírodou vytvořené společnosti lidských tvorů podléhají také zákonům přírody, z nichž nejsilnější jest boj o bytí. Kdo se v přírodě nebijí, jest předem ztracen, pohlcen silnějším.

Moderní doba neobyčejně vyzvedla otázku sociální a s ní i mezinárodní solidaritu. Tím však národnostní otázka nebyla odstraněna, ale požadavek národní samostatnosti byl ještě silněji zdůvodněn i se stanoviska socialismu. A to především u národů porobených. Socialismus usiluje o zavedení rovnosti mezi lidmi a proto se jmenuje socialismem, čili hnutím společenským, poněvadž má na zřeteli zrovnoprávnění lidských společností, mezi něž patří i národy. Odpírá-li mně Němec právo mluvití česky a Maďar slovensky na soudě, v úřadě, ve škole, v kostele, na ulici i doma, nepovoluje-li mně školy, nutí-li mne, abych volil Němce nebo Maďara, omezuje mne v mém přiro-

zeném sociálním právu. Toto přirozené sociální právo může být každému člověku zajištěno jen ve svobodném národě. Proto požadavek volného vývoje národa, požadavek jeho nacionální svéprávnosti a svéráznosti, krátce jeho národní samostatnosti, jest požadavkem sociální spravedlnosti.

Pravá mezinárodní solidarita může býti založena pouze na vzájemné úctě jednotlivých národů, může znamenati spolek rovných s rovnými, nikoli však otroků s pány. I v soukromém životě se vyvíjí solidarita nejsnadněji mezi stejně postavenými a cítícími lidmi — proč by mělo být jinak mezi národy?

Idea samostatnosti našeho národa není tedy nijak v odporu s moderním myšlenkovým vývojem. V českém člověku hlas krve přičí se znásilňování druhým národem a tento hlas jest podepřen tisíci rozumových důvodů.

A zdaž není i současná válka dosti silným důvodem? Ano, kdyby idea národní samostatnosti byla něčím odbytým, nebo kdyby byla jen přítěží v životě národů — nemohla by nikdy vzniknouti tato hrozná válka...

Stále neukojování politických, hospodářských a kulturních potřeb našeho národa stejně jako poznání, že ustavičné národnostní krise nemohou vyvolati takové přetvoření rakouského státu, aby v něm byla na ráz poskytnuta široká samospráva zemím české koruny, donucovaly české strany k různým politickým pokusům, které však vždycky skončily nezdarem. Era staročeské smířovací politiky skončila zdrcující porážkou strany ve volbách r. 1891 a era mladočeské pozitivní politiky měla ten výsledek, že v české delegaci se k mladočechům připojilo pouze 7 klerikálů a že čeští poslanci na říšské radě velkou většinou přešli v o-

postci, která těsně před válkou byla příčinou uzavření parlamentu. Tyto pokusy staročechů a mladočechů byly chápány národem jako nebezpečné zahrávání s osnovnou ideou našeho národního usilování a proto tak rozhodně náš lid na tyto pokusy odpověděl. Mladočeši i staročesi vstupovali do rakouského parlamentu se státoprávním ohražením stejně jako ostatní čeští poslanci, kromě sociálních demokratů, a historie dokazuje, že při svých pokusech jenom takticky se odkloňovali, snažíce se revoluční program české idey zaměnití programem evolučním, nesporně však také oni ve svých nezdařených pokusech sledovali konečný cíl českého snažení.

Pro úplnost zmíním se o zajímavém zjevu, že strana s vysloveně státoprávním programem i názvem nenabyla v našich zemích zvláštní popularity a její hlavní tiskový orgán „Samostatnost“ nemohl být vyveden ze stálých krísí. Tato okolnost nemůže sloužiti za znamení úpadku našeho státoprávního smýšlení, naopak možno říci, že český lid byl tak proniknut touto všenárodní ideou, že neuznával potřebu monopolisace této myšlenky jednou stranou. Národ vycíťoval též, že základní myšlenka národní politiky byla v poslední době nejučinněji rozvíjena a hájena těmi velkými nepolitickými organisacemi, v nichž pracovali svorně stoupenci všech stran, snažíce se národ všestranně připravit k rozhodnému zápasu.

Kdybychom se byli vzdali své základní národní myšlenky, byla by v našem prostředí nezbytně musila vzniknouti strana rakouská, jako mezi rakouskými Němci vznikla strana velkoněmecká, hájící zájmy Pruska. Taková rakouská strana byla by se musela snažiti otevřeně zahájití boj proti českému státnímu právu a byla by musela usilovati

o vyvolání rakouského vlastenectví. Avšak nic se našemu lidu nehnušlo víc, než rakušáctví a nikdo nebyl u nás nenáviděn víc, než rakouský policajt a rakouský špicl! Proto vyskytli-li se u nás pokus o založení rakušácké strany, tento pokus byl vyvolán vládou a skončil nezdarem, jako na př. pokus s Crhovou „Moravou“ v létech osmdesátých, již lid přezval „Mrvou“. Vzpomeňte jen, jak zdrcujícím dojmem těsně před válkou v celém národě působila Švihova aféra! Byla by tato aféra vyvolala takové zděšení, ano, zděšení, kdybychom nebyli vůči Rakousku hájili své vlastní národní zájmy, o nichž se nesměla dověděti policajtská duše?

Ano, ať jakékoli byly taktické rozdíly jednotlivých českých stran, základní idea naší národní politiky zůstávala nezměněna a nezbytnost jejího splnění rostla tím více, čím více jsme hospodářsky a kulturně mohutněli. Jak možno chtítí od národa, který nesporně si dobyl předního místa mezi vzdělanými národy, aby žil v porobě ve státě, který z politického chytráctví hájil a prosadil nárok na samostatnost polodivých Albánců?

Poněvadž nebylo fakticky rozdílu v zásadním nazírání českých stran na českou otázku, mohly se před několika týdny spojití v jednu velkou národní stranu k hájení našich společných zájmů v dnešní těžké době.

Pro mimořádné poměry čeští vůdcové doma nemohou propagovati dnes s veškerou nutnou otevřeností ideu naší národní samostatnosti, která hýbe srdcem i myslí českého člověka. Každý projev v této věci stíhá vláda persekucí, české noviny jsou konfiskovány a potlačovány, krátce vláda snaží se všemožně utlumiti každý zárodek českého osvo-

bozovacího hnutí. Avšak hlas svobody nelze zdušiti. Zrak nejbystřejšího censaře nedovede najíti mezi řádky to, co jest tam napsáno pro zrak národa. Proto naši politikové píší, že národ se nevzdal ani dnes ideálů českého probuzení, proto Alois Jirásek upozorňuje ve vládním časopise, určeném pro vojáky v okopech, na slavné doby české samostatnosti, proto naši divadelní a literární kritikové obrazy, vzpomínkami a narážkami takřka v každé stati odhalují národu náš velký ideál. Proto naše záložny a obchodní komory s úctyhodnou rozhodností zamítají celní spolek s Německem, vyzvedaný jako nezbytný důsledek války. Všem tomu člověk česky vychovaný rozumí a připravuje se na věci příští.

Mluví-li se doma víc než možno a mlčí-li se doma méně než by se mohlo očekávat, tím více musí jednati ti z nás, kdož jsou dnes chráněni před chapadly rakouského státního parazita. Národ doma může dnes málo jednati, za to historického významu pro náš národ v této válce nabyli Češi za hranicemi říše a zvláště v Rusku čeští zajatci.

III.

Jak dosáhneme svobody.

Skutečně ještě nikdy nám mezinárodní konstelace nebyla tak příznivá, jako za této války, a jest na nás, abychom jí co nejvýhodněji využili.

Uskutečnění samostatnosti českého národa vyžaduje především rozpadnutí Rakousko-Uherska. Jestliže už dlouho bylo pocíťováno, že tento stát nemá schopnosti k životu, bylo třeba pouze silného vnějšího nárazu, aby vnitřní krise tohoto státu projevily svou ničivou sílu. Stát,

který celá desetiletí žil ze dne na den, stát, který projevoval jen zdánlivou sílu na venek, ale uvnitř byl veskrze prohnílý — tento stát nemůže odolati v té bouři národů, již představuje dnešní válka.

Rakousko zdánlivě dosáhlo na válečném poli úspěchů po prvních krutých porážkách, jež je postihly v Halči i v Srbsku. Avšak tyto úspěchy jsou příliš laciné a příliš draze bylo za ně zapláceno. Faktum jest, že Německo zachránilo Rakousko před úplným rozbitím ještě r. 1914 a že zrada Bulharů otevřela rakouské armádě cestu do Srbska, odkud dvakrát před tím s hanbou utíkala. Na východě postupují proti Rakousku hrozné mraky ruských vojsk, na italské hranici hřmějí už italská děla mnohem výbojněji a proti Rumunsku třeba držeti hranice silně obsazeny. Německo jest ohroženo na západě a neví, kam dříve hodit své zbývající pluky, zda na ruskou hranici, či proti Francii, nebo na Balkán, či snad až do Malé Asie. Vojenská situace centrálních říší jest krajně nepříznivá a zvyšuje ji ještě jich úžasně ubohý hospodářský stav. Vojenský duch nemůže tam být už příliš bojovný, aspoň v širokých vrstvách, neboť volání po míru zaléhá četnými listky i k zajatcům v Rusku. Zajatci z Vídně dostávají spousty listků, z nichž se dovídají, že tam všichni si přejí jen mír a mají už připraveny mírové praporky...

Válečné štěstí jest sice vrtkavé, avšak stále více jest zřejmo, že toto štěstí musí se úplně obrátiti na stranu spojenců, že válečný zenith Rakouska a Německa už byl překročen. Letošní jaro začalo pádem Erzerumu na kavkazské frontě, marným úsilím Němců o Verdun a vyhlášením války Portugalska Německu a Rakousku. Průběhem letošního roku objeví se výhody kolosálních zimních příprav proti německé koalici a co nejdříve

budou pocítěny následky historického obratu anglického národa, jenž obětoval společnému dílu své staré občanské svobody a zavedl brannou povinnost!

Za těchto okolností možno s klidem očekávatí vývoj válečných událostí tohoto roku. I kdyby nastalo snad okamžité kolísání, netřeba hned padati duchem, neboť o konečném výsledku ohromného zápasu národů při tak určité a tolikrát projevené vůli národů protiněmecké koalice nemožno už pochybovatí. Německu se v krajním případě může podařiti záchrana vlastní existence, avšak Rakousko už nemůže být nijak zachráněno. Rakousko bude konečnou kořistí válčících stran a svých vlastních národů. O jeho rozpadnutí jednal nedávno profesor Masaryk s francouzským ministerským předsedou Briandem, avšak v této věci francouzští, angličtí i ruští státníci vyslovili své stanovisko docela určitě také již dříve.

Válka, vyžadující tak ohromných obětí, které stále úžasněji vzrůstají, nemůže skončiti bezvysledně.

Za ohromné oběti války zaplatí především svou existencí ten státní parazit, který válku vyvolal. Válku zahájilo Rakousko, napadením Srbska. Jestliže velmoci trojdohody r. 1914 vystoupily na obranu tohoto malého hrdinského státu, a bylo-li Srbsko roku 1915 zavaleno německými, maďarskými a bulharskými barbary — musí být znovu stvořeno a rozšířeno. Srbský král a národ se nepokojil, protože stejně jako dřív věří, ve vítězství Ruska a jeho spojenců.

Rakousko se musí rozpadnouti, aby na jeho rozvalinách vzniklo velké Srbsko, a musí se rozpadnouti, aby byly uspokojeny požadavky Ruska, Itálie, Rumunska — a po případě i Německa! Ra-

kousko se musí rozpadnouti, poněvadž zřízení Polského státu jest pro dnešní Evropu již samozřejmostí, a musí zmizeti s povrchu země, poněvadž i český stát stal se historickým programem celé protiněmecké koalice. Zde se ani nezmiňují o té značné roli, kterou při rozpadnutí habsburské monarchie jistě sehraji Maďaři, kteří chytrácky drží v rukou otěže státu. Jako r. 1878 a r. 1913 byla provedena národy a velmocemi radikální operace na „nemocných mužích“ — Turecku, tak historické odstranění rakousko-uherského „parasita“ z těla Evropy jest pouze otázkou krátkého času... Taková jest neúprosná logika přirozeného vývoje. Přičiňme se, aby tato operace přinesla zvláště nám největší užitek!

Bylo by možno citovati celou spoustu dokladů, jak dnes už svět pohlíží na českou otázku. Ve Francii se český problém chápe jako otázka cti francouzského národa a staví-li Francouzi jako první podmínku míru připojení Elzaska-Lotrinska, hned na druhém místě žádají utvoření samostatného státu českého (senátor Louis Martin v „La Nation Tchèque“). Z „Čechoslováka“ jest dostatečně známo, jaké stanovisko zaujímá k Čechům Rusko, jeho vláda, veřejné mínění a politici a že sympatie k nám zde stále vzrůstají. Každý z nás si však musí uvědomiti, že vzrůst těchto sympatií byl způsoben hlavně postupem zahraničních Čechů a uvědoměným vystupováním našich zajatců, v jejich prospěch v říšské dumě mimo jiné vřele mluvili tak významní poslanci, jako jsou P. N. Miljukov a E. P. Kovalevskij.

Naše česká otázka nebude řešena jenom druhými, ale také námi, především námi. Což by bylo platno, kdyby se celý svět nás zastával, kdybychom my sami pro sebe nic nepodnikli? Re-

šení otázky české samostatnosti jest stejně závislo na naší vlastní vůli, iniciativě a příčinlivosti — jako na úspěších zbraní spojenců. Proto my musíme státi nejen sami za svou věc, ale i ze všech sil svých musíme pomáhat těm, jichž úspěchy dopomohou nám k svobodě.

Dle mezinárodního práva náš národ nemůže formálně vstoupiti do spolku protiněmeckých států, poněvadž dosud netvoříme samostatný stát. Přes to však se nejen cítíme být spojenci protiněmecké koalice, ale jsme jí i za spojence uznáváni. Naši dobrovolníci bojují v Rusku i ve Francii, ale do rakouské armády nevstoupil ani jeden Čech dobrovolně, a ti, kdož byli přinuceni jíti s rakouskou armádou, snažili se co nejrychleji najíti cestu do ruského zajetí.

Ano, jako národ jsme v této válce spojenci protirakouské a protiněmecké koalice. To dokazujeme doma i za hranicemi. Kdybychom byli spojenci Rakouska a Německa, naši političtí vůdcové by neseděli v žaláři, nebyli by za hranicemi, nepsali by doma, že pro nás i dnes platí zásady našeho národního probuzení a naše hospodářské organizace by se nevzpečovaly uzavření celního spolku s Německem atd. atd. To všechno děláme, poněvadž vědomě pracujeme proti Rakousku a Německu a poněvadž jich oslabováním snažíme se posílití posici protiněmecké koalice.

Spojenectví našeho národa s Ruskem a jeho spojenci nebylo uzavřeno teprve za této války. Naše spojenectví jest mnohem staršího data a možno směle říci, že začalo s naším národním probuzením. Tyto spojenecké styky byly sice převahou kulturního rázu, avšak poněvadž válka umožňuje mluvit zde o této věci otevřeně, možno říci, že

všeslovanské kulturní hnutí přirozeně sledovalo politické cíle, třebaže tyto cíle byly načrtány pouze v hlavních obrysech a více byly instinktivně pocíťovány, než přesně definovány. Kultura a politika se často rozlišují pouze z taktických důvodů, poněvadž vlády v kultuře vidívají příliš mnoho politiky s okamžitými následky. Politické hnutí jde buď současně s hnutím kulturním, nebo jest jím připravováno.

Jestliže náš básník Fr. Lad. Celakovský čerpal pro českou poesii z hlubokých zdrojů ruského národního eposu, jestliže Šafařík a Palacký udržovali čilé styky s ruskými učenci a básníky a K. Havlíček-Borovský přebýval v Rusku, aby si odsud přinesl přesvědčení, že budoucnost Slovanstva i českého národa jest v duši ruského lidu — všechno to byl čistě kulturní styk, který však měl v zápleť hluboké stopy politického přesvědčení, jež muž dán výraz r. 1848 na všeslovanském sjezdu v Praze. Toto politické hnutí v kulturním rouše stále více se šířilo a mohutnělo. Slovák Tomašik vyjádřil je ve všeslovanské hymně „Hej, Slované!“ a také v jiných znárodnělých písních se projevílo. Bylo propagováno časopisy, schůzemi, sjezdy, slavnostmi, zájezdy Čechů do Ruska a Francie, uplatnilo se v plamenném protestu Fr. Lad. Riegra proti zabrání Elsaska-Lothrinska Německem, přivedlo k utvoření všeslovanských organizací: sokolské, novinářské a j.

Naši znamenití umělci F. Kupka a Alfons Mucha, spisovatelé V. Hladík, Em. Cenkov, Hantich a j. propagovali české zájny ve Francii, hrabě Lützov v Anglii, podobně jako francouzští učenci E. Denis, Louis Leger, Chéradame, nebo anglický žurnalista Scottus Viator a j. s láskou si všímali českých záležitostí. Slavný francouzský historik Er-

nest Demis, který celý svůj život věnoval studiu českých dějin a napsal nám velkolepé dějiny naší doby pobělohorské, dnes vydává v Paříži vzácnou revui „La Nation Tchèque“, věnovanou pouze české otázce. Naši Sokolové si pro vavříny nezajížděli do Vídně či Berlína, ale do Paříže, Londýna, Turína a Rusko je ochotně povolávalo k šíření tělocvičného systému Tyršova na Rusi. Naše láska k ruskému národu projevila se nejvýrazněji pozorností, věnovanou ruské knize. Přeložili jsme si všechna význačná díla ruské literatury do češtiny a naši nejlepší překladovou literaturu obsahuje Ottova „Ruská knihovna“. Vydávali jsme revui „Slovanský přehled“, všechny naše časopisy měly pravidelné slovanské hládky, pořádali jsme slovanské sjezdy, bratřili jsme se s Rusy, Srby, Francouzy, Angličany — tisíce fakt bylo by možno uvést.

Jestliže jsme si proti Rakousku našli spojence v Rusku, Francii a Anglii, bylo to zcela přirozené. K nim nás poutal hlas krve a rozumu a tato pouta rozhodují o pravé příbuznosti kulturní a politické.

Byli jsme vždycky a jsme i dnes spojenci těch národů, které tvoří protiněmeckou koalici. Spojenectví v mezinárodním životě cení se ne podle smluv, nýbrž podle obětí, jež si spojenci vzájemně přinášejí. V politickém životě má sice v první chvíli převahu cit, avšak trvalá politická součinnost vyžaduje praktických obětí, bez nichž trvalý politický (i kulturní) svazek není myslitelný — takový jest v politických vztazích úkol rozumu.

Válka jest zkouškou spojenectví národů. Tak mnohou smlouvu zrušuje, ale také nejlépe ukáže pravého spojence. Všimněte si, jak žárlivě se ve válce této střeží spojenci a jak jeden druhému se

snáží dokázat, že pro společnou věc činí vše, co může!

Jsme-li tedy my Češi spojenci protiněmecké koalice, buďme jimi v tomto smyslu. Naše postavení jest těžké, poněvadž nemáme vládního orgánu, který by za nás podpisoval spojenecké smlouvy, poněvadž naše smlouvy jsou ukryty pouze v srdcích a své spojenecké závazky plníme jedině na základě dobrovolného přihlášení. Jsou však v životě národa okamžiky, kdy hlas srdce mění se v nejpřísnější zákon a kdy dobrovolnost stává se samozřejmou povinností. Jsme v takové situaci, kdy každý náš jednotlivec sám v sobě, ve svém charakteru musí nalézt odpověď na otázku, co má činit, aby v této historické době splnil svou mravní povinnost, aby jednal ve smyslu těch spojeneckých závazků, které dal náš národ celým svým kulturním a politickým vývojem Rusku, Francii a Anglii, aby také on přispěl k uskutečnění našeho největšího národního ideálu.

Historie nikdy nebušila tak na svědomí každého českého člověka, jako v této válce, a nikdy nebylo více nutno, aby český člověk projevil sílu svého mravního názoru, odhodlanost charakteru a citlivost svědomí, jak dnes.

IV.

Mravní povinnost českého člověka v dnešní době.

Všechno, co jsem uvedl, dotýká se každého českého člověka bez rozdílu. Události se však vyvinuly tak, že těžiště politické situace bylo přeneseno (do mírového vyjednávání — pozn. red.) za hranice Rakouska a že dnes příznivé rozhodnutí naší české věci mnoho závisí na té

energii a obětavosti, již dnes zahraniční Češi, a to i zajatci, projeví. Je-li Čechů za hranicemi statisíce, národ od nich nikdy nežádal tak jako dnes, aby každý z nich se účastnil společné národní věci. Bylo-li už vykonáno mnoho, nebylo ještě vykonáno všechno a obětoval-li už každý mnoho, musí obětovati ještě víc. Nic nemůže být dnes příliš obtížno pro českého člověka, jenž si dovedl uvědomiti celou tu hroznou tíhu zodpovědnosti, již na něho naložila dnešní doba a nikdy nebylo nám třeba méně slov a více činů, jako dnes. Je-li nás za hranicemi několik set tisíc, znamená to sice několik set tisíc mozků, energií a vůle, avšak jeden jediný proud. Každý z nás budiž pevným sloupem, o nějž by se opřela vůle jednotného celku. To jsou věci tak samozřejmé, že je musí pochopiti i české dítě. Co pak zbývá činiti dnes českým mužům?

Nesmírně důležitá politická role byla historickým okamžikem dnešní doby svalena i na bedra té části našeho národa, jež dlí na Rusi v četných zajateckých táborech. Tito čeští lidé jistě by mohli doma stvořiti nejsilnější politickou stranu — hrstka to není.

Tito všichni čeští lidé zanechali doma mnoho, avšak do zajetí si přinesli své národní přesvědčení. Ať jakkoliv byli v zajetí zklamáni, nemohli přece pozbyti své lásky k vlasti a národu, z něhož vyšli. Cit vlastenectví jest příliš hluboko vryt v duši každého člověka, poněvadž odpovídá fyziologickým i mravním zákonům přírody, a tím silnější jest u českého člověka, poněvadž byl zalkalen ve výhni stálých národnostních bojů.

Čeští zajatci doma byli českými ob-

čany a vědí, že nikým náš národ nepohrdal tolik, jako tím, kdo neplnil svou národní povinnost, nebo dokonce náš národní zájem zrazoval. My jsme považovali za tisíkrát větší hanbu, odepřeli-li poslední chudák haléř „Matičce“, než když ho „fantovali“ pro nezaplacení daní rakouskému eráru.

Čeští zajatci byli čtenáři českých knih a časopisů, jako voliči účastnili se politických schůzí a znají dobře, že český národ snaží se dosáhnouti svobody a proto vždycky se bil s Němci a rakouskými vládami. Čeští zajatci viděli v menšinovém území surovosti, páchané německou luzou za assistance rakouských četníků na českých dětech a bezbranných lidech a připomínají si dobře, že císař propustil každého ministra, který chtěl splniti některé spravedlivé přání Čechů. Čeští zajatci si vzpomínají, jak po dvacet roků se marně účastňovali schůzí a demonstrací pro zřízení druhé české university, jež nám nebyla dána, ačkoliv Němci měli universit pět. Čeští zajatci dosud cítí vztek při vzpomínce, jak Vídeň naložila s českým sněmem, když čeští poslanci nemohli přistoupiti na příliš drzé požadavky — Bachmannů, Schreinerů a Tittů.

Čeští zajatci se doma vždycky účastňovali našich všenárodních manifestací, nadšeně vítávali slovenské, francouzské a anglické hosty, zpívali „Hej, Slované!“ a volávali „Vive la France!“ Za to Vilém II., projížděje českými kraji, musil se před nimi skrývati za záclonou vagonového okna.

K našim zajatcům hovořila česká historie. V ní četli o chrabrych Husitech a o době samostatnosti našeho národa, četli v ní, jak Habsburci byli neštěstím našeho národa, který po Bílé Hoře přivedli na pokraj záhuby.

Čeští zajatci nepřestali být českými

občany, to jest lidmi, chápanými opravdově své národní povinnosti. Všichni sledují tuto válku hlavně s jedním pocitem: aby z ní náš národ vyšel posílen, aby za ty ohromné oběti, kterých si na něm evropská katastrofa vyžádala, byla mu dána svoboda. Ohromná většina českých zajatců sympatizuje s Ruskem a jeho spojenci, poněvadž jedině jich přispěním může náš národ dosáhnouti svobody. Mluvím tu pouze o opravdově česky vychovaných, myslících a cítících zajatcích. Mluvíme-li o Češích, nemůžeme přece bráti v úvahu ty zajatce, kteří se v Rusku přihlásili za Čechy jen proto, poněvadž z toho vycítovali pro sebe výhody, nebo poněvadž cítili v sobě schopnosti k důstojné úloze rakouských špiclů.

Tvrdím, že i ti z opravdově českých zajatců, kteří buď nevyslovují svého stanoviska nebo dokonce hájí ztracenou věc Rakouska, přejí si v hloubi duše vítězství Ruska a porážku Rakouska i Německa. — Jsou-li na venek nerozhodní, nebo přetvařují-li se dokonce za Rakušáky, činí tak z nedostatku odvahy nebo z chytráctví, zapomínajíce, že přišli na svět jako muži. Oni podobají se Hamletu, který nikdy se nemůže odhodlati k rozhodnému činu, stále se léká strašidel, váhá a proto „blázní z chytráctví“. Přejde čas, že se do krve budou stydět za svou dnešní malodušnost, za to, že v rozhodné chvíli neprojevili dosti zmužilosti a jen tupě přihlíželi, jak se hraje třeba o samu existenci toho národa, jehož tolikrát ujišťovali o svém vlastenectví...

Český člověk musí se ptáti, jaké mravní povinnosti mu ukládá dnešní doba, aby nejvíce prospěl svému národu. Na to může být pouze jedna odpověď: Pomáhati spojencům českého ná-

roda a pracovati proti Rakousku a Německu! Ohromná většina českých zajatců si již tuto otázku zodpověděla, jest však nutno, aby všichni, kdo česky cítí, byli v jednom táboru, aby „austriáci“ z řad našich vymizeli a konečně si uvědomili své mužství, aby přestali „bláznit z chytráctví“ a prohlásili své české kredo, které nosí v srdci, avšak s nímž nemají zmužilosti se vytasiti.

Jsou na př. někteří čeští zajatci, kteří váhají, poněvadž se „chtějí vrátiti domů“. Domů se chceme vrátiti jistě všichni, ale ti, kteří se účastňují osvobozovací akce ať už v České Družině či prací pro válečné účely, budou míti svůj návrat do osvobozené vlasti okrášlený sladkým pocitem vykonané povinnosti. — Otázka lidem myslícím: Kdyby všichni měli takové obavy, kdo by pracoval?

Poněvadž v českém lidu jest přirozený ostrovtip, velmi málo zajatců se odvolává na jisté závazky vůči Rakousku, na to, že ještě nosí rakouský mundur a že kdysi v Rakousku přísahali. Chci pokud možno ze všech hledisek osvětliti mravní stanovisko českého člověka v dnešní době a proto se dotknu i této otázky.

Ruský sociální filosof Lavrov, o němž jsem se zmínil ve svých statích, r. 1869 dokázal, že smlouvy a přísahy, vnucované lidem vládami, nemohou mít mravní platnosti. Nemají ani platnosti právní. Cituji aspoň jedno místo jeho úvah:

„Člověk se narodil v jistém místě. Toto místo patří k jistému území, poněvadž řadou událostí v dobách více méně vzdálených byla celá obývaná zeměkoule rozdělena na politická území. Narodiv se zde, člověk byl podřízen i zdejšími zákonům, o nichž nejednal, jež nepřijímal a o nichž ve vět-

šíně případů ani nebude moci jednati. Tyto zákony však brání jeho rozvoji, odporují jeho skutečnému přesvědčení a pudí ho v řady nespokojenců. Opustiti vlast — takové rozhodnutí jest trpké a je ani nelze provést, rozhodně však jest obtížno. Podřídit se proti svému přesvědčení — znamená snížit svou osobní důstojnost. Zbývá jedině východisko: boj se všemi vyhlídkami i neblahými následky pro člověka, vstoupení člověka v řady strany reformy či revoluce.“

V této úvaze má i český člověk jasně řečeno, jaký mravní vztah může míti k smlouvám a přísahám, k nimž ho donutilo Rakousko. Kdyby měli národové zachovávat násilně vnucené přísahy — nemohly by nikdy nastati změny ani v národních či politických útvarech, bylo by to věčné rabstvo, poněvadž přísaha požaduje vždy věrnost starému, dosavadnímu. Český člověk se ještě mimo to může zeptati, proč nedodrželi své slavnostně českému národu dané přísahy Habsburkové, proč je především nedodržel František Josef I.?

Některí čeští zajatci na maskování své osobní nestatečnosti používají učení Tolstého. Proč až v zajetí? Dnes takové stanovisko české věci nic neposlouží. Válčtí se musí potud, pokud nebude zlomen německý militarismus, říkají dnes nejen všichni protiněmečtí politikové, ale i všichni velcí kulturní lidé, kteří dříve byli třeba i nejupřímnějšími antimilitaristy, nebo hlasateli mysticismu a lásky, jako Maeterlinck, Verhaeren, G. Wels, Leonid Andrejev, Anatole France, M. M. Kovalevskij, P. N. Miljukov, E. Denis, Kropotkin, Plechanov, Hervé, Masaryk, Vandervelde atd. Stejně jest i stanovisko českého národa.

Proti četným charakterním českým lidem, kteří

se v zajetí otevřeně hlásí k českému praporu a konají zde svou vlasteneckou povinnost, jichž přesvědčení nebylo otřeseno ani těžkými podmínkami zajetí, či dočasnými neúspěchy zbraní spojenců, stojí někteří bojácní, neuvědomělí nebo nedostatečně charakterní zajatci, jichž přesvědčení se mění každou chvílí — jak zavane vítr. Tak bývá sice v každém vojsku, avšak jest naším národním zájmem v dané chvíli, aby těch bojácných, neuvědomělých či nedostatečně charakterních bylo co nejméně, aby jich vůbec nebylo!

Proč to vše píší? Rakouští špicli, vedoucí „černé knihy“, řeknou, že agituji pro Rusko z takových a takových důvodů, při čemž hodí „tlustý“ vtíp. Pro rakouské špicly jsem však nepsal tyto úvahy, nýbrž pro lidi čestné, kteří doma plnili své české povinnosti a jistě se chtějí vrátiti u vědomí, že pro českou věc neopomenuli vykonati to, co uznali za svou povinnost. Jim také říkám, a oni tomu rozumějí, že agituji-li pro někoho, jest to jen pro český národ. Čestní čeští lidé mohou se snad domnívati, že se v něčem mýlím, nemohou mne však usvědčiti, že bych fakta z našeho národního vývoje nějak překroutil, nebo je zabarvoval. Nuže, ať přemýšlejí o těchto faktech a musí dojíti k stejným závěrům jako já, k nimž došla již celá řada Čechů, považovaných dříve za „austriáky“.

Rusko jest příliš ohromné a jeho gigantický zápas zajatí Češi nerozhodnou, přes to, že jejich pomoc jest společně věci prospěšná. Jest však pro nás nejvyšší politicky důležitě, aby vystoupení zahraničních Čechů bylo stále mohutnější, aby oni postavili nejeden pluk a aby hromadně se přihlašovali ke všem pracím, v nichž mohou spojencům prospěti. Takové mohutné vystoupení bude pro

celý svět a to pro obě bojující strany nejsilnějším argumentem, že radikální řešení české otázky nesnese odkladu. Kdo dovede třeba jen primitivně politicky myslet, nemůže pochybovat o politické síle takového argumentu.

V dobách historických převratů jednotlivec sice neznámá nic, poněvadž rozhodují jen massy, avšak v masse znamená všechno. Bláhový člověk, který by si ještě dnes chtěl namlouvat, že se lidstvo neoclo v jedné ze svých největších historických dob a že válka může skončit bezvýsledně. Válka bude mít dalekosáhlé následky, v každém případě přinese radikální změny, což nutno připustit i pro málopravděpodobný případ, že by skončila polovičatým mírem.

Nuže, v takové chvíli jest pro všechny případy nezbytno, abychom všichni zaujali svá místa. Velká Revoluce vyrostla přes noc z malé demonstrace a za několik hodin se objevila v davu, útočícím na Bastillu, celá řada vůdců, kteří na Revoluci odběhli v zástěře nebo s vyhrnutými rukávy. Oni stali se vůdci, protože vyhověli potřebě doby a uznali, že účast v revoluci jest jejich mravní povinností. Kolik takových vůdců skrývá se ještě v zajateckých kasárnách? A kdy oni vycítí, co od nich žádá dnešní doba a v čem spočívá dnes jejich mravní povinnost?

V.

Slováci.

Jako hrozná smršť propukla světová válka. Mnohé rány, utajené za klamnou hojivou blankou znovu prudce rozjítřila a jiné, které již dlouho zely otevřeny a drásaly pohled kulturního lidstva, odhalila v celém jich nebezpečném zánětu.

Byla-li slovenská otázka před válkou velkým Norem Björnstjerne Björnsonem a velkým Angličanem Scottem Viatorem s drastickou přímo dramatickou vržena na forum celé kulturní veřejnosti světa, bylo-li dokázáno diplomatům, že za úlisnými frázemi Maďarů skrývá se nejhnusnější barbarství, jakého jen může být schopna lidská duše — válka přesvědčila zvláště nás Čechy, tedy národ nejbliže interesovaný slovenskou otázkou, že poplašné zvěsti, rozšiřované před válkou u nás ze Slovenska, jsou skutečností daleko překonány. Při zoufalém volání slovenských vůdců o pomoc, cítili jsme vždy vážnost situace na uherském Slovensku, obávali jsme se, že jest ohrožena přímo existence slovenského národa, leč nechápali jsme dosti jasně, že nebezpečí bylo skutečně tak akutní, tak úzasně akutní, jak poznáváme dnes.

Jsem v zajetí téměř plné dva roky a mohu říci, že za tu dobu jsem promyslel a procítil slovenskou bolest stokrát intenzivněji než za celá desetiletí porad, věnovaných slovenské otázce. Neboť, zde v zajetí měl jsem příležitost vložit dostatečně hluboko své prsty do slovenské jizvy, a tu jsem s uděšením poznal, jak nebezpečna jest životu celého našeho národa. Toto mé doznání nemůže být na úkor mé dobré pověsti; vždyť i znamenitého chirurga volají k nemocnému, aby mu umožnil osobním ohledáním podati přesnou diagnosu.

Poznal jsem zde v zajetí a se mnou tisíce Slováků a Čechů, že slovenskému národu hrozila záhuba, poněvadž Maďarům se dařil plán na vyhubení slovenské mládeže. Vraždění slovenských mláďátek maďarskými školami, prováděné na rozkaz Herodesů Apponyiho, Zichyho a Jankovicsa s neuvěřitelným cynismem, způsobilo ten bolestný

zjev, že my zde v zajetí nalézáme tak málo slovenské mládeže národně probudilé, slovensky cítící a jednající. Ach, jděte do rozlehlých zajateckých táborů, kdož nevěříte, a poznáte, že uvádím pouze holý, bolestný fakt. Za svého zajetí poznal jsem tisíce zajatců z blízkého styku a sta Slováků prošla mýma rukama, leč mezi nimi byl úžasně nepatrný zlomek těch, kdož se hrdě hlásili k té svojí slovenčině.

Bylo to v únoru 1915. Přebírali jsme zajatce pro jistý zajatecký tábor přímo z vlaku, jak přibylí z Karpat. Zajatce jsme dělili podle národnosti. Abych se přesvědčil, nezůstal-li snad nedopatřením nějaký Slovák mezi Maďary, žádal jsem ty, kdož hovoří slovensky, aby vystoupili z řady. Několik se přihlásilo, mělo tolik odvahy říci, že mluví slovensky. Když však jsem se jich tázal, jsou-li Slováci, odpověděli rozhodně, že nikoli. Jsou Maďary. Jejich matka mluví ovšem jen slovensky, oni sami doma mluví jen slovensky, modlí se slovensky... ale Slováci nejsou — jsou Maďary!

Poznal jsem ne jednoho Slováka, jemuž uhnětenost maďarským jhem z daleka zírala z pokorných očí. Věděl, že my mluvíme mezi sebou česky, tedy jakousi slovenčinou, avšak poněvadž jsme byli mezi zajatci „pány důstojníky“, nemohl si to nějak srovnat v hlavě a proto prohlašoval slavnostně na naše otázky: „Já su Slovák, ale dobrý Maďar.“ Pravím, nejednoho takového Slováka jsem poznal.

V našem táboře byl také slovácký šikovatel, mladý, schopný a upřímný člověk. Prohlašoval, že je Slovákem, ačkoliv doma čelil pouze maďarské časopisy — neboť o slovenských nevěděl — byl z Bačky. Jeho slovenské citění bylo jistě jen

prosté, avšak vlastním ostrovtipem dospěl k poznání, že Maďara a Slováka nelze spojovat v jeden pojem a proto mně vždycky tvrdil pouze, že jest Slovákem. Jeho politická orientace byla ovšem čistě austrofilská a byl tak připoután k Maďarům, jimž byl dán za staršího, že se od nich nechtěl odloučit, ani když byli odesláni pochodem do tábora několik set verst vzdáleného.

Takoví jsou Slováci v zajetí — budiž řečena ta trpká pravda hodně hlasitě! Hle, proč jsem zde v zajetí tak bedlivě ohledal slovenskou ránu našeho československého národního organismu a proč pravím, že jsem zde slovenskou bolest promyslel a procítil stokrátě intenzivněji, než za celé desetiletí dřívější.

Slovenskou bolest poznáváme i zde v Kijevě. Zřídka přijde od našich důvěrníků dopis, v němž by se psalo o uvědomělých Slovácích, ochotných dáti se do služeb naší akce, která přece jest akcí pro osvobození československého národa. Zřídka kdy přijde nám dopis uvědomělého slovenského zajatce.

Přihlížíme-li k faktu, že Slováci, usedlími zde v Rusku již řadu let, jest akce naše horlivě podporována a docházejí nám od nich projevy nadšeného souhlasu, můžeme si uvědomiti ten hrozný vliv, kterým působila maďarská krutovláda na dnešní mladé slovenské pokolení. Zbičoval-li před 10 roky Björnson Apponyiho za drzá slova, že on může „se vztýčenou hlavou“ hleděti do světa a zatím dávil slovenskou mládež v maďarských školách, dnes vidím jasně, jak nebezpečna byla ta maďarská „vztýčená hlava“ celému slovenskému národu.

Uvážím-li všechno, co vím o maďarské krutovládě, i to, co jsem poznal v

zajetí, přicházím k závěru, že pouze válka se svými dalekosáhlými problémy může nám zachrániti Slovensko. — Kdyby však slovenská otázka nebyla vyřešena tak, jak toho vyžaduje skutečná potřeba československého národa, tedy tak, aby Slováci co nejdříve mohli být uvedeni do normálních kolejí vyspělého, konkurence schopného národa, což vyžaduje, aby ze slovenského lidu co nejdříve byly odstraněny hrozné následky maďarisující nadvlády — běda slovenskému lidu! My všichni, celý československý národ, musíme se tudíž snažiti, abychom na vývoj této války působili mocným vlivem a tím abychom docílili příznivého rozřešení našich otázek. V dnešní snaze po uplatnění nacionálních požadavků, kdy vzniká vzájemná konkurence zájmů jednotlivých národů, jest nutno, aby každý národ všemi svými silami hájil své právo. Jen národ, který dnes takto prokáže svou životní schopnost, může si činiti v konkurenci zájmů všech národů nárok na uznání svých požadavků. Jsou-li požadavky některého národa spravedlivé — to v politickém řešení při projevené dobré vůli všech vlád spojenců hraje sice značnou roli, avšak nutno míti stále na zřeteli, že politické okolnosti mohou dáti otázkám jiný směr, nebudou-li tyto otázky zastupovány s takovou vehemencí, aby jejich konečné vyřešení na základě principu spravedlnosti stalo se v každém případě politickou nezbytností. Slováci sami dnes, při dosavadním stupni národního uvědomění svých mass nemohou projevit takovou mohutnost v uplatnění svých požadavků na světovém fóru široké i diplomatické veřejnosti, jaké jest nezbytně třeba.

Dnes se politické problémy řeší cestou re-

ální za doprovodu rachotu děl a pušek a proto nelze se oddávati politickým fantasiím. Dnes nutno spravedlivě a střízlivě oceňovati všechny možnosti, všechny výhody i nevýhody dané situace, dnes nutno vážiti holá fakta, třeba sebe víc bolela, neboť jen tak můžeme dospěti k jistým závěrům, nezbytným k praktickému řešení naší otázky. — Dnes čas příliš letí, než abychom se mohli odvážiti publikování nových kombinací, když u zelených stolů přes všechnu dobrou vůli a nadšený zápal přece jen se střízlivě počítá a výslednici politických úvah určuje celá spousta různorodých faktů, z nichž často jeden jest protiváhou stu jiných.

Takový střízlivý pohled na dnešní dobu přikazuje všem členům národa československého, aby se navzájem opírali jeden o druhého. My přece nemůžeme ponechat naši zakarpatskou větev svému osudu — a neponecháme! Vždyť Slováci jsou krev krve naší. Jsme přece jedna rodina a nejsme takoví marnotratníci, abychom zapomeli na tři miliony svých bratří. Otázka česká zahrnuje proto i otázku slovenskou. K tomu budiž však řečeno: Neení-li myslitelná otázka česká bez otázky slovenské, také otázka slovenská není myslitelná bez otázky české. Nikdy nebylo na světě přirozenějšího poměru mezi dvěma politickými otázkami, protože nikdy se dvě otázky tak navzájem nedoplňovaly, nikdy otázka jedna nevyrostala tak z druhé a nepotřebovala jedna druhou tak k svému dalšímu rozvoji.

Stavíme-li se dnes na toto stanovisko, pokračujeme prostě jen v našem dosavadním vývoji. My Češi jsme pohlíželi na Slováky jako na část národa československého a proto čím více jsme si uvědomovali své celkové národní poslání, tím úsilov-

něji jsme pracovali k zachránění Slováků. Ať na cesty a prostředky, jimiž se tak dělo, dnes pohlédneme jakkoli, nemůže nám nikdo upříti, že my jako národ jsme tak činiли jedině z čisté lásky a vedeni pocitem prosté národní povinnosti. Slováci k nám přicházeli v pevné důvěře, neboť docela jasně chápali, že pouze v nás, kteří jsme byli silnější hospodářsky a kulturně, a tím přirozeně jsme znamenali v zápase národů vyšší politickou potenci, mohou najíti skutečnou oporu. Mnozí Slováci pohlíželi na svoji národní příslušnost stejně jako my a vyskytl-li se názor na Slovensku, definující národní postavení Slováků poněkud odlišně, přece vždycky všichni Slováci přiznávali, že není národa Slovákům tak blízkého, tak krevně s nimi spřízněného, jako jest národ český, neboť jiné tvrzení by prostě odporovalo přirozeně vytvořené skutečnosti.

Tento poměr válka nemohla porušiti. Poněvadž společně nebezpečí sblízuje, Slováci a Češi tvoří jedno, jdou společně za jedním cílem a t a k é p o u z e t a k mohou dosáhnouti svého společného cíle — samostatnosti československého národa.

Naše československá otázka může dnes být rozhodnuta pouze námi, každým z nás, neboť podle jednomyslnosti našeho vysoupení a početnosti těch, kdož z našich řad postaví se za naši věc — a nijak jinak — nabude té elementární síly, jež musí být za všech okolností respektována. To značí, že každý z nás musí vykonati svou povinnost, každý náš člověk, pokud chce zde spolupřihodovat při upravení příštích osudů českého národa, musí být na svém místě. Čech i Slovák. A kdo se sám ještě na své místo nepostavil, musí být druhými na ně postaven. Tak nutno rozuměti povinnosti každého člena našeho národa v této době.

Jsme-li my Češi národně uvědomělejší následkem svého příznivějšího vývoje, musíme všemi silami i v nejzapadlejších zajateckých táborech pracovati o uvědomění svých slovenských bratrů. Pohlédneme na jich osud vážně, neboť v jejich tragickém osudu jest značná část tragedie českého národa vůbec. Probouzejme Slováky a probudlé volejme na jich místa! Jest to práce obtížná, ale tím záslušnější, neboť v ní jest nejpevnější záruka naší skutečné jednoty do války, za války i po válce.

Jako nám Čechům jest úplně jasna československá otázka v její zásadním obsahu i praktických důsledcích, tak jasna musí být i Slovákům. Dnes není možno porušovati vývoj československé jednoty celých staletí, ale třeba z něho čerpat sílu pro zdolání těch těžkých úkolů, které se československé otázce staví v cestu. Připomínáme si ustavičně, že naše společná otázka stále ještě jen zraje a jen zraje. A kdyby slunce diplomatické a válečné pohody sebe krásněji svítilo, v povětří propukají často náhlé bouře, které nejen ohýbají, ale i lámou slabé stromy. Bude-li naše československá otázka vyrůstati jako jeden mohutný strom, odolá všem uraganům, avšak dva slabé stromy vyvrátí z kořene i poměrně slabá vichřice.

VI.

Kapitola jubilejní.^{*)}

Války mění pravidelný chod historie v prudký běh, který jest tím spádovější, čím větší potíže staví se v cestu rychlému rozuzlení vojenských

^{*)} Na oslavu dvouletého jubilea svěcení praporu „České Družiny“ 28. září (rus. st.) v Kyjevě.

srážek. Válka jest regulativem, vyrovnávajícím nesrovnalosti mezi jednotlivými epochami. Položí-li válka jistý úsek času na místo celé epochy, tento úsek, byť i byl sebe menší, musí být naplněn takovými hodnotami, které podmiňují jeho neobyčejný význam a činí z něho novou epochu. V dějinném vývoji musíme předpokládat jistou logiku. Tato logika jest vlastně výslednicí vyrovnávání sil a napjetí, určujících vlastní chod historického vývoje. — Všechny historické jevy musí míti proto jistou příčinu, všechny nově se vytvářející stavy lidských společností musí být spjaty jistými stavy ku stavům dřívějším. I revoluce, podobně jako války, jsou pouze výslednicí celé řady různých složek a podléhají zákonu logiky historického vývoje, tento vývoj pouze urychlujíce.

Jest přirozeno, že zrychlení tempa může se státi jen pomocí zvýšené energie, která vyžaduje většího počtu obětí. Proto také v utváření nových poměrů národů nevyskytují se zázraky a usiluje-li národ o svobodu, musí k tomu cíli přinést jistý počet obětí. Je-li svoboda národa podmíněna jistým množstvím vynaložené energie, neb může-li si národ vydobýt svobody pouze za cenu jistých obětí, značí to, že tato energie a tyto oběti musí se stupňovati a množiti tím více, čím kratší lhůta při prudkém letu událostí jest ponechána k dobytí této svobody. Oběti, které přinášíme dnes, musí být nepoměrně větší u celku i každého jednotlivce, nežli ty oběti, na něž jsme si zvykli před válkou, protože jenom touto stupňovanou energií a zvýšeným počtem obětí můžeme se přizpůsobiti prudkému letu historie.

S tohoto hlediska můžeme říci, že za dva roky války postoupili jsme v naší české věci o celé století.

Kdyby nebylo došlo k válce, mohli jsme počítati, že národní samostatnosti dosáhneme snad za sto, snad také za dvě stě let.

Za normálního vývoje musil by vzrůsti vliv všeobecné kultury tak, aby se dosavadní politická nadvláda jistých národů přeměnila v politickou rovnoprávnost, načež bychom mohli dosáhnouti v rámci nějakého federalistického či komunistického státního útvaru své národní nezávislosti. Tak by se asi byl podle dosavadního průběhu historie bral vývoj národa za složitých normálních poměrů, stěžovaných věčnou sobeckostí jednotlivců i celých národů. Válka nás postavila před možnost urychleného řešení.

Při té spádnosti, kterou se musí brát naše akce za dnešní doby, musíme vynaložiti všechnu svou volnou energii a nesmíme se lekati žádných obětí.

Všechny úspěchy spojenců na poli války a všechny jejich politické úspěchy, jakým jest na př. připojení se Rumunska, musí nás vésti jen ku zvýšenému poznání vlastní naší povinnosti vůči nám samým. Čím blíže se rýsuje konec války, tím úsilovněji musíme pracovat, aby i nám dal všechno, co od něho očekáváme.

Po dvou létech naší osvobozovací akce můžeme konstatovati, že i my, Češi, jsme silně působili k tomu vytváření ideových základů dnešní války, které se nyní vyslovují zcela rozhodně stejně v Rusku a ve Francii, jako v Anglii a Itálii. Hlavním ideovým jádrem dnešní situace jest národnostní autonomie jednotlivých národů, vyžadující jako politických prostředků rozdělení Rakousko-Uherska a Turecka. Dnes jest jisto, že se tak stane. Avšak my dosáhneme celé národní svobody, zvýšíme-li ještě počet obětí a napneme-li všechny svoje volné síly. — Naše akce jest taková, že

vyžaduje ustavičného stoupání, každé poklesnutí by ji mohlo ohroziti. Nemůžeme se na př. prostě spolehnouti na to, že vystoupilo-li Rumunsko, znamená to už samo sebou rozřešení české otázky bez nás.

To by byl postup naprosto pochybený. Naopak, my musíme jíti dál, což konečně odpovídá i názorům těch mnohých našich lidí, kteří očekávali jisté další vyjasnění, aby na něm učinili závislým své rozhodnutí o vstupu do československého vojska. Náš postup možno přirovnati k postupu spojenců a veškeré síly budtež uvedeny v pohyb k posledním rozhodujícím událostem! Vždyť jinak ani to není možno: my musíme tak jednati, chceme-li dokázati, že naše akce za osvobození československého národa má logický podklad a jediné možný vzestup „až na nejvyšší metu“!

Před dvěma roky teprve se začínaly rozvíjet úvahy o těch důsledcích, k nimž může přivesti válka a přece bylo už tehdy třeba, aby se vyjádřila vůle národa určitou formou, celému světu úplně zjevnou; bylo třeba hned tehdy vyrovnat svůj krok s během událostí a naplniti dobu kladnými hodnotami politicky mužných rozhodnutí.

Tenkrát, kdy do ruského zajetí přicházeli Češi z vlasti bez programu, kdy měli sice v srdcích lásku k Slovanstvu, avšak v myslích sklíčenost, bylo odhodlané a určité vystoupení ruských Čechů takovým ostrým ozářením dané situace, že v historii našeho osvobozovacího hnutí musí mu být nikoli jen podle pořadí, ale i podle významu dáno místo první.

Význam zahájení branného odporu československého národa proti Rakousko-Uhersku jest určován právě tím, že byl to první velký čin a v ta-

kových hnutích, jako jest dnešní, váží především prvé činy, udávající další direktivu.

V Čechách před válkou bylo pohlíženo na ruské Čechy jako na politicky bezbarvou a bezvýznamnou větev národa, avšak válka dokázala, jak mnoho skutečného, vlasteneckého zápalu a neobyčejné politické rozvahy dřímalo v těchto zapadlých vlastencích. Jestliže dnešní chvíle jest příliš nervosní a příliš přístupná různým demagogickým záměrům lidí, ovládaných v nedostatečné míře pocitem zodpovědnosti — nemůže to být důvodem, aby s vyššího hlediska nebylo vzpomenuo skutečných zásluh ruských Čechů, kteří před dvěma roky založením „České Družiny“ dali skutečný základ všemu hnutí osvobozujícímu a stali se vůdci těm našim lidem, kteří přišli do zajetí z různých českých politických stran, ale bez jasně pochopitelného praktického důsledku českého politického snažení v dané chvíli. Jsem v zajetí přes dva roky a vím proto dobře, že kdyby tehdy, přede dvěma roky, měli vystoupiti tak otevřeně čeští zajatci, jako vystoupili ruští Čechové, bylo by se z těch tisíců našlo velmi málo lidí, odhodlaných k takovému přímému vystoupení.

Odvaha a určitost vystoupení ruských Čechů musí být oceněny a spravedlivě posouzeny!

Jestliže se z pochybených důvodů hledají různé jiné argumenty pro vysvětlení tohoto historického vystoupení, jest to jen nepravdělnost a zapomíná se, že lidé, kteří dali novou vojenskou slávu českému jménu, byli jistě vedeni čistým vlastenectvím, neboť vavříny na polích války se nedobývají dnes stejně jako dříve bez skutečných zásluh a bez značného osobního risku! Je-li tedy ten výsek doby, který tvoří dva poslední roky, naplněn skutečně takovými hodnotami, aby nás

opravňovali na základě našich vlastních činů k určitým nadějím, jest nesporno, že ruští Čechové první dali této době svým vystoupením kladné hodnoty a určitý, nepochybný ráz.

Jest nutno u příležitosti dvouletého jubilea činnosti ruských Čechů uvědomiti si, že naše česká práce může se konati zde pouze společně, to jest, že všechny elementy českého národa v Rusku musí pracovati podle daných okolností a obtížných poměrů s takovým idealismem k dosažení těch maximálních hodnot, jichž krátká doba našeho historického obratu nezbytně vyžaduje.

Bez práce ruských Čechů by zajatci nemohli se účastňovati akce pro osvobození českého národa a naopak zase, bez účasti českých zajatců v dnešním stadiu našeho hnutí nemohlo by se dosáhnouti toho nezbytného vzestupu, jehož naše akce přirozeně vyžaduje.

Vždyť jsme jedno, vždyť jsme si tak blízcí a naše snahy se tak shodují. My proto musíme jíti jednotně, neboť pouze v tom jednotném šiku můžeme dojíti společného cíle.

Akci, kterou ruští Čechové před dvěma roky zahájili a která byla stupňována společným úsilím ruských Čechů i českých zajatců, povedeme stejně dále: společným idealismem, společnou odvahou, společnou prací a společnou obětavostí. Na stromě tohoto našeho společného usilování dozrává nejkrásnější ovoce: národní samostatnost.

Kdo chce o k u s i t i tohoto sladkého plodu, musí se účastňovati ušlechtilého pěstění stromu našeho usilování. Kdo však rve listí tohoto stromu, aby si již dnes uvil vavřínový věnec na svou rozpálenou hlavu a v záchvatu slavomamu láme při tom i větve, budiž poučen, že kmen jest zdravý a nehne se!

Ioho nedopusti věrní Češi, ovládaní rozvahou, ať jsou z řad ruských Čechů či z řad zajatců!

VII.

Česká proskribce.

Zajatecké tábory hemží se rakouskými špicely, kteří vedou zápisy o každém českém člověku. Za tuto činnost nestydí se různí aktivní důstojníci, kteří by se bez Rakouska neuživili, stejně jako aktivní feláci, kteří by bez Rakouska nemohli dostat ani místo posledního pastýře. Donášeci jsou i různí neaktivní otroci, kteří si nikdy ve svých mozečcích nedovedou představití svobodného člověka a myslí, že všechen řád světa jest založen na věčném otročení.

Každý pořádný Čech, konající to, co mu velí svatá národní povinnost, jest již mnohokrát zapsán a odsouzen na šibenici každým takovým rakouským špiclem, avšak to nesvede českého člověka ani o vlásek s cesty, kterou si vytkl a po níž musí jít. Dnes i politické dítě ví, že poměry tak, jak byly před válkou, dále zůstati nemohou a proto se nikdo neleká rakouských šibenic po válce.

Možno s klidem říci, že budou-li u nás po válce stavěny šibenice, poctiví Češi, kteří konali to, co jim v těchto těžkých dobách kázala jejich národní povinnost, na nich viset nebudou.

Rakouští špiclové, pokud se nehlásí k českému národu, mohou nám být celkem lhostejní, nestrkají-li ovšem své fysiognomie příliš blízko k našim dlaním. K jich podlostem vede je také zoufalství, vyvolané předtuchou smrti. Pád Rakouska byl předtuchou lidu na samém počátku války po-

citován jako nevyhnutelný následek historického vývoje a tato předtucha vyvolala úžasnou finanční a hospodářskou paniku, která se tehdy neprojevila v žádném jiném státě. Když v měsíci srpnu r. 1914, kdy u nás úplně zmizely drobné peníze z oběhu, přišli rakouští zajatci do Ruska, podivili se, jaké množství drobných peněz zde kolovalo.

Tušení pádu Rakouska stále více mohutní a dnem i nocí straší rakouské komisiční mozky.

„Protokolisté“ pokoušejí se o záchranu situace terrorem, jímž chtějí zastrašiti ty, kdož budou hlavními původci rozpadnutí Rakouska, totiž české zajatce. Rakušáci tuší, že kdyby nebylo těch proklatých Čechů, mohli by snad ještě počítati na nějakou rakouskou konservu, ale jakmile se Češi pohnuli — konec všemu! Proto snaží se všemožně oslabiti české osvobozovací hnutí zastrašováním slabých a zbabělých lidí.

Leč všechno jich úsilí je marné a podobá se jednání pošetilce, který se snaží zachrániti svou chalupu před řítící se již lavinou slaměnou přehradou.

Ano, české hnutí proti Rakousku podobá se dnes již hrozná lavině, která musí do svého proudu strhnouti každého českého člověka a nic už tuto lavinu nemůže zaraziti.

Česká akce rostla přes neúspěchy spojenců loňského roku a roste postupně dále, den ze dne, hodinu za hodinou, uchvacuje mysle českých lidí a spojuje jich vůle v jeden ohromný proud, před nímž všechna diplomacie světa už začala ustupovati.

Dnešní protirakouské hnutí českého národa jest podobno velkému hnutí husitskému, které před 500 lety zachvátilo český lid a přimělo svět k uznání jeho práv. Jako tehdy, i dnes každý po-

ctivý Čech cítí, že musí všemi silami hájiti existenci národa, jeho právo na život i svobodu a toto odhodlání, rostoucí z našeho vlastenectví, dává našemu hnutí ohromnou sílu. Tehdy se hájil český národ proti Němcům a Maďarům, vedeným králem uherským a císařem německé říše římské Sigismundem, a dnes se hájí proti týmž nepřátelům, vedeným Habsburky a Hohenzollerny.

Rakouští špiclové nečeského původu mohou nám celkem býti lhostejni, avšak nemůžeme beztravně trpěti, vyskytují-li se ještě rakouští psi s českým jménem a českou krví, kteří ještě i dnes jednají proti jednotnému našemu národnímu postupu a slouží proti svým krajanům tak bídácky, že na to není jména v českém slovníku. S takovými psy, vyšlými z české matky, český národ učiní krátký proces. Mluvíme zde o tomto zakročení českého národa, protože vůle národa, jehož vůdcové jsou odsouzeni rakouskými orgány k smrti, sedí v rakouských žalářích a utekli za hranice, aby se postavili v čelo našeho hnutí, jest naprosto jasná a musí býti plněna.

Český národ, vedoucí proti Rakousku boj na život a na smrt, zavádí proskribci těch českých ničemů, kteří ještě dnes pracují proti nám a současně zavádí proskribci i těch českých zbabělců, kteří naši dnešní akci poškozují svou nepřičetnou zbabělostí.

Myslí-li si snad ti ničemové a zbabělci, že se vrátí do Rakouska a tam budou chráněni šavli rakouského policajta, mýlí se. I kdyby Rakousko existovalo dále — a toho nebude! — bude žít český národ. V českém národě to velké hnutí nezanimkne potud, pokud národ nedosáhne plné svobody, to znamená, že i kdyby snad se poměry nezmě-

nily, s čímž už nikdo nemůže počítati, bude vládnouti mohutná a nemilosrdná česká revoluce.

Revoluce nezná velkých ceremonií a stoupenci dnešního českého osvobozovacího hnutí nebudou si hráti s těmi bídníky a zbabělci, kteří českou věc poškozují. Jako čeští omladinisté odpravili Mrvu a jako národ těsně před válkou vyvrhl zrádce Švihů — tisíckrát víc běda těm, kdož vyšli z české matky a jdou v této historické době proti nám, nebo nechtějí se k nám připojit!

(První čtyři oddíly uveřejněny v petrohradském „Čechoslováku“, č. 42, 43, 45, 46, od 14. dubna do 11. května 1916, ostatní v Kyjevském „Čechoslovánu“, č. 19, 25 a 30, od 24. července do 9. října 1916. Všechny pod značkou „Mojmír“.)

KDE DOMOV MŮJ?

(Besídka.)

Teprve v zajetí, tisíce kilometrů od vlasti, jsem opravdu pochopil naši národní hymnu. Před válkou domníval jsem se, jako mnozí jiní, že píseň „Kde domov můj?“ jest příliš prostinká na reprezentační hymnu vysoce kulturního národa, příliš měkká, málo ohnivá a naprosto postrádající bojovnosti.

My, kteří jsme Nerudou, Vrchlickým a Březinou dosáhli nejvyšších vrcholů básnického slova, měli jsme se opájetí sentimentálními verši Tylovy hymny! Její zrození bylo tak náhodné a nijak slavnostní. Josef Kaj. Tyl potřeboval k vyplnění lidové hry „Fidlovačka“ nějaký lidový popěvek a tu mu ze sentimentální duše vytryskla prostá básnička, k níž složil primitivní nápěv prostřední hudební skladatel Fr. Škroup. A přece tato píseň byla stále naší hymnou i pak, když na našich jevištích a koncertních podíích vládly skvělé skladby našich hudebních geniů Smetany, Dvořáka a Fibicha.

Mysleli jsme, že naše hymna jest příliš měkká a sentimentální, než aby nám mohla vychovat tvrdé charaktery, po nichž jsme stále ohnivěji volali, až jsme dospěli k Macharově modlitbě, aby nás Bůh učinil ocelí tvrdou a pružnou, která ne-rezaví... Představovali jsme si hymny jako nej-mocnější výzev všemu ostatnímu světu, jako váš-

nivý výpočet všech svatých a velkých tužeb národa a ohnivou, jediné možnou definici jeho konečného cíle! A hle, všechno to mělo být vyjádřeno jednou prostou otázkou!

Zpívali jsme ji rádi, tu naši hymnu, vždycky nás dojímalá svojí prostě, ale dojímově kladenou otázkou: „Kde domov můj?“ Osmdesát let jsme tuto otázku zpívali se vzrůstající dojímovostí — ale nechtěli jsme ji zpívat věčně! Snažili jsme se najít jinou hymnu, dosud však marně! Když před desíti léty byl v Praze založen orgán české strany agrární „Venkov“, uvedl se soutěží na text nové české hymny, avšak pokus selhal, jako všechny podobné. Báseň Jaroslava Hilberta, která získala první cenu, sklídila jen nehorázný posměch našich tehdejších satirických časopisů.

V šerých zajateckých táborech jsme pochopili mnohé, co jsme dříve dosti hluboce nechápali a tu jsme také pochopili skutečný význam té prosté otázky, která jest podkladem naší hymny. Osmdesát roků se tázal svou hymnou náš národ „Kde domov můj?“, leč ještě nikdy nezněla a nemohla znít tak opravdově, jako v dnešních zajateckých táborech. Když jsme tam prožívali historické okamžiky našeho národního vzepjetí, opírali jsme se druh o druh a zpívající naši hymnu seřazovali jsme se do šiků bojovníků za samostatnost českého národa. V takových dobách prostá Škroupova píseň nás strhovala, byla skutečně naší jedinou, všechny spojující hymnou. Byla rozjařujícím vínem pro nadšené duše i hojivým balsámem pro duše strádající v trpkém zajetí. Za její dojímových zvuků jsme vzpomínali na naši drahou vlast v šeré dáli, na ty bujné české lučiny, proplétané sítí stříbrných řek a bublajících potůčků, na bory, svým šumotem oživující skaliny našich kopců, na kvetoucí sady...

na ten pravý zemský ráj, jímž jest naše česká vlast! Ach, co měkkosti i síly zároveň jest v té naší prosté hymně — o tom ví nejlépe duše českých zajatců. Ona nás dojímalá, ale také posilovala k boji, v ní krystalisovala naše láska k vlasti, rostla naše odvaha a zocelovaly se naše charaktery.

Jdu rozsáhlým kasárenským dvorem kolem četných obydlí zajatců... Je večer, temno, pod nízkým mrakem. Zajatci již v domech leží na pryčnách.

Najednou se zastavuji, dech se mi zatajuje, srdce prudčeji zabušilo — z domku se ozývají nezcvičené hlasy, zpívající přitlumeně naši hymnu. Jaký v ní stesk! „Kde domov můj, kde domov můj?“

Jak to rve duši v těžkém večeru!

Nebo jindy, po přednášce, šest set hlasů slévá se v jediné melodii naší hymny, jež se nese nad pustým asijským krajem tak dojímově, velebně a mocně, jako zde jistě ještě žádná píseň nezněla. Bídne, vychrtlé postavy zajatců stojí kolem bez pohnutí v posvátné účtě s odkrytými hlavami, oči jim planou ve svitu jiskřivých hvězd a duše se zachvívá nesmírnou touhou a nekonečnou láskou.

Kde domov můj, kde domov můj?

Jest to mocný výkřik touhy a vášně, při němž do očí vtryskují slzy a hlas se chvěje hlubokým pohnutím.

Osmdesát roků už se tážeme: „Kde domov můj?“ a v této otázce jest hlavní ideová síla naší hymny. V době našeho národního probuzení, kdy naše hymna vznikla, byla tato otázka pouhým teskným povzdechem, dnes, v době branného vystoupení českého národa za osvobození, otázka

naši hymny stává se válečným heslem českého vojska.

Osmdesát let se tak tážeme, protože jsme nemohli jinak, než pouze tak se tázati. Domov jest pojem zcela určitý. Naším domovem jest krásná česká země, ale není to domov dokonalý, protože mu chybí svoboda. Pravým domovem, celým domovem bude teprve, až ho vyrveme z prokletých spárů dvouhlavého orla...

Osmdesát let už zpíváme svou hymnickou otázku. Jestliže v minulých dobách nás ta otázka učila pracovat, dnes nám poroučí bojovat.

Zpívejte často naši krásnou, dojmavou českou hymnu, ať je vaším srdcím hřejivým vínem i hojivým balsámem, jako byla nám v dalekém, pustém asijském kraji. Prociťte i promyslete tu její otázku, často si opakujte „Kde domov můj?“, abyste si plně uvědomili, co jest dnes vaší povinností. My všichni chceme zase žítí v našem drahém, krásném domovu, my všichni, nevolníci dnešní doby, a chceme, aby byl krásnější než dříve a aby v něm svobodně žilo „slavné Čechů plémě“. Není jediného českého člověka, který by podobně necítil, kdo by jinak mohl chápati naši hymnu. Nuže, bratři:

Zpěvem k srdci, srdcem k vlasti!

(„Cechoslovan“, č. 21, v Kyjevě, 7. srpna 1916, pod znač. „Mojmír“.)

ZAPADLÍ VLASTENCI.

Zajímavý a krásný život byl u nás před nějakými 80—100 léty, v době našeho národního probuzení, pro lidi, kteří se přihlásili hrdě k českému národu a zvali se, nebo byli zvali „vlastenci“. Naši vlastenci byli opředeni zvláštním romantickým kouzlem, které dosud nevyprchalo ze vzpomínek na tyto ušlechtilé lidi. Vyrůstají před námi ti prostí učitelé, kněží, rolníci, obchodníci a spisovatelé v postavy neobyčejného významu, jakmile si plně dovedeme vyjasnit tu ohromnou roli, kterou sehráli v celkovém vývoji našeho národa. Kdo stal se tehdy vlastencem, považoval za svou povinnost své vlastenectví všemožně projevovati a národu byl odhodlán obětovati vše, jen aby mu mohl prospěti. Naši vlastenci s útrpným úsměvem odbývali posměšky Němců, renegátů a lidí, národně ještě neprobudilých, a se vztýčenou hlavou hrdě kráčeli ku předu za vytčeným cílem. Naše vlastenectví zrodilo se pod doškovými střechami a stalo se zázrakem, který ohromil celý svět. Vždyť po svém právu počal pojednou volati národ, který považovali pouze za národ posluhů a který byl tak otupělý ve svém národním citění, že jeho řeči styděla se mluvíti veřejně obyčejná hokynářka!

Ti naši milí čeští buditelé, ti naši vlastenci, zapadlí v pohorských vesničkách, pod doškovými

střechami ukryvající největší své poklady — české knihy! Jak vyrůstají v dnešní době ohromných, historických převratů před námi! Vzpomínáte prostého faráře a učitele ze zapadlé, podkrkonošské vesničky, jak o nich píše K. V. Rais ve své roztočilé knize „Zapadlí vlastenci“? Vzpomínáte vlastenců, jež líčí Alois Jirásek ve svém románě „F. L. Věk“? Vzpomínáte na vyprávění svých dědů a babiček o těch krásných dobách vlasteneckého zanícení? Co bylo v té prosté a oddané lásce k vlasti romantismu — a přece jak vyrůstala přirozeně s dobou! Devatenácté století přineslo jako dědictví Velké Revoluce všeobecné zvýšení národního uvědomění, vyzvedlo pocit rovnoprávnosti jednotlivých vrstev a tím i národů a naši vlastenci byli prostými, poctivými lidmi, kteří kovali jen svou povinnost, jak jim ji uložila doba.

Dnes se usmíváme naivním veršům tehdejších českých básníků, avšak ti lidé psali, poněvadž považovali za nutné buditi národ básněmi a tím vykonali velkou věc. Naši herci psali neumělá dramata, protože chtěli buditi český lid k vlastenectví divadelními hrami, naši kupci ve svých krámech zřizovali čítárny českých novin, kněží budili lid v kostelích, učitelé vštěpovali vlastenectví do srdcí dětem.

Zdálo se nám ve chvílích pochybnosti, že se taková doba už nikdy nedostaví, že jsme zabředli v materialismu a nedovedeme se povznést ze všednosti k takovému idealismu, jaký jsme pozorovali v našem národním probuzení. V našem lidu vlastenectví žilo však dále. Vždyť jsme za několik měsíců sebrali na naše Národní divadlo několik milionů a vždyť naše dobrovolná daň, odváděná každoročně na „Matici“ a na naši menšinovou práci vůbec, činila velmi značný obnos. A přece

jsme si nedovedli jasně říci, je-li naše vlastenectví schopno skutečně všech obětí. Musela přijít válka, v níž se jedná o osud našeho národa, abychom poznali, že vlastenci, odhodlaní pro svůj národ ku všem obětem, dosud v českém národě nevyumřeli. Ano, dosud žije vlastenecký duch v českém národě a dokud tak bude, dokud bude přibývatí lidí, naplněných ušlechtilým vlastenectvím, odhodlaným ku všem obětem, náš národ může hleděti směle vstříc všem událostem...

Nám do Svazu docházejí dojemné dohlady horoucí lásky k vlasti našich „zapadlých vlastenců“, žijících v Rusku. Vlastenecký zápal, vyvolaný společným nebezpečím, spojil Čechy, usdlé v Rusku již delší dobu, se zajatci, které se n zahnalá válečná vichřice. Všichni cítíme stejně a všichni chceme jedno, proto také ze všech stran přicházejí dojemné projevy našich „zapadlých vlastenců“, často psané krví...

Z těchto dopisů poznáváme, že naše hnutí pro osvobození československého národa šíří se živelnou, nezadržitelnou silou a projevuje se i v nejzapadlejších koutech rozsáhlé ruské říše. Jak se bude vyvíjeti dále a do jakých rozměrů vzroste toto dnes už obrovské naše národní hnutí, nemůžeme říci, tolik však jest jisto, že každý poctivý český člověk cítí svou povinnost činně se ho účastniti.

Probuzený národ plní svou povinnost stejně, jako zapadlí vlastenci v dobách našeho národního probuzení.

F. K. v Kadjevce píše: „Poměry zdejších našich bratrů jsou náramně různé, přes to však začíná se asi v půldruhém tisíci probouzení svorná mysl, bije jedno srdce a denně vzrůstá nadšení pro náš velký a svatý ideál.“

J. H. píše: „Dnes obdržel jsem s „Čechoslovane-
nem“ listiny k placení daní, *) které ihned odesí-
lám poštovní poukázkou. Jmění moje záleží z ne-
celých 4000 rublů a služné moje co sklepmistra ob-
náší 95 rublů měsíčně. Zasílám podle výměry for-
muláře 4 r. národní daně ze služného, za devět
měsíců 18 r. a příspěvek 5 r. — Poslal bych více,
odvolávám se na to, že podporuji známé družin-
níky, což mohu dokázat.“

Z dopisu českých zajatců v D.: „Řídíce se dle
Vašeho ustanovení oznamujeme, že zvolen byl ve
schůzi, konané 10. července, důvěrníkem L. Schůzi
přítomno bylo 23 členů, dobrých, nadšených Čechů,
jimž snaha, vedoucí k samostatnosti naší vlasti,
jest svatou myšlenkou. A proto hlásíme se všich-
ní, jest to naší povinností, v řady našich
bojovníků, bratří. Nechceme býti pouhými otroky,
jimž druzí krvavě dobudou drahou svobodu, ale
chceme pracovat, jsouce pevně přesvědčeni o ví-
tězství našich snah.“

J. H. v Jemilovce píše: „Jsem velice rád, že nás
i naší opuštěné vlasti, která jest ohrožena naším
nepřítelem Germánem, Jste se zastali a ji takto
zachrániti chcete. Rád bych Vám přispěl velkou
podporou, avšak nemohu, protože zde nemám ni-
čeho, ani chaty, ani polí, krátce ničeho, co bych
mohl svým nazvati, jsem odkázán na syna svého,
který mne zde živí svýma rukama. Pracuje ve
mlýně za laciný peníz. Já zde Vám posílám část-
ku, bych přispěl ku zdaru Vašeho podniku a ne-
zůstal tak mnoho pozadu. Posílám, co mohu.
Upisovati se nemohu na určité měsíční dávky, ale

*) Národní daň z jmění i příjmů, značně vysoká.
Byla usnesena kyjevským sjezdem Svazu českoslov.
spolků na Rusi na jaře 1916.

zasílám co mohu, byste viděli, že ač chudý jsem,
přece pro věci tyto ku zdaru Vašeho díla také
jsem něco zaslal a tak na jevo dal své vlastenecké
smýšlení. Zdar a vše přeje ze srdce Váš vlaste-
nec...“

A. Š. v R.: „Maje od kolegů, z nichž mnozí byli
postřílení pro rozšiřování letáků, zprávy o hnutí
našich v Rusku, sběhl jsem hned první noc, abych
společně s jinými mohl zde pracovat k našemu
osamostatnění. Za frontou setkal jsem se s rotou
Družiny. Před několika dny dostal se nám do
rukou lístek s vyobrazením praporečnicka České
Družiny, jímž přijat byl jistý zajatec z Narvy.
Lístek byl od správy Svazu československých spol-
ků v Rusku, kdež i my prosíme laskavě naši žádost
tlumočiti. Smutno jest zaháletí v dneš-
ní době a ještě smutnější, že nás zahálí
tak mnoho na různých místech.“

Z dopisu F. B. v M.: „Jsem zaměstnán při velko-
statku s dosti malým platem a v nynější době vá-
lečné nemožno mně hledati placenějšího zaměst-
nání, ačkoli v Čechách absolvoval jsem tábořskou
hospodářskou akademii a možná, že na jiném pan-
ství lépe by vědomostí bylo možno využítkovati.
Mimo to vrátil jsem se z vystěhovalectví z Oren-
burské gubernie, kam jsem byl etapou z neznámé
mně příčiny vyslán a nastřádaných několik rublů
neužitečně promrhal. Jak nějak mé finanční po-
měry poněkud se zlepší, neopomenu své národní
povinnosti zadost učiniti. Jsa nepevného zdraví,
bez vší pomoci, nucen jsem též pamatovati na
nepředvídané okolnosti. Prosím, zašlete mi po-
tvrzení na zasláný obnos.“

Z dopisu A. P. v K.: „Já podepsaný přihlašuji
se tímto do československé brigády, chápe vážný
stav a příhodnou chvíli ku konečnému zdolání ne-

náviděného, odvčkého nepřítelie. Chci mé povinnosti řádného Čecha dostáti a dáti v oběť drahé své vlasti po případě svůj život, když ničím jiným pomoci nemohu.“

N. N. píše: „Po přečtení blanketů p. K. zaslanych, odhodlal jsem se zaslati Vám daň z příjmu za měsíc červenec R. 1-30, mimořádný příspěvek R. 5, úhrnem R. 6-30. Podotýkám, že p. K. zde již nežije. Já jsem zde zaměstnán jako knihvedoucí a můj měsíční příjem obnáší 65 rublů. Těší mne, že jsem se tímto o Vašem Svazu dověděl a že mohu zatím třeba i malým obnosem Vám pomoci.“

Z dopisu zajatce J. T. v M.: „My zajatci, jsouce roztroušeni po veliké říši Ruské při různých pracích, dovídáme se o své domovině jen nemnoho, ale to zní velmi smutně v našich srdcích. Hledáme se po okolí a těšíme se, starší mladší, rozmlouvajíce srdečně spolu jako bratři, jako praví synové českého národa. A tu dovídáme se, jak daleko již pokročili Čechové v Rusku, že utvořeny jsou českoskoslovenské spolky, v nichž zastoupeni již i zajatci a otvírají jiným českým zajatcům dvěře ke svobodě v slavné Ruské říši. Proto obracíme se k Vám, drazí přátelé, s plnou důvěrou i my, a chceme se připojiti k armádě, která se snaží osvoboditi Slovaný ze železného objetí Germánstva a vydobýti našemu českému národu trvalou svobodu.“

V. K. v M.: „Dovolují si sdělití, že mně cirkulář k platební povinnosti došel k ruce 12. t. m., protož uctivě prosím o laskavé prominutí za nečasné splnění platební povinnosti. Sloužím zde na Rusi jako ekonom se služným 500 rublů ročně. Mimo to jsem bez nohy, tak že bych milerád více platil, avšak nemám prostředků, neb jsem loňský rok

výsilkou mnoho ztratil. Posílám na celý rok daně 2 proc., což činí 10 rublů, v případě, nebylo-li by to dobře, račte mi laskavě sdělití.“

Zajatec K. píše: „Když jsme se svými soudruhy v táboře u Kijeva uslyšeli, co se připravuje z české strany v Rusku, odhodili jsme s radostí kokardy se svých čapek před očima Němců, s námi zajatých. Necháпали jsme ty, kteří ještě věřili v možnost vítězství Rakouska. Slované, kteří s námi přijeli do F., byli téměř všickni přáteli rozvratu Rakouska.“

Z dopisu J. H. v U.: „Již dříve, na základě českoamerických proklamací, nabídli jsme své služby ruské armádě, avšak byli jsme odmítnuti. (Pravděpodobně nebyla přihláška podána prostřednictvím Svazu do České Brigády. Pozn. red.) Ačkoli z jiných táborů bylo povoleno vstupovati ve služby armády, pouze nám v M. bylo souzeno nečinně k tomu přihlížeti, ačkoli jest u nás stejné smýšlení, stejný cíl, totiž dobýti našemu českému národu samostatnosti, ačkoli jest u nás stejná touha jako u těch, kteří na poutích za tyto naše svaté ideály kladou v oběť na oltář své milované vlasti svoji krev a životy...“

Z dopisu A. M. ve V.: „Peníze též odesílám. Zároveň žádám Vás, byste zaslali mně více letáků, bych je mohl poslati po chutorech a po lesích, kde jsou naši chlapi. Zdejší hoši už přinášejí mi peníze s nadšením, jsou hrdi, že mohou přispěti do vínku mladé Čechie.“

Z dopisu jekatěrinoslavského Čecha: „Uznáváje, že svatou povinností každého zde žijícího Čecha jest, dle možností přispívat k rozbití našeho nepřítelie, dovoluji si prositi o zaslání následujícím pánům přihlášky k národní dani.“

Z dopisu zajatců v M.: „Vážení krajané! Velice nás potěšila zpráva o organisování se našich krajanů v Rusku. My všichni chceme pracovati ze všech sil ku blahu naší nešťastné vlasti i národa, který od věků trpí pod jařmem kruté nadvlády germánské. Doufejme, že spojeným úsilím za pomoci našich bratří Slovanů pokoříme tvrdošíjného nepřítele, osvobodíme sami sebe i naši krásnou vlast. S pozdravem krajané.“

(„Cechoslovan“, č. 21, v Kyjevě, 7. srpna 1916. Pod znač „Mojmír“.)

SEN ČESKÉHO ZAJATCE

(Besídka.)

Toho dne bylo Milošlavu Kvasničkovi nějak divně u srdce. Již kolik dní bloudil táborem bez cíle a zanořen sám do sebe, z daleka pozoroval cvičení dobrovolců. Do duše vkrádal se mu pocit, jakoby měl říci velké slovo, které mu ulehčí. Poněvadž dobrovolci žili ve zvláštním domku a on následkem své nerozhodnosti uvázl mezi „Austriáky“, jimž udával tón „dále sloužící“ šikovatel Hapl, bylo mu jaksi stydno se s nimi stýkati a v budouc na pryčnách se mu to také nijak nezamlouvalo. Byly tam sice ještě vši a štěnice, ale horší pro jeho prostou českou duši byly ty úžasně zbabělé rakušácké řeči, které se vdíraly v mozek jako rezavé hřebíky, otravující každou myšlenku. A on sám, s jakou úctou pohlížel k těm dobrovolcům v roztrhaných rakouských mundurech! Ti lidé přece už řekli své slovo... Má je také on říci? Kdy, kdy?

A což, kdyby... Miloslav Kvasnička byl váhavec z Hané a proto i tak váhavě přemýšlel. Uznával, že musíme něco vykonati, ale stále si netroufal veřejně říci, co jest povinen vykonat dnes každý český člověk. Vždycky se vyhnul přímé odpovědi na otázku, nemíní-li vstoupit do československé brigády. Nebylo prostě tak silného člo-

věka, který by vzal Kvasničku za ruku a zavedl ho tam, kam ho táhlo celou duší...

Toho dne však, o němž píše, s Kvasničkou promluvil sám Karel Havlíček Borovský a převedl ho do tábora dobrovolníků.

Byla noc. Z asijských pustin vál chladný noční vítr. Zajatci spali v dusné místnosti na pryčnách a v koutě blikala malá petrolejová lampička, ozařující spící postavy.

Nedávno ještě se vedl zde rozhovor o Karlu Havlíčku Borovském a všichni, až na Hapla souhlasili, že rakouská vláda naložila s Havlíčkem krutě. Hapl ty prosté české lidi zakřikoval pohružkami: „Počkejte, však já vám dám Havlíčka, až přijdeme do Rakouska.“ Ti pak, poněvadž byli zvyklí se křivit, ztichli a za nedlouho usnuli.

Jenom Kvasnička nemohl usnout. Stále viděl před sebou Havlíčka, jak ho znal z obrázků, a oči Havlíčkovy hleděly na něho s tesknou výčitkou.

Usnul.

V tom mu kdosi zaklepal na rameno.

Kvasnička se ohlíží a vidí známou tvář s očima vážnými a tázavými.

Kvasnička ho chce oslovit, ale najednou jest v hrozných rozpacích, neboť neví, jak Havlíčka oslovit a jak se k němu chovat. V tom však na něho vzkřikne s jakousi hřejivou veselostí:

„Na zdar, bratře Havlíčku!“

Havlíček se usmál a povídá:

„Jak jsi mne poznal, milý hochu?“

„Kdo by tě neznal, bratře Havlíčku?“

„Já jsem si přišel s tebou pohovořit. Máš, doufám, dosti času. Tak mně řekni, jsi-li doopravdy Čechem?“

Kvasnička se pouze usmál.

Havlíček: Nesměj se, hochu, to je dnes docela vážná otázka. Víš, že jsem vždycky říkal, že by už byl čas, „aby nám to naše vlastenectví ráčilo konečně z úst vjeti do rukou a do těla, abychom totiž více z lásky pro svůj národ jednali, nežli o té lásce mluvili.“ Čech přece musí především své vlastenectví projevovat činy. Řekni mi, co jsi ty už učinil?*)

Kvasnička: Zpíval jsem české písně, byl jsem Sokolem.

Havlíček: Už před 60 léty jsem od vás odešel, ale sledoval jsem svůj milovaný národ ustavičně. Vy jste kráčeli v mých šlépějích, vzdělávali jste se, pracovali, ale zdá se mi, že jste nebyli přece dosti připraveni k boji o právo českého národa. Můj prapor nesli Sokoli — leč musím říci, že dnes všichni nepochopili, oč já jsem usiloval a co jsem činil základním programem českého národa, když jsem pravil: „První a nejhlavnější péče naše musí býti o národnost, o jazyk. Nejvyšší svoboda bez svobody národnosti není nic, protože je to svoboda pro cizé, pro utlačovatele a pány naše, ne pak pro nás.“ Dnes musím říci, že svoboda našeho národa jest ohrožena jako dosud nikdy nebyla — nuže, braňme svou národnost!

Kvasnička: Já myslím, bratře Havlíčku, že my jsme na to slabí a bylo by to ještě nebezpečné, pouštět se do něčeho, co není jisté...

Havlíček povýšeným hlasem: „Jest tisícero cest, na kterých můžeme působiti a přispívati ke konečnému vítězství našich zásad, k vítězství strany národní; každá dobrá kniha česká, každý do-

*) Místa, označená uvozovkami „“ jsou citáty z Havlíčkových spisů.

bře sepsaný článek, jednající o čemkoli užitečném, každé zlepšení v průmyslu, hospodářství a tak dále, které třeba jen jednotlivec z nás u sebe provede, získání každého jednotlivého člověka pro naše pravdivé zásady, každá nová vědomost a zkušenost, kterou z nás některý z ciziny domů přinese, každý dobrý skutek, který v okolí svém kdo učiníme atd., atd., všechno to sesílí nás, každá taková věc jest hřebík do truhly absolutismu (libovlády), jest stupeň jeden ke konečnému vítězství národní strany. Kdo jen poněkud zná historii a běh tohoto světa, ten jistě ví, že žádná politická strana, žádný národ nemůže jinak ke konečnému vítězství přijíti, nežli skrze svou vlastní sílu, skrze tu váhu, kterou si sám vydobyl, pročež každý pracuje k lepší svobodě národa, který pomáhá rozmnožovati jeho vnitřní sílu. Vnitřní síla národa ale záleží v jeho vzdělanosti, movitosti, přičinlivosti, pracovitosti a zachovalosti a každý, který se o rozmnožení těchto vlastností u svého národa stará, přispívá nejlépe k budoucí svobodě. To tedy činíme každý ve své domácnosti, ve svém okolí a žádná moc nemůže nám toho zameziti.“

Kvasnička: Ano, to znám dobře, nevím však, jak dnes podle toho mám postupovati.

Havlíček: Tak jsem psal před 65 lety, tenkrát, kdy jsme se nemohli odvážit nějakého vystoupení, poněvadž v té době jsme neměli ještě dosti vnitřní síly a také jsme stáli úplně osamoceni. Národ bylo třeba připravovati k příštím událostem, aby byl silný a mravný, neboť jedině v tom byla záruka, že každý český občan v daný okamžik vykoná svou povinnost. Dnes musím prohlásiti ještě s větším důrazem, než před desítkami, že „politika maďarsko-německá jest slovanské zcela protivná a proto nevyhnutelně musí býti

všichni Slované v oposici.“ Jestliže tato politika vyvolala i válku proti Slovanstvu — pak musí býti Češi proti této válce v oposici a musí vystoupiti proti ní se zbraní v ruce. Takový jest přirozený důsledek té mravnosti, která jest základem vnitřní síly národa. Jestliže dnes se český národ staví vysloveně na stranu Rusů, značí to, že nikdy nemohl jednati jinak, a dnes stejně jako před 60 léty, musím říci: „Osud Čechoslovanů rozhodne také osud celého Slovanstva; jestli my padneme v duševním a snad i materiálním boji proti Němectvu, také polský a jihoslovanský kmen těžce ponese následky našeho pádu.“ Musíme tudíž vzájemně o sebe se opřít a proto jest zcela přirozené, že stojíme na straně Rusů. „Vytrvalost slovanská a poctivá naše demokracie, která nikomu nebrže, nýbrž spravedlivá jest ke všem, musí přece zvítěziti.“

Kvasnička: Já vím taky, že by nám bylo všem zle, kdyby Rakousko a Německo vyhrálo...

Havlíček: Tak, bratře, máš pravdu. Ale pamatuj si: „Svoboda se nedá vykřičet, vyplakati, vylamentovati, jen z ruky pilné naděje kvitne!“

Kvasnička: Já vím, já to pořád cítím, že něco musím podniknout...

Havlíček: Vzpomeň si hochu, co jsem pravil před desítkami: „Ztracená politická svoboda jednou ranou, jednou chvílí opět nabyti se může, ztracená národnost ale již nikdy a potlačená velmi těžce, takže národ, na takovou ránu často mnohá století postonává, nemoha ani docela zahynouti a v jiný národ se přetvořiti, ani již dokonalých sil nabyti, aby se vyrovnal svým soupeřům; a tak co bídný opovrhel, co služebník jiného národa, odsouzen jsa navždy jen k nejnižším třídám, mnohé století bídný život vésti musí. Právě proto

pro všechno jest první a nejhlavnější starost každého národa, pojistiti sobě co možná nejvíce národní rovnoprávnost svou: tato životní starost musí předcházeti všechny ostatní, a kdekoli se jedná o nebezpečí národnosti, mizí všechny ostatní ohledy.“

Kvasnička: Ano, kde se jedná o nebezpečí národnosti mizí všechny ostatní ohledy... Tedy já se nesmím ohlížeti na to, že jsem byl rakouským vojákem, když mne do toho vehnali násilím, nesmím se ohlížet na to, jaké pro moji osobu vyplývá nebezpečí, odhodlám-li se státi českým vojákem... já musím se jím státi, protože nebezpečí skutečně hrozí mému národu!

Havlíček: Hochu můj, bratře drahý -- tvé české srdce se ozývá. Slyš jeho tlukot a nastav svůj sluch hlasu svého českého svědomí. „Já jsem se nikdy nemohl snížiti k tak bídnému ponětí o českém národu, abych jeho lepší budoucno mohl očekávati od protekce některé vlády nebo některého dvoru! I člověk jednotlivý, který spásu svou hledá ve protekci, zdá se mi nízký, tím více národ, jenž ze sebe nemůže utvořiti to, co utvořiti chce!“ Dnes pak, po šedesáti letech, ti pravím, že i v dnešní chvíli rozhodne o osudu našeho národa hlavně on sám a to každým svým jednotlivým členem. Dnes, vy všichni, kdož jste se přihlásili za Čechy, rozhodujete svým vystupováním o osudu českého národa, i ty, Miloslave Kvasničko... rozumíš mi, bratře drahý?

Kvasnička: Rozumím, vím, co se musí stát, ale...

Havlíček: Mám ti ještě vykládati to, co jsem vykládal celému národu v letech padesátých? Vzpomínáš si, co jsem tehdy napsal proti Rakousku?: „Nás Čechy se slovem a slibem rovno-

právnosti nikdo nepotěší a neupokojí, neboť jsme v tom ohledu již, jak říkáme, jednou zpraženi. Po bitvě na Bílé Hoře a po vítězství Ferdinanda II. a jezovitské strany nad českým povstáním, zaručena nám byla místo předešlé ústavy a panující naší české národnosti ve zřízení zemském a odpřisáhnuta několikrát rovnoprávnost národní a také jistý způsob konstituce, totiž povolování daní. Jak daleko to ale s tím slibem došlo, víme všichni velmi dobře.“ A zatím, co se náš celý národ probouzel kulturně a hospodářsky, nedošlo ku smíru s Němci, ale dostavoval se útisk za útkem. Oh, kolikrát jsem lítoval, že mne příliš tíží kámen hrobní a nemohu zahřímati na drzé utlačovatele českého národa a že nemohu pohnouti ku živějšímu odporu chabé české lodi. Dnes vidím, že přišel okamžik, kdy se má rozhodnouti o bytí či nebytí českého národa, kdy si národ náš, svými silami, odhodlanou statečností svých synů může dobýti svobody... Dnes, anebo nikdy! Ach, kdybych žil neb kdybych mohl vstoupiti v srdce každého českého člověka a naplniti je mužnou občanskou statečností a kdybych mohl vepsat do českých mozků rozvahu k činu v dnešní příhodný okamžik...

Kvasnička: Já vím, že už bych měl... ale... Zdá se mi, že bych měl... ale...

Havlíček: Já vidím, že nemáš dosti odvahy, rozhodnouti se -- a přece chceš býti považován za muže. Necítíš, jak jest to zahanbující? Já vím, vy všichni, kdož jste žili a cítili česky a byli česky vychováni, víte dobře, kde jest dnes vaše místo, leč nemáte dosti statečnosti, abyste se postavili tam, kde jako mužové máte dnes státi. Jestliže jsem před 70 roky volal k politické rozvaze, poněvadž jsme byli příliš slabí na revoluci, dnes,

kdybych mohl z hrobu vstáti, bych volal k politické výbojnosti. Nebuď zbabělý, bratře Miloslave Kvasničko, a v téže chvíli poznáš, co ti třeba činiti. Já jsem před léty s obtížemi mohl psát to, co ti dnes říkám, poněvadž každé mé slovo bylo stíháno německými policajty, a přece už tenkrát docela určitě jsem vyslovil to, co platí pro nás zvláště dnes a co bude platiti pro všechny dny lidstva. „Kterak by pouhé světlo mohlo býti naším blahem, na př. bez statečnosti, bez moci národní, bez chrabrosti atd.? Vždyť by každý surovec násilím zrušiti mohl celé štěstí naše a celou slávu z osvěty vyplývající, kdyby se nám statečnosti a jarosti nedostávalo k odporu proti hrubé síle. V souměrnosti a v harmonii musí býti jednotlivé lidské vlastnosti, a přesvědčen jsem, že pravý vzdělanec a nejučenější mudrc časem svým v nejvzteklejších bitvách účastenství míti může beze studu, nezadávaje tím pranic na vzdělanosti své. Hra o život zůstane vždy člověku věcí vznešenou a v tomto případě platí život všech lidí stejně...“

V té chvíli se oči Havlíčkovy leskly horečně a jeho vychudlá, nemocná prsa se zvedala prudkým dýcháním. Jeho postava rostla do ohromných rozměrů a ruka se zvedala do předu bojovným gestem.

Kvasnička byl zachvácen němým úžasem. Havlíčkova ohromná bledá postava se nad ním sklonila, kostnaté ruce brixenského mučedlníka Kvasničku objaly a bledý, úzký ret dotkl se chladným pocem jeho čela s něžnou, láskavou otázkou: „Pochopil jsi mne, bratře můj? Nebudeš zbabělý?“

Kvasničku zachvátila hrůza při pomýšlení, že

by mohl býti zbabělý a že by mohl zradit českou věc. Celý se třesa, rozčileně protestoval:

„Ne... ne! Já nebudu zbabělý, ale vykonám svou povinnost.“

Tento výkřik, jímž za úsvitu probudil své soudruhy na pryčnách, také jeho probudil.

A pak rozechvělým hlasem vykládal svůj sen.

*

Ráno se Miloslav Kvasnička přihlásil za dobrovolníka do Československé brigády.

(„Cechoslovan“, č. 22, v Kyjevě, 14. srpna 1916. Pod znač. „Mojmír“.)

DO ZAJETÍ

(Besídka.)

Slavil jsem onehdy jubileum dvouletého zajetí. Zaját jsem byl 24. srpna 1914 ve Zločově, blíže něhož se odehrávají právě nové velké boje. Po obsazení města Rusy byli jsme úplně bez novin a bez zpráv, nevěděli jsme, kde se bojuje a jaké jsou úspěchy bojujících stran. Byli jsme živeni pouze fantastickými zprávami, jakých se denně rodilo v rozpálených mozcích ohromné množství.

V druhé polovici září asi 50 nás vypravili do Ruska. V tomto počtu jsme byli 3 Češi, ostatní byli většinou Němci z Korutan, zajatí v bojích u Krásného dne 26. srpna. Byla to divná cesta, vždyť jsme jeli do zajetí, o němž jsme vůbec neměli potuchy...

Třeba že silou okolností jsme my tři na cestě do Podvoločisky zachovávali s Němci jisté korektní styky, přece jen bylo mezi námi napjetí, které jsme cítili docela určitě. Vůdcem Němců byl aktivní šikovatel Grebenik, odrodilý Slovinec z Korutan. Jednoho rána jdu kolem hloučku Němců, v jejich středu mluvil Grebenik. Hovořilo se jistě o situaci, neboť Grebenik s jistou slavnostností, abych to i já slyšel, prohlásil: „Němci musí vynaložit všechny své síly. A kdyby měl zahynout veškerý květ německého národa, Němci musí zvítězit, protože jest to boj na život a na smrt.“

Povazovat jsem tento výrok sice jen za odlesk německonacionálních frází, přece však jsem se poněkud zamyslel. Grebenik mluvil pouze o Němcích a ne o Rakousku. Je-li boj na život a na smrt Němců, proč tedy máme také my Češi vést k záhubě květ svého národa? Chtějí-li Němci zvítězit, — my jim v tom nemůžeme pomáhat, protože jejich vítězství znamená naši porobu. Jak dobře je, že jsem já ničím nepřispěl k zvýšení jejich moci! Ach, kéž bych věděl, jak to stojí na bojišti — mají-li už Rusové Přemysl? Vždyť Němci přece nemohou zvítězit! Ne a ne!

S Grebenikem a Němci jsme pak přerušili i ty korektní styky, které jsme dříve uznávali za nutné a v Podvoločisce jsme hledali příležitost, jak bychom se dostali z jich společnosti.

*

V Podvoločisce setkal jsem se s dvěma českými lékaři, v jejich společnosti jsem jel do Kyjeva. Mimo nás jeli ve voze ještě polský lékař a maďarský lékař, dále dva němečtí kadeti a aktivní nadporučík, který se hlásil až v Rusku k Polákům, protože měl polské jméno a chtěl, aby se mu zde jako Slovanu vedlo lépe.

My Češi jsme si rozuměli okamžitě. Máme to zvláštní instinkt, my Češi. Poznali jsme, že mezi námi není rozdílu v názorech na situaci, že totiž chceme všichni totéž: aby to Rusi vyhráli, protože vítězství Rusů konečně rozřeší naši situaci. Polák šel s námi a konečně Maďar neprotestoval a tak jsme si ještě ve vlaku Habsburskou monarchii rozdělili a podle návrhu Polákova tři mladí doktoři se prohlásili za krále českého, maďarského a polského.

My Češi jsme ovšem utvořili zvláštní „státní radu“ ještě ve vlaku a poněvadž se jednalo o úplně vyjasnění dané situace, prohlédli jsme si kriticky celé to rakouské hospodářství a došli jsme k jednomyslným úsudkům, že je to stát zbankrotčlý, a že my Češi nemůžeme chtít nic jiného, než aby se rozpadl, protože jenom dusil svobodu našeho národa. Bylo nám jasno, že si vládnout už nějak dovedeme, jenom jsme si nemohli představit, jakou roli budou hrát při tvoření českého státu čeští zajatci. Vůbec jsme počítali na to, že válka skončí za nějaké tři měsíce a doktoři se umlouvali, že až se na základě ustanovení ženevské konvence budou vracet domů, zvolí si takovou okružní cestu, která by trvala hodně dlouho, aby už té vojny co nejméně užili.

Teprve v Kyjevě jsme byli překvapeni, neboť jsme se toho najednou tolik dověděli a uslyšeli jsme tolik radostného pro náš český sluch!

*

Na nádraží v Kyjevě se nás shromáždily už asi 3 bataliony — byli to hlavně zajatci, zabraní při vzetí Černovic. Cestou městem do pevnosti jsem si koupil „Dzennik Kijowski“. Ach, jak mi zabušilo srdce, když po všech těch žertovných kombinacích ve vlaku jsem najednou četl zprávu, že se o české otázce jedná už zcela vážně, že Hosudar Imperátor*) přijal milostivě českou deputaci a že ministr Sazonov prohlásil, že česká otázka bude rozhodně rozřešena a přijal české memorandum!

Byl to okamžik povznášející, vždyť nejen že jsem neměl několik týdnů v rukou noviny, ale

*) Všeobecně (nuceně) užívaný titul ruského cara.

hned v prvním exempláři, který se mi dostal do ruky, byla taková významná zpráva. Pak na pevnosti jsem četl „Čechoslovana“, vyzývajícího k boji po boku slovanského Ruska a plného nadějí do budoucna. Konečně jsem spatřil přejítí nádvořím i několik našich družinníků, s červenobílými páskami na čepicích...

Ještě večer téhož dne jsem musel opustit Kyjev, kde se tehdy rodila česká revoluce proti Rakousku. Zapadl jsem v pustinách střední Asie a tam jsem toužebně s jinými Čechy čekal na ruská vítězství a pozvolna jsem přicházel k přesvědčení, že válka bude dlouhá a že my se jí musíme účastnit, neboť jenom z našich obětí může nám vyrůst pravá národní svoboda.

(„Čechoslován“, č. 24, Kyjev, 24. srpna 1919. Pod znač. „Mojmír“.)

DRAVDA.*)

Křivdy nečinit, ale křivdy
také netrpět.

Björson.

Všechno, co dnes podnikáme, může mít jediný cíl: osvobození česko-slovenského národa. Svoboda národa jest nade vším a v nynějších rozhodujících chvílích našeho národního vývoje musí všechno ostatní, co by zdržovalo postup k svobodě národa, nebo co by k ní přímo nedopomáhalo, ustoupiti do pozadí. Když před sedmdesáti léty Havlíček hlásal památná slova, že není svobody bez svobody národa, jako by byl prorocky hleděl do dnešních dnů, kdy skutečně musíme své všechno jednání podložiti tímto příkazem a kdy všechny své oběti musíme měřiti tímto měřítkem.

Cesta k naší národní svobodě jest nesmírně obtížná. Je-li rozřešení česko-slovenské otázky spjata přímo s rozdělením Rakouska-Uherska a

*) Tento článek jest odpovědí na kampaň, která byla vedena tehdy proti Svazu spolků československých na Rusi petrohradským „Čechoslovákem“, redigovaným Bohdanem Pavlů. Podnět k těmto třenicím zavládl Kyjevský sjezd českosl. spolků v Rusku na jaře r. 1916, jímž bylo středisko Svazu — správa Svazu — přeneseno z Petrohradu do Kyjeva, čímž se vedení českých záležitostí vymklo z rukou petrohradské skupiny, soustředěné kolem B. Pavlů, B. Čermáka a v Omsku 1918 zemř. tajemníka Jiřího Klecandy. V tomto svém článku snažím se, pokud to ovšem dovolovaly tiskové poměry za carského režimu, ukázati

vyslovil-h významný ruský politik P. N. Maljukov teprve po vystoupení Rumunsk a otevřeně přesvědčení, že Rakousko-Uhersko je skutečně rozbito, jest zjevno z toho, jaké obtíže se stavěly a stávi v cestu otázce rozbití podunajského mocnářství a tím i rozřešení československé otázky. Naše otázka stala se vysloveně akutním mezinárodním problémem za evropské války a jest řešena námi mimo naši vlast. Svůj česko-slovenský problém musíme probíjeti za různých obtížných poměrů, které vyplývají z jeho celkové politické povahy a z té choulostivé situace, kterou způsobuje ohromný problém rozbití Rakousko-Uherska, uvedený na pořad nynější válkou.

K dosažení každého velkého politického cíle vedou různé cesty, směřující k vytvoření jedné určité výslednice, jako cesty hlavní. Čím více podaří se naléztí takových souběžných cest, tím zřetelněji musí se rýsovatí cesta hlavní. K dosažení konečného cíle našeho národního usilování nutno stále hledati prostředky, neboť jen tak může růsti pravděpodobnost naší národní samostatnosti. Potíže, s nimiž se setkávají různé takové pokusy, ukazují pouze na tu trnitost cesty, po které se ubíráme ke konečnému cíli. Avšak to nás nemůže zastrášiti

naším lidem na potíže, s nimiž se setkávalo zvláště u těžkopádné, reakcionářské vlády, prostoupené i germanofilskými živly, uskutečnění carského slibu ze dne 8. dubna 1916 (rus. stylu), že českoslovenští zajatci budou osvobozeni. Svaz se nedomohl přes všechno úsilí dosažení tohoto „osvobození“, což vyvolalo proti němu značné roztrpčení v řadách zajatců. Svaz prostě byl sveden míněním, že v Rusku stačilo slovo všemocného cara a příliš pozdě se přesvědčil, že zcela nepatrný byrokrat z důvodů osobních dovedl i cara neposlechnouti. Hlavní příčina, proč zajatci nebyli osvobozeni, spočívala vlastně v tom, že se

ani zastaviti. My musíme dobýt svobody národa za všech obětí a musíme překonati všechny potíže, protože taková je svrchovaná vůle národa.

Naše akce vede se za války a podléhá tudíž všem těm mimořádným opatřením, která vyvolala válka. Že podléháme vojenské cenzuře, dokázala už čistá místa, objevivší se v našich zprávách. Naše akce jest rovněž akcí válečnou a proto i ona může se vyvíjeti jen za jistých mimořádných opatření. Politické akce mohou být dnes přirozeně vedeny jen podle zákonů diplomatických a pokud jde o hledání různých cest a odstraňování různých překážek jsou a mohou zůstatí jen tajnými. Jsme pouze v roli prosebníků, jsme závislí ve svých akcích na jiných a naše politická propagace musí nezbytně s těmito fakty počítati. Kdybychom s nimi nepočítali, neprováděli bychom politiku, ale nebezpečný hazard, který by měl pouze krátké trvání. Tato okolnost se přirozeně musí obrážeti v tisku, který nemůže psáti tak, aby všechno řekl. Na příklad, my se nemůžeme odvážiti ani z daleka naznačiti ty překážky, které se staví v cestu různým našim krokům. My nemůžeme se pozastavovati nad různými zjevy prostě proto, že nejen

jistý sekční šéf v ministerstvu zemědělství obával o laciné pracovní síly na svých pozemcích, neboť se domníval, že by mu osvobození zajatců nepracovali za 30 kop. denně, jako zajatci nesvobodní. „Čechoslovák“ naproti kyjevskému Svazu snažil se hájiti ten systém, kterým se podařilo bývalé petrohradské správě Svazu osvoboditi některé naše zajatce — to jest systém porukový — za zajatce se buď jednotlivec nebo korporace musela zaručiti. Spor vyvolal značné roztrpčení v zajateckých táborech a naši akci málo prospěl.

že podléháme zákonům války, jako všecken tisk, ale poněvadž jsme nuceni dbáti z principiálních důvodů politické prozíravosti a opatrnosti, neboť kdybychom se někdy i sebeopatrněji dotkli jistých věcí, mohlo by to míti nedozírné následky. My na př. nemůžeme používatí sloupců našich k otiskování různých úředních výnosů, abychom tak podle pravdy osvětlili chod našich akcí prostě proto, že takové věci nejsou přípustny v době války. Z tohoto stavu, který nevznikl z naší vůle ani naší vinou, vyplývá přirozeně ta jistá neúplnost, která se projevuje v referování o našich akcích. Říkáme to zcela otevřeně a rozvážní lidé naši situaci pochopí a posoudí, je-li v našem jednání nějaký „povznášející klam“.

Poměry, za nichž pracuje Svaz a za nichž pracujeme my, potvrzují dále, to jest i dále se budou vyskytovatí tytéž potíže, ať kdokoliv z českých lidí súčasní se za války vedení našich věcí v Rusku. Z toho vyplývá přirozený požadavek, aby naši lidé měli jistou důvěru v ty, kdož vedou naši akci a aby věřili, že tito čeští lidé konají všechno, co za daných poměrů mohou pro naši věc vykonati.

Na př. otázka osvobození zajatců. My nemůžeme naší veřejnosti sděliti, že tato otázka padla, když se stále o její rozřešení ještě jedná.

Ideový podklad této akce jest úplně jasný: jest to pokus o nalezení jedné cesty k dosažení svobody národa. Třeba se snažiti, aby státy čtyřdohody, na jichž vítězství závisí rozřešení československé otázky, ustavičně podávaly důkazy dobrého pochopení našich potřeb činy, neboť pouze tak může se vyvíjeti naše věc na mezinárodním diplomatickém kolbišti.

Poněvadž hlavní role v dalším vývoji československé akce připadá massám zajatců, byl učiněn

pokus o osvobození těchto lidí ze zajetí aktem svrchované politické váhy. Bylo by to novum v mezinárodním životě, které by mělo význam závaznosti. Jen lidé, jimž stranickost znemožňuje strážlivý pohled na skutečnost, mohou se odvážit zlehčovati tento krok, kterým nejen bude našim lidem pomoheno, ale současně se dospěje k vytvoření velkého politického argumentu!

Ze dosud jest otázka osvobození zajatců ve stadiu řešení — není to vina Svazu, který učinil vše, aby cestou proseb a opět proseb, poněvadž jinak jednati nemůže, tuto záležitost urychlil. Nejvyšší zásadní rozhodnutí ze dne 8. dubna 1916, vyžaduje administrativních opatření. V jistém důležitém rozhodnutí z měsíce května se výslovně praví, že forma „pasu“, již navrhuje Svaz, musí projíti několika instancemi.

Z tohoto rozhodnutí jest také zřejmo, že osvobození zajatců na základě zásadního rozhodnutí ze dne 8. dubna jest skutečně něčím novým.

Návrh „pasu“, podaný Svazem, snaží se uplatniti ty výhody, k nimž otvíralo přístup zásadní rozhodnutí ze dne 8. dubna. Na základě tohoto „pasu“ mají být naši lidé skutečně svobodnými občany a proto v návrhu „pasu“ byly podány takové náměty, které by tento poměr zajatců umožňovaly.

Návrh jest pouhým návrhem, neboť konečné řešení provádějí příslušné instance a jistě není na škodu věci, jestliže se žádá více v návrhu, aby se více dostalo do „pasu“.

S otázkou osvobození českých zajatců jest spjata otázka českého vojska. Svaz řešil otázku českého vojska jako mravní poměr českého člověka k če-

skoslovenskému hnutí, který ukládá nejen právo a výhody, vyplývající z příslušnosti k národu, ale i občanské cnoti a občanské povinnosti.*)

Jestliže chceme z našich lidí vychovávatí dobré občany příštího československého státu, musíme je už nyní vázati poměrem občanské povinnosti k tomu hnutí, které ten stát má zbudovati.

Kdo se hlásí k našemu národu, musí státi na tomto stanovisku, protože toto stanovisko odpovídá zdravému státotvornému smyslu národa. Snadněji jest mluvití lidem, kteří se snad chtějí vymknouti té povinnosti českého člověka, o tom, že nikdo je nemůže nutiti, aby konali svou povinnost, než státi tvrdě na mravním principu, že příslušnost k osvobozovacímu hnutí stanoví nejen právo, ale i povinnost.

Stanovisko, které otevřeně a nemilosrdně hájí jedině správné zásady, setká se u lidí slabých s nesusouhlasem, avšak pochopí je lidé zralí rozumově i mravně, lidé povznesení nad křehkostí lidského já. O tom svědčí tisíce přihlášek k osvobození, které došly Svazu z řad československých zajatců po oznámení podmínek, za nichž může být uděleno osvobození.

Taková jest pravda. V ní není jediného slova klamu, ale proložena jest smutkem poznání, že cesta k našemu vítězství musí být poseta tolika obětmi a že není jiného vyhnutí, než aby ty oběti byly přineseny.

(Čechoslovan, č. 26, v Kyjevě, 11. září 1916. Pod znač. „Mojmír“.)

*) Osvobozený zajatec, podle návrhu Svazu, měl býti zavázán, že na zavolání v případě potřeby vstoupí do vojska — měla být takto vytvořena mohutná záloha.

HŮL MÁ DVA KONCE.

(Besídka.)

Jak by to bylo dobré, kdyby všechno na světě bylo jednotné, totiž německé.

Kdyby nebylo zbytečných národností, to jest české, francouzské, anglické, polské nebo i ruské a italské, nýbrž pouze jedna jediná národnost, to jest národnost německá! Lidstvo by žilo spokojeněji a v úplném blahobytu, kdyby nebylo jiné kultury, než pouze jediné, pravé a skutečně nadčlověcké kultury německé, vždyť všechno, co se nazývá kulturou slovanskou, anglickou či románskou, jest pouze nepodařené napodobení kultury německé.

Německý systém a německá organizace musí býti vneseny v život lidstva. Z altruismu, humanismu, individualismu, z českého, francouzského, anglického, polského, ruského neb italského nacionalismu a podobných sentimentálních chorob musí býti lidstvo vyléčeno německou vojenskou disciplínou.

Čistě německé železo, zakalené německou nenávisť k všemu přecitlivělému, musí se hlouběji zanorovati do prsou slabochů zrůdných ras negermánských, aby touto vytryskující krví mohlo být zaléváno sémě zdravého německého nacionalismu. Neboť není národa nad národ německý a Němci se kromě Boha nebojí nikoho na světě.

O těchto zásadách německého snažení poučovali Němci lidstvo delší dobu již před válkou, kterou vyvolali jenom proto, aby své zásady vtloukali do nechápavých hlav neněmeckých národů.

Dusivé plyny, porušování mezinárodních smluv, vraždění nevinných dětí a žen pumami, vrhanými z Zeppelinů na nebráněná města — to všechno jsou zbraně docela odpovídající německému charakteru a snaze německé rasy po ovládnutí světa. V době míru německí historikové vyráběli čistě německou historii, německí statistikové padělali statistiku ve prospěch Němců a německí politici obratem ruky rušili dané slovo. Od takových „zbraní ducha“ v míru k dusivým plynům, porušování mezinárodních smluv a vraždění nevinných lidí pumami Zeppelinů za války, jest přechod docela přirozený.

• Německá taktika, směřující k ovládnutí světa, přivedla již lidstvo do úžasných neštěstí, stojí německý národ již několik milionů životů, vyvolala smutek milionů matek a miliony dětí zbavila otců.

A přece, přece jest to taktika z německého stanoviska naprosto pochybená. Vždyť Němci nepotřebují k tomu, aby jich bylo víc, nadvlády, ale daří se jim lépe, když tu nadvládu nemají. Nevěříte?

Nuže, jest tomu tak.

Mluví pro tento názor statistika, kterou sestavil snad nějaký „němcožrout“, ale Němec tak nefalšovaný, jako jest německonacionální poslanec rakouského parlamentu Dr. Waber. Toho pána přece nikdo nebude podezřívati z nadržování na př. Čechům!

Zatím co rakouský parlament už přes dva roky má dovolenou, poslanec Waber zahloubal se do statistiky, poněvadž poznal na případu Bachman-

nově, že pomocí německé statistiky se dělá u Němců nejlepší kariéra.

Výsledky svého dvouletého studia uveřejnil v čas. „Statistische Monatsschrift“ a jsou nesporně zajímavé.

Jako politik snažil se Dr. Waber vyzkoumat, jak působila jednotlivá politická období na vzrůst národností a došel k podivuhodným výsledkům, které „Neue Freie Presse“ ze dne 20. srpna 1916 označuje jako „překvapující“. Skutečně, výsledky jsou překvapující!

Posl. Dr. Waber totiž zjistil, že v zemích sudetských a zemích alpských se v době od r. 1846 až do r. 1880, tedy v době německé nadvlády, Němci nepříznivěji vyvinuli, než v periodě druhé, to jest od r. 1880 do r. 1910, kdy v Rakousku prý již této nadvlády Němců nebylo.

Přírůstek v zemích sudetských a alpských s Krajinou činí: V letech 1846—1880 Němců 1,311.737 (20.99%), Čechů 1,193.815 (30%), Poláků 14.521 (4.86%), Slovinců a Srbochorvatů 48.415 (5.42%), Italů 35.777 (10.88%) a ostatních 3778.

V době 1880—1910 činil přírůstek Němců 2 mil. 99 tisíc 330 (27.27%), Čechů 1,249.013 (24.15%), Poláků 96.649 (59.72%), Slovinců a Srbochorvatů 45.228 (4.80%), Italů 29.326 (8.01%), ostatních 1458 (38.59%).

Celkový přírůstek v procentech činí od r. 1846 až 1880 22.59% a od r. 1880—1910 celkem 24.79%.

K této tabulce podává Dr. Waber toto vysvětlení: „Z tohoto přehledu jest zřejmo, že v prvním období pouze přírůstek Čechů, v druhém období pouze přírůstek Němců a Poláků (přistěhováním do Slezska a na Moravu) jest nad průměrným procentem přírůstku obyvatelstva v zemích sudetských a alpských, činícím 22.59 a 24.79%. Roku 1846 uží-

val větší počet Židů německé řeči obcovací a proto byl úbytek německé obcovací řeči v letech 1846 až 1880 poněkud značnější. V Čechách právě v době od skončení éry Taafeovy, tedy v době německé nadvlády a všeobecně platné německé státní a úřední řeči — uplatnil se nejpříznivěji vývoj Čechů při hromadném zatlačení německého vývoje, kdežto v druhém období, od éry Taafeovy, v době, kdy byly splněny české školské požadavky, zřízena česká universita a technika v Praze, 16 nových středních škol, kdy byla omezena německá státní řeč zavedením české úřední řeči — neobjevil se žádný výjimečný vývoj Čechů v Čechách, za to však na Moravě a ve Slezsku.“

Vysvětlím ihned smysl poslední věty:

Na Moravě a ve Slezsku, v době od r. 1880 do 1910, zlepšil se vývoj Čechů proto, že tam nebyla zavedena vnitřní úřední čeština, nebyla tam zřízena česká universita, ani tam nevzniklo tolik českých středních škol jako v Čechách. Proto se v Čechách ve vývoji českého národa objevuje úpadek, kdežto na Moravě a ve Slezsku vzrůst...

Ruské přísloví praví: „Když ptáčka chytají, pěkně mu zpívají“.

Posl. Dr. Waber chce svou statistikou dokázat, že vlastně my Češi můžeme prospívatí jedině za německé státní řeči a za německé nadvlády, neboť... atd.

Tedy vy, Čecháčkové, buďte klidni, když vás budeme utlačovat, když vám nedáme školy a budeme zaváděti němčinu ve státních úřadech, na soudech, na drahách, když budeme zavíratí vaše vůdce... To my jen pro vaše blaho, z lásky k vám, aby vás přibývalo do nekonečna.

Nebudu dlouze dokazovati, že příčiny přírůstku Čechů za doby našeho skutečného národního

probuzení od r. 1846—1880 jsou docela přirozené, že teprve tehdy se český duch pozvedl a působil obrodivě na veškeren český národ a tímto zvýšením českého uvědomění, kdy z „Němců“ se stávali Češi, že možno vysvětliti tento „překvapující“ zjev. Chci jen říci, že logika německo-nacionálního štváče vídeňské ulice proti českým dětem podobá se holi, která se vyznamenává hlavně tím, že má dva konce. Chyťme tedy hůl pořádně do ruky a bijme s ní Němce, jak zasluhují!

Jestliže Dr. Waber dovozuje, že se Němcům v Rakousku dařilo nejhůř za doby německé nadvlády, tedy celá tato válka o německou nadvládu jest úžasným nesmyslem, jest hříchem na německém národu spáchaném, neboť kdyby Němci měli dosáhnouti touto válkou nadvlády nad ostatním světem, museli by v důsledku této své nadvlády klesnouti početně, zatím co by se jiným národům, žijícím pod německým jhem, dařilo dobře.

E., jaká příležitost pro nás, učiniti dobro našim milým sousedům Německům!

Oni stále vymýšlejí, co dobrého by pro nás vykonali, všemožně se snaží, abychom se měli lépe — nuže, teď nám ukázali cestu, jak se j. n. o. c. m. m. i. Příčiníme se, abychom měli jednou u nás v rukou moc nad Němci a tím zabezpečíme nejlépe, nejlidštěji, nejspravedlivěji, ale i nejněmečtěji německý národ!

Co tomu říkáte, Čecháčkové?

(„Cechoslovan“, č. 27, v Kyjevě, 18. září 1916. Pod znač. „Mojmír“.)

NĚMCI USILUJÍ O ZACHRÁNĚNÍ RAKOUSKA.

Lonský pochod Mackensenův proti ruské armádě, následkem nedostatku střeliva nucené ustoupiti, vyvolal neobyčejné zvýšení německého sebevědomí také v Rakousku. Němci už viděli, že jsou naprostými pány situace a podle toho také zahájili svoji taktiku. Bylo třeba Čechy, Slováky, Jihoslovany, Italy, Malorusy i Rumuny zbaviti naděje na uskutečnění jich národních ideálů a proto v té době pronásledování neněmeckých národností a zvláště Čechů bylo dovedeno do krajnosti. Ukázalo se však brzy, že se Němci přepočítali. Mackensenův pochod neznamenal vítězství, ale pouze prodloužení války, což ve skutečnosti připravilo konec Rakouska. Dnes jest zřejmo, že Rakousko musí se státi obětí války, že nemůže dále existovati stát, proti němuž se staví ohromná většina vlastního obyvatelstva. Stejně přesvědčení zavládlo také u států čtyřdohody a vystoupením Rumunska bylo znovu zpečetěno.

Tím se boří velkoněmecký plán, založený na tom, že 80 milionů Němců a Maďarů bude výhradními pány ve střední Evropě a střízlivější němečtí politikové v Rakousku uvažují, jak by bylo možno tento zpuchřelý stát zachrániti. Všeněmecká agitace, která měla tolik půdy v Rakousku ještě do

nedávné doby, dnes selhává takřka úplně — v zájmu zachránění Rakouska! Tak ztroskotaly se několikaměsíční pokusy o založení jednotné německé strany v Rakousku, protože bylo zjevno, že by velká německá strana ohrozila možnost úpravy poměrů.

Němečtí nacionálové agitovali, aby v Rakousku byla zavedena německá státní řeč. Za tento požadavek se stavěl také ministr vnitra hr. Hohenlohe, známý svým neústupným velkoněmeckým stanoviskem, avšak byl nucen ustoupiti právě v době, kdy se poznalo, že hnaní německých požadavků do krajnosti ještě více ohrožovalo Rakousko. Proto vláda prohlašuje, že na zavedení německé státní řeči alespoň v přítomné době nepočítá, poněvadž prý není dostatek úřednictva, jež by mohlo podobný převratný elaborát vypracovati a provésti. Vláda ponechává otázky, které mají Rakousku vtisknout úplně nový ráz, na dobu poválečnou, dokládá „Časopis českých poštovních úředníků“ na základě informace z vládního pramene.

Někteří němečtí politikové vystupují s reformními návrhy. Tak moravský říšský poslanec J e s s e r napsal v „Oesterreichische Rundschau“ delší úvahu pod záhlavím „Oč mají Němci v Rakousku usilovati?“. Posl. Jesser snaží se dokázati, že Němci musí se vynasnažiti, aby připoutali cílevědomou kulturní politikou neněmecké národy monarchie i jihovýchodní samostatné státy se všemi jich duševními, uměleckými, hospodářskými a sociálními zájmy tak dalece do středoevropského kulturního kruhu, že přitěžlivost všeslovanstva stane se politicky bezvýznamnou. Pisatel doporučuje, aby se tomu německá politika přizpůsobila a místo frázovitého nacionalismu aby působila kladně.

Hr. Crenville v revui „Das neue Oesterreich“ vyslovil se proti oktrojování správní reformy, jíž měl být zaveden německý státní jazyk. Poukázal na to, že takový čin nebyl by vyrovnáním. Pouze dorozumění, které bude provedeno na základě dohody súčasněných národů, může podle názorů pisatelova ustáliti národní mír.

Vynikající německo-pokrokový poslanec dr. Redlich na sjezdu strany v Břeclavi v měsíci srpnu zdůrazňoval nutnost dorozumění rakouských národů, které bude možno jenom tehdy, uznají-li všichni národové skutečně a navzájem národní práva jako taková, ale zároveň též existenci, práva a potřeby státu jako celku.

Mnichovský universitní profesor Foerster, který dříve působil ve Vídni, vydal brožuru s názvem „Rakouský problém s mravního a spásněvýchovného stanoviska“, v níž poukazuje na to, že Rakousko se musí přetvořiti v poctivě spolkový stát národnostní. Dosažení tohoto cíle jest však mářeno Němci. Někdo musí učiniti počátek s noblessou a velkomyslností, praví doktor Foerster.

K pokusům, směřujícím k zachránění Rakouska, patří také dopis z katolicko-národních kruhů v Čechách, uveřejněný v německé konservativní korespondenci „Information“, vydávané ve Vídni, v němž se vyzývá česká šlechta, aby se opět ujala vedení českých záležitostí...

Němci marně se snaží o záchranu Rakouska. Dnes jest už na to pozdě — události příliš daleko pokročily a Rakousko-Uhersko prokázalo dostatečně svou naprostou nezpůsobilost k existenci. Rakousko musí být rozděleno, jinak by dnešní válka neměla smyslu. A žádný pokus rakouských Němců nemůže zamezit uskutečnění této historické nut-

nosti, Rakousko nemůže dále existovat, protože přirozená práva národů na úplnou národní svobodu musí se uplatnit a prohnilý habsburský stát stál v cestě uplatnění tohoto přirozeného zákona dnešní doby. Pokusy německých chytráků, snažících se oklamati neněmecké národy, jsou jen pokusy o balsamování ztrouchnivělé mrtvoly.

Rakousko nemůže být vzkříšeno, neboť jeho vlastní národové sami byli nuceni je pohřbít.

(„Cechoslovan“, č. 28, v Kyjevě, 25. září 1916. Pod znač. „Mojmír“.)

SRBOVÉ NA RODNÉ PŮDĚ.

Dne 20. září (rus. st.), po vítězných bojích srbských vojsk nad Bulhary, srbské prapory zavlály v sedmi vesnicích osvobozeného Srbska. Osvobozené obyvatelstvo uvítalo srbské vojsko se slzami radosti.

Takovou významnou zprávu oznamuje srbský generální štáb dne 24. září, nazýváje den, kdy srbská vojska vstoupila na rodnou půdu, památným. Ano, velice památným jest tento den v historii srbského národa a v historii nynější ohromné války. Se srbskými hrdiny raduje se z této velké události všechno Slovanstvo, radují se všichni ti, kdož se postavili v této válce za ideály skutečného práva, mravnosti a lidskosti.

Vstup srbských hrdinů dvacátého století na rodnou půdu, z níž byli před několika měsíci vytlačeni ohromnou přesilou nepřátel a bulharskými zrádci Slovanstva, jest velikou událostí, hodnou nových slavných zpěvů bohatýrských. Jaká to ohromná doba, v níž žijeme! A tato doba má také své nesmírně pohnutlivé okamžiky. Před několika měsíci se celý svět otrásal hrůzou při zprávách o tragedii hrdinského národa srbského a dnes se celý svět opět raduje z velikého okamžiku vzkříšeného národa. Němečtí, maďarští a bulharští barbaři rozhodli se všemi prostředky vyhubiti srbský národ, leč on jako fénix z popele vzlétl a ohromil své

neprátele rychlými vítězstvími svých hrdinských vojsk na frontách soluňské a dobrudžské.

Dnes není již pochybnosti, že srbská vojska, s nadlidskou statečností překonávají veškeré překážky, které se jim stavěly v cestu do rodné země, s pomocí velkých svých spojenců v krátké době dobudou celé své drahé země, pro níž už tolik chrabrých srbských synů prolilo svou krev.

Ohromná jest láska Srbů k rodné půdě, ohromné jsou oběti, které za svou rodnou zemi, za její svobodu, velikost a blaho přinesl srbský národ. Srb může buď žít svobodně ve svém svobodném národě, nebo umřít v boji za tuto svobodu.

Je-li dnes svět pln příkladů velkého vlastenectví, příklad vlastenectví srbského národa nebyl nikým předstížen. Jen tak lze si vysvětlit to rychlé vybudování nové srbské armády, jen tak lze si vysvětlit hrdinství srbských vojáků, ztékajících posici za posicí, pokud nedosáhli rodné půdy.

My, Češi, radujeme se s bratrským národem srbským, že srbský prapor vlaje opět nad srbskou zemí. Skvělý příklad velkého vlastenectví synů chrabrého srbského národa nás povede i do naší země. Vždyť i naše vlast jest v rukou svěřepých nepřátel a my všichni musíme se přičinit, abychom také my mohli vztýčit svůj český prapor aspoň na jedné půdě naší osvobozené země.

Sláva srbským hrdinům!

(„Čechoslovan“, č. 29, v Kyjevě, 2. října 1916. Bez značky.)

HRABĚ STÜRGKH UBIT.

V krásném tyrolském městě Meraně stal se dne 8. (21.) října rakouský ministerský předseda hrabě Karel Stürgkh obětí revolverového útoku. Za oběda v hotelu, kde hrabě Stürgkh seděl s bar. Aehrenthalem, bratrem bývalého zemřelého ministra zahraničí, přistoupil k němu sociálně-demokratický spisovatel a redaktor dr. Bedřich Adler, syn vůdce německých sociálních demokratů v Rakousku dra. Viktora Adlera, a třemi ranami z revolveru ho ubil. Útočník Adler jest vynikajícím členem mladší generace sociálně demokratické strany v Rakousku, což zřejmě z toho, že byl vydavatelem a redaktorem významné revue „Der Kampf“, do níž psali přední političtí pracovníci strany.

Jest zcela přirozeno, že atentát meranský ohromil celý svět, neboť osvětlil v celé příšernosti rakouské poměry. Bylo by chybné, pohlížeti na čin Adlerův jako na čin fanatika nebo šílence.

Adler jest člověkem vysoké kultury, jest vynikajícím politickým pracovníkem, který si docela dobře je vědom, jaké následky pro něho musí mít jeho čin. Avšak on byl novinářem, který nemohl psát pro krutost censury a byl řečníkem, jenž nemohl mluvit, protože žádné schůze nebyly povolovány. A lid v Rakousku tak trpí! Hle, co vtisklo mu do ruky smrtící zbraň! Výstřely, kterými ubil Adler hraběte Stürgkha, mluví za dlouhé novinářské články.

Útočník neudal příčiny svého činu, avšak není nesnadno je vypátrat.

Rakousko jest jediným státem, jenž se nemohl za války odvážiti svolání parlamentu, neboť by tam příliš jasně byla zřejma veškerá zbědovanost tohoto zbankrotělého státu, jehož obyvatelstvo ze značné většiny si přeje jeho zničení, neboť tento stát stojí dosud v cestě svobodě jednotlivých národů. V poslední době, hlavně po vystoupení Rumunska, bída v Rakousku nabyla takových rozměrů, že sociální demokraté i jiné německé strany snažili se najíti pomoc svoláním delegací a parlamentu. Tyto strany usilovaly o svolání parlamentu také z toho důvodu, aby zmenšily v Rakousku vliv uherského ministerského předsedy hr. T. szy, který je dnes vlastně pánem celého mocnářství.

Hrabě Stürgkh nechtěl připustit svolání parlamentu. Jak prozradil v uherském parlamentě 19. září posl. Stremczanyi, hrabě Stürgkh obával se v parlamentě české oposice. Hrabě Stürgkh byl tu vlastně jen vykonavatelem vyšší vůle, to jest vůle armádního komanda, neboť on byl celkem politikem bezvýznamným. Armádní velitelství, na jehož rozkaz byli odsouzeni dr. Kramář, dr. Rašín, red. Cervinka a účetní Zamazal k smrti a celá řada poslanců národně sociálních uvržena do žaláře, jest si dobře vědomo, že by čeští poslanci v parlamentě nemohli mlčet a že by se svět ještě více přesvědčil o naprosté neudržitelnosti habsburské monarchie.

Atentát Adlerův má tudíž toto významné politické pozadí a jest důkazem naprosté politické rozervanosti a prohnivosti Rakouska. Opět obrací se oči celého světa k této říši, která se musí státí obětí nynější války, aby na jejích troskách vyrostla svoboda národů, Rakousko-Uhersko obývajících.

(„Czechoslovak“, č. 31, v Kyjevě, 16. října 1916. Bez značky.)

STÜRGGKHŮV NÁSTUPCE A ČESKÁ POLITIKA.

V popředí zájmu u nás přirozeně jest situace, jež vznikla zavražděním ministerského předsedy hr. Stürgkha. Jest jisto, že hr. Stürgkh stal se obětí celkové vnitřní rozháranosti říše, v níž nemožno svolati parlament.

Všecky německé strany usilovaly o svolání parlamentu, leč hr. Stürgkh se proti tomu stavěl z obavy před českou obstrukcí. Poměry v říši však jsou hrozná a stále se cítí, že se musí něco stát, aby obyvatelstvo bylo z nich vysvobozeno. V německé veřejnosti se již delší dobu považuje svolání parlamentu za jediné východiště z trapné situace a po tragickém skonu Stürgkhově se toto volání ještě značně sesílilo. Nástupce Stürgkhův bude tudíž mít velmi obtížnou úlohu, jak všechny tyto úžasně choulostivé otázky rozřešit a proto dovedeme si vysvětliti, že bylo třeba celého týdne, než se podařilo stolec ministerského předsedy obsaditi.

Podle zpráv ze dne 16. (29.) října po delším zdráhání přijal tento úkol společný ministr financí a bývalý rakouský premier dr. Körber, jenž musí sestaviti nový kabinet vzhledem k tomu, že demise dosavadního kabinetu byla přijata. Körber hodlá prý urovnati rakouské znatky současným řešením národnostních otázek, zvláště otázky české.

Vláda, podle zprávy z Kodaně, stavěla se proti

svojení parlamentu hlavně z toho důvodu, že značný počet českých poslanců je buď v žaláři nebo za hranicemi.

Pochybujeme silně, že se dr. Körbrovi podaří obtížný úkol vyrovnání národnostních zmatků v Rakousku. Dr. Körber jest ovšem velice obratným politikem, avšak čeští poslanci na něho pohlízejí s naprostou nedůvěrou, vždyť měli dostatečně příležitosti ho poznati.

Dr. Körber byl stále „v rezervě“ jako člověk silné ruky, ovšem naprosto německého směru. Za své vlády před 15 roky dr. Körber chtěl národnostní otázku nahraditi zájmy hospodářskými, leč počínal si při tom naprosto neupřímně. Tak ohromný slib dunajsko-oderského průplavu, jímž měli být naladění hlavně Češi a Poláci, zůstal skutečně pouze slibem a peníze místo na průplav a vodní stavby byly vrženy na pasivní jižní dráhu v německých alpských zemích.

Dr. Körber snažil se oklešťovati zemskou samosprávu, zaváděl nespravedlivý postup u soudů v Čechách a na Moravě na úkor Čechů.

Požadavku zřízení české university v Brně se prostě smál.

Ostatně éra Körbrova jest dosud u nás v živé paměti a čeští politikové jistě budou připraveni opět na nějaký ohromný slib, který nikdy nebude splněn. Dr. Körber je rozhodně kandidátem podle přání Němců a bude spíše překážkou uskutečnění nějakého národního míru v Rakousku. Tím lépe však pro nás a naši akci.

Körber svou minulou činností značí program, který české strany nemohou přijati.

(„Cechoslovan“, č. 32, v Kyjevě, 23. října 1918. Pod znač. —r.)

PŘÍZNAKY RAKOUSKO-NĚMECKÉ KRISE.

Po vystoupení Rumunska časopis „Kölnische Zeitung“ chvástavě mluvil o „rakouském zázraku“. Psal, že všichni národové na hranicích dunajské monarchie jsou posedlí maníí, vyříznouti si kusy z těla Rakousko-Uherska k uskutečnění svých velkášských snů. Je prý neslýcháno a hraničí prý na pověsti z epické doby, co vykonalo Rakousko-Uhersko ode dvou let v boji s nepřátely vždy znovu se vyskytujícími. Kde prý je Velkosrbsko, Velkoitalie a Velkorumunsko? Toť se ví, že řííško-německý list zapomněl dodatí, asi z upřílišněné zdvořilosti, že kdyby nebylo Němců, Rakousko-Uhersko už dávno bylo by složilo kosti na úpatích Karpat a Alp! Ale všechno to chvástání jest marné. Rakousko-Uhersko padne a současně s ním padne i Německo. Jestliže oba tyto státy chtějí oklamati svět a hlavně Poláky „Polským státem“, který jest sestrojen čistě podle německého receptu, dokazují tím jen, jak křečovitě se škube svazek centrálních mocí, aby prodloužil ještě okamžik svého skonu. Neustálý nátlak spojenců na západě jest hrozným příznakem pro německé generály, ale ještě hroznějším příznakem jsou vnitřní krise a hlad, které se v Rakousku a v Německu projevují stále ostřeji... Zatím co Falkenheim s krajním úsilím tísnil Rumuny v Transylvanii, aby ještě dokázal světu „nepřemožitelnost“ Němců, zatřeskl v Meraně Adlerův výstřel a dokázal, že Rakousko jest již poraženo. A zatím co Vilém s Františkem Josefem chystali se prohlášením samostatnosti Polska (toť se ví, jen ruského Polska!) učiniti před světem gesto vítězů, aby si mohli doplniti své ar-

mády poskými legiony — německý říšský sněm byl uzavřen, protože v něm příliš hlasitě se mluvilo o vnitřní krizi Německa!

Svět už tato všechna vítězná gesta Němců a Rakůšanů neoklamou! Vždyť čteme-li časopisy těchto států, v nichž se musí dokazovat, že válečné půjčky Německa, které vlastně finančně celý ten středoevropský blok drží, jsou „naprosto jisté“, jak bylo v „Neue Freie Presse“ dne 15. září, musíme se zamyslet, proč je takové reklamy třeba, když to Němci tak vyhrávají a když Rakousko-Uhersko dělá takové zázraky!

Vnitřní krize obou středoevropských států spěje k náhlé, hrozné katastrofě, o tom nemůže být sporu. Zatím co Němci stále „vyhrávají“ — kurs rakouských korun a německých marek stále klesá. Podle zprávy ze dne 24. října (st. st.) na švýcarských burzách pozoruje se neobyčejné klesání rakouské koruny, tak že na př. 25. října nov. st. kurs 100 korun činil 62 franků, 2. listopadu 100 korun znamenalo pouze 57 franků 75 centimů. Toto poklesnutí vysvětluje se zprávami o těžkém vnitřním stavu Rakousko-Uherska, kde zvláště se přiostrčila otázka zásobování potravinami. Německá marka rovněž velmi padla a sice z 93 na 90-50 franků za 100 marek.

Takový doprovod mají ty různé vítězoslavné zprávy, rozkřikované Vílemem a Františkem Josefem do světa! Středoevropské státy mají proti sobě nejen úžasně silné a dnes báječně vyzbrojené armády spojenců, ale i strašného nepřítele vnitřního: Hlad! Přemohou jej? Mohou jej přemoci? Na tyto otázky mladý Adler odpověděl velmi určitě!

(„Czechoslovan“, č. 33, v Kyjevě, 30. října 1916. Pod znač. —r.)

ČEŠI A FRANTIŠEK JOSEF I.

Na samém sklonku svých dlouhých let rakouský císař vyvolal ohromnou světovou katastrofu, jakoby mu nestačila všechna ta nesčíslná neštěstí, která za jeho života a jeho vinou už postihla národy jeho mocnářství, a jakoby chtěl tímto svým aktem protestovat proti tvrzení, že on je hlavní záštita míru v Evropě... Vždyť on toužil po krvi, po ohromném moři krve a slz, po němž by vplulo jeho jméno do historie a bylo v ní nesmazatelně zapsáno! Ne, s láskou nemohou vzpomínati rakouští národové zemřelého císaře a s tím menší láskou na něho můžeme vzpomínati my Čechové. Byli jsme proti němu v ustavičném boji... On vůči nám se nechoval jako panovník s imperatorskou důstojností a rytířskostí, ale jako politický kupčák, který myslil jenom na to, jak by nás nejohratněji mohl napáliti.

Kolikrát nám dal za svého dlouhého panování své císařské slovo, že splní jen malou částku našich národních přání, ale nikdy jsme se nedočkali splnění těchto slibů. Císař František Josef I. odchází na vždy z politické arény a sebou vzal všechny ty královské reskripty a sliby, které dával nám Čechům... A kdyby snad byl vládl sto let, nebyl by se nikdy odhodlal, aby uznal naše práva. On nás prostě nenáviděl, a jenom ze strachu před námi a našimi velkými zastanci za hranicemi neodvážil se proti nám vésti vyhlazovací boj v Rakouské říši.

Vládní vyučovací systém snažil se za každou

oenu vočkovati do duši našich dětí lásku a moc náři, leč přes to celé naše generace byly živeny tou přirozenou nenávistí k Rakousku a císaři, kterou může vzbuditi jenom soustavné ponižování. Žádný školský loyalismus nás nemohl naučiti lásce k tomuto typickému Habsburgovi, kterého nenáviděli stejně naši pradědové, dědové i otcové, jako jsme ho nenáviděli my a naše děti. Za svého dlouhého panování František Josef I. změnil se z jinocha na starce, avšak jeho povaha se nijak nezměnila. Jako jinoch klamal naše pradědy stejně, jako pětáosmdesátiletý stařec klamal nás. Rozdíl byl jen v tom, že naši pradědové mu tehdy ještě na chvíli uvěřili, a ho chránili, kdežto my jsme vůbec ztratili jakoukoliv víru v jeho opravdovost a rytířství, neboť svým jednáním nám za svého dlouholetého panování dokázal, že není ho schopen.

Tak vzpomínáme a budeme vzpomínati zemřelého císaře. Trpce.

Za jeho vlády ovšem náš národ učinil značné pokroky ve všech směrech svého vývoje a často z povinné loyality zásluha se přičítala i „světlemu panování“ Františka Josefa. Leč to jest klam. My sami, svou vůlí, svým přičiněním jsme vyrostli a vždy si můžeme směle do světa zavolati, že nikdo nám k tomu nedopomáhal. Císař František Josef I. měl snad pouze tu zásluhu, že nás nutil hledati prostředky k boji proti němu, až jsme tyto prostředky podle Havlíčka a Palackého našli ve vzdělání, přičinlivosti, vytrvalosti, mravní síle a národním uvědomění. Kdyby byl zemřelý císař chtěl nám prospěti, jediným škrtem péra mohl rozřešiti naše školské otázky v menšinách a ve Vídni a nebyli bychom musili na naše školy sbíratí miliony sami...

Císař František Josef padá do hrobu, avšak tím nepadá jeho systém, systém Habsburgovců. Jeho dědictví přebírá nový císař Karel František Josef I. Mění se zatím pouze osoby, pánem zůstává v Rakousku i nadále Vilém. Nás Čechy už nemůže nic zastaviti na cestě, po které jdeme ku svému cíli. Naše vůle jest tvrdá a my dále stejně odhodlaně musíme jíti proti našemu odvěkému nepříteli, jímž jest habsburský rod a Rakousko. My rozbíjíme Rakousko-Uhersko, které nezachrání ani jeho nový panovník, neboť došlo k pádu už dávno za jeho předchůdce.

(„Cechoslovan“, č. 35, v Kyjevě, 12. listopadu 1916. Pod znač. „Mojmír“.)

VAVŘINEC VOSMEJČIL DOMA.*)

(Besídka.)

I. Kterak Vavřinec Vosmejčil přijal zprávu o míru.

R..... konečně bylo Německo nuceno povolití a muselo se vzdáti odpárcům na milost a nemilost. Byly zastaveny ohromné boje, jakých svět dosud neviděl a uzavřeno příměří, aby mohla mírová konference v Carnegieho Paláci míru v Haagu diktovati podmínky míru. Této mírové konference účastnili se také diplomatičtí zástupcové československého národa, jenž svou vynikající vojenskou účastí po boku protiněmecké a protirakouské koalice dokázal své právo na život i svou vůli k samostatnosti.

Zpráva o zahájení mírového jednání letěla od úst k ústům na obrovských frontách, kde vojska stála ještě proti sobě v plné zbroji na místech, která naposled zaujímala. Všude byl nepopsatelný

*) Tato tendenční povídka byla psána jako výstraha austrofilským Čechům. Té doby dostali jsme do redakce několik projevů, z nichž bylo jasno, že proti naší revoluční akci projevuje se v některých táborech snaha o organisování „rakousky cítících Českoslováků“. Projevy byly podepsány někdy až 30 lidmi a bylo zjevno, že se k nim dali strhnouti málovzdělání a charakterem slabí lidé agitací německých důstojníků a poddůstojníků. Tato akce za tehdejších po-

ásot, neboť rozhodné vítězství protiněmecké koalice zbavovalo svět tyranství německého militarismu a osvobozovalo národy ze jha rakousko-uherského i tureckého. V Německu vyhladovělé davy s tupou resignací pohlížely vstříic příštím událostem, čekajíce pouze, kdy se už vrátí domů živitelé rodin, kdy budou moci přejeti hranice dlouhé vlaky s obilím a moukou, a kdy bude vynešen rozsudek přísného mezinárodního soudu nad Vilémem II. i jeho následníkem, jakož i nad všemi, kdož zavlnili tu hroznou katastrofu, která ochromila svět a hlavně zničila německý národ.

S jistým opožděním přišla zpráva o zahájení mírového jednání i do odlehlého zajateckého tábora v pustých krajích východní Sibiře, jenž byl určen pro speciální zajateckou odrůdu. Tam totiž byli soustředováni zajatci, kteří se přihlásili při svém příchodu do Ruska za Čechy, ale pak stavěli se proti jednotné vůli českého národa a odepřeli vykonati českou povinnost, která byla diktována Národní Radou. Někteří z nich byli vyloženi ničemo- vé, kteří plili na národní přesvědčení a druzí byli zbabělí sobci, kteří si myslili, že nějak to české vedení oklamou a zkrátka, nějak se v té válce do míru protlukou, aniž by se museli něčeho od- vážit.

Život v tomto pustém kraji, kam se konečně podařilo vyslati tyto výtečníky, z nichž mnozí do-

měřů v Rusku mohla míti pro nás po případě vážné následky, poněvadž germanofilské kruhy u dvora, ve vládě a ve vojsku byly by v ní našly oporu proti našim požadavkům. Také u spojenců byla by působila nežádoucím dojmem. Bylo proto nu no ji udusiti v samém zárodku poučováním i ironií — což se také podařilo. Rakušácké organisace československých zajatců v Rusku nenabýly nijakého významu.

konce si dříve vydělávali slušný gróš v různých zavodech, nebyl ovšem nijak příjemný. Bylo to jako v trestanecké kolonii. Každý, koho jsi zde potkal, byl rozený ničema. Nízkost povahy, bezohlednost i jakási chamtivost hleděly každému z očí. Což divu, že zde bývaly denně krvavě končící rvačky?

I zde byli lidé, kteří si chtěli získati zvláštní zásluhu psaním zápisů o druhých a ve svých protokolech vypisovali podrobně průběh jednotvárného života, v němž podle svého osvědčeného zvyku snažili se nacházeti projevy protirakouské.

Denně zde mnoho lidí hynulo, víc než na posici, neboť lidé tu byli šířeni nemocí, která měla jistou souvislost s jich duševním stavem, avšak dosud nepodařilo se jí podrobně vědecky prozkoumati. V českém vojsku, kam o tomto podivném zjevu přišla zpráva, vzniklo přesvědčení, že nemilosrdný a spravedlivý osud snaží se takto ochrániti české země před těmito tvory, nebezpečnými příštím pokolením českého národa. A nikomu na celém světě nebylo líto těchto hynoucích lidí, padajících v černé zapomenutí, jako kámen, vržený do mořské tůně.

A přece Vavřínek Vosmejčil si liboval, když zvěděl, že vydržel v tomto ponižujícím stavu až do zahájení vyjednávání o mír. Což mu záleželo na tom, že jiní zahynuli a že také on by mohl snadno v sibiřské pustině zahynouti! On přece na to vyzrál a vysměje se dnes všemu. Vždyť k míru dojde i bez jeho přičinění, i bez jeho obětí a co mu je do těch všech velkých otázek? Bude-li vládnouti Rus, bude poslouchati Rusa a bude-li pánem Němec, poněmčí sebe i svou rodinu. Kdysi sice „hejslovanil“ a „kdedomovoval“ — ale to bylo ještě za mladých let, kdy to nemohlo míti nebezpečné následky. Také na Matici někdy dal pěťák — pro-

vože to patřilo k dobrému tonu. Ale nikdy si přece nemyslel, že bude třeba projevit své vlastenectví i tím, že by za vlast šel bojovati. Ať jdou jiní — komu je libo, kdo si necení života, kdo si myslí, že musí všechno zkusiti. Bude-li ta samostatnost — tak bude. On, Vavřínek Vosmejčil, proti tomu konečně nic nenamítá, aby Rakousko bylo rozbito a byl utvořen samostatný československý stát — jen, probůh, nechtějte po něm, aby splnil tak zvanou českou povinnost...

Když přišla zpráva, že mírová konference usnesla se na utvoření samostatného státu ze zemí českých a slovenských, Vosmejčil si liboval znovu a chvástal se takto:

„Tak vida, máme už ten český stát a spravilo se to bez nás. Já sem dycky říkal, že nač se do toho všeho míchat. Šak vono to přide samo, dyž se to má stát. A to voni ti naši páni porád jen člověka chtěli strčit do uniformy, aby jako šel se taky bít za ten český stát. Prej to je potřeba, protože prej jináč nám ho nedaj! No, podívejme se — a najednou ho máme. To sou dycky takoví chytráci! Jakoby člověk, dyž se narodí Čechem, musel dělat to, co mu poroučej ve jménu prej českýho národa. To se podívejme. Co pak já nejsem Čech? Kdo pak by přišel domů, dyby se všichni nechali pomlátit? To by to doma pěkně vypadalo. A doma budeme potřebovat lidi, kteří budou vydělávat peníze, aby měl kdo platit daně. A oni porád jen křičeli, jakoby to šeko už hořelo s tím naším státem. Oni sice píšou teď v novinách, že zřízení československýho státu způsobila jedine hrdinnost českých vojsk, která prej byla příčinou, že k vůli tý otázce musela se celá válka protáhnout — ale to se teď jenom tak píše. Ať mně mluví kdo chce co chce, já sem to přece

jen říkal, jak to šhecko dopadne a měl sem pravdu. Teď nás jen zavezou domů a bude po celý tý komedii...“

Posluchači Vosmejčilovi přizvukovali. Pak byly konány přípravy k odjezdu. Velká kanna v kasárnách se rozpálila od stálého přikládání různých zápisníků, které dnes pozbyly významu, ba byly nebezpečným zavazadlem. Všichni si vykládali denně, jak si to doma zařídí a těšili se na dobré živobytí, které je čeká. Vždyť ono to v tom novém státě přece jen bude lepší a rozhodně bude hodně teplých místech u různých úřadů a také obchod a průmysl se silně pohne. Všichni si malovali, jak budou doma ctěni, že tolik v zajetí vytrpěli a konečně se přece jen vrátili domů z takové dálky.

Četli pilně noviny o průběhu jednání mírové konference, neboť je teď hlavně zajímavá otázka, kdy že budou posláni domů. Leč za několik dní dočetli se podivných věcí!

II. Mírová konference jedná o zajatcích.

„Severnaja Zarja“ přinesla tuto zprávu z porad mírové konference:

Z H a a g u. (Zvl. tel.): Podle usnesení haagského kongresu míru z r. 1899 mají býti po uzavření míru zajatci co nejrychleji dopraveni do svých zemí. Ačkoliv mezinárodní právo vůbec a ustanovení haagských kongresů z r. 1899 a 1907 zvláště byla v této válce Němci ustavičně porušována, přece jen se zřetelně na skutečné potřeby jednotlivých zemí mírová konference ihned po přijetí hlavních zásad mírového dojednání přistoupila k rozřešení otázky výměny zajatců.

V zásadě jednomyslně byl přijat návrh, aby zajatci z jednotlivých států co nejdříve byli po-

sláni do svých vlastí. Každému státu se ponechává, aby sám vypracoval podrobný plán odeslání zajatců ze svého území. Tato doprava až k hranicím dotyčného státu, do něhož jsou zajatci posíláni, děje se na účet státu, v němž zajatci byli internováni.

Vzájemná výměna zajatců mezi jednotlivými státy musí se díti pokud možno stejně velkými skupinami současně z obou stran. Jestliže by se výměna vinou některé se účastnících vlád děla příliš pomalu, stana tím poškozená ne hť protestuje u mírové konference, která se prohlašuje za permanentní až do vyřízení všech záležitostí, přímo spojených s uzavřením míru.

Výměna budíž prováděna tak, že zajatci budou dopraveni do pohraničních k tomu určených stanic a tam budou odevzdáni svým vládám.

Výměna všech zajatců budíž provedena nejpodději průběhem šesti měsíců po podepsání těchto ustanovení.

Zajatci, kteří dříve příslušeli do svazku Rakousko-uherského mocnářství, budou odevzdáni vládám těch států, jimž připadly části této říše a sice podle toho, které území při svém příchodu do zajetí prohlásili za svůj bezprostřední domov, podle příslušnosti rodem, obydlím či jazykem. Aby se předešlo zmatkům, vlády jednotlivých států se musí řídití údaji zajatců, avšak jest jim ponecháno před přijetím zajatce na své území, aby se o správnosti jeho údajů přesvědčily.

Z H a a g u. (Zvl. tel.) Konference míru po krátké rozpravě přijala návrh subkomise o způsobu uhrazení vydržovacích výloh, spojených s pobytem zajatců v jednotlivých státech. Vzhledem na nemožnost podrobného vyúčtování, výlohy s vydržová-

ním zajatců považují se za vzájemně vyrovnané o-
běma skupinami států, uzavírajících mír.

Z H a a g u. (Zvl. tel.) Pohnutá debata rozvinula se o otázce výměny zajatců českého a slovenského původu, kteří v době svého zajetí neuposlechli opětovných výzev národních vůdců a odepřeli sů-
častníci se činně po boku ruské armády. Poněvadž tito českým národem opovrhovaní lidé jsou inter-
nováni v jednom z táborů v okruhu působnosti našeho listu, přinášíme podrobnou zprávu o tomto jednání:

Zástupce prozatímní vlády Československého stá-
tu prohlásil: „Prozatímní vláda Československého státu v zásadě přijímá ustanovení mírové konfe-
rence ohledně výměny zajatců, avšak jest nucena protestovati proti tomu, aby jí byli předáni za Čechy se přihlásivší zajatci bez ohledu na to, zda jim nemůže případně být upřeno právo na pobyt v osvobozené vlasti. Jsou mezi zajatci lidé, já mám zde jich podrobný seznam, kteří přes vše-
chno pobízení vůdců československého národa, přes všechny zářivé příklady hrdinných českých vojsk zůstali neteční k osudům svého národa, nehnuli prstem pro jeho osvobození, a vůbec snažili se tuto akci zlehčovati. Mluvím jistě nejen ve jménu své vlády, ale i v duchu celého našeho národa, když se odvracím s opovržením od těchto lidí, nehodných nositi české jméno. Vážení pánové, jest třeba vžítí se do naší situace, abyste pochopili toto naše spravedlivé rozhořčení. Zatím co doma u nás zuřila svévole nepřítelova, sta lidí bylo po-
praveno, naši vůdcové byli odsouzeni k smrti a úpěli v žalářích, sledovali jsme s napětím, jak se zachová za hranicemi český lid, na němž skutečně hlavně spočívala úloha dobýti našemu národu svo-
bodu. Vám zajisté jest známo, že za vedení na-

ších vůdců a ústředních organisací byla utvořena česká armáda, o jejíž statečnosti nemusím se v tomto slavném shromáždění zmiňovati, vždyť v posledních měsících proslula v celém světě. Není přece možno, aby stejné ovoce sklízeli všichni bez rozdílu a proto vůči těm, kteří mohli svému ná-
rodu v těžké jeho chvíli přispěti, avšak zůstali hluší a lhostejní, zaujímáme své určité stanovisko. My obáváme se o budoucnost našeho národa a proto ho chceme uchrániti před zhoubnými vlivy těchto lidí, kteří nemohou míti nárok na naše sli-
tování. Nechť poznají naši potomci, že dovedeme býti nemilosrdní vůči těm z našich lidí, kdož ode-
přeli přispěti k dosažení naší svobody. Žádám vás, pánové, abyste vzali zřetel na toto mé prohlášení.“

V debatě o tomto projevu zástupce Ruska pro-
hlásil:

„Rusko ničeho nenamítá proti tomu, aby na jeho území zůstali slovanští a zvláště čeští zajat-
ci, kteří činně projevili své slovanské smýšlení. Rozhodně však nepřipustí na své území ty zajat-
ce, o nichž s oprávněným rozhořčením mluvil zá-
stupce Československého státu.“

Stejná prohlášení učinili zástupci všech ostat-
ních na konferenciúčastněných států a nutno po-
znamenati, že mezi nimi byl i zástupce Německa a dědičných rakouských zemí.

Vzhledem k tomu, že ani žádný ze států přímo nesúčastněných neodhodlal se přijati tyto zajatce do své ochrany, konference míru se usnesla, že za zvláštních bezpečnostních opatření mají býti vydáni československé vládě, které se ponechává, jak s nimi naložiti v mezích svého území.

Se zřetelem na nemožnost jiného východiska zá-
stupce československého státu vzal toto usnesení s protestem na vědomí...

. Když Vavřinec Vosmejčil četl tyto zprávy, hrdlo se mu přece jen jaksi zúžilo a oči se mu zakalily. Do mozku mu najednou padla hrozná myšlenka: „Co to jen se mnou bude?“

Byl sice člověkem veskrze otrlým, ale měl přímo úžasný strach o život... Konečně však v něm jako obyčejně i tentokráte zvítězilo mínění, že to všechno nebude tak zlé a pak nahlas takto rozumoval:

„Vono to šeko jen tak vypadá v novinách. Doma to bude jinakší... Šak už nějak nás tam dopravěj a pak už si to zařídíme. Dyť něco sneseme a přeci nejsme vrazi. Ani sme nikoho neovokradli. Tak jaký strachy! Doma budou rádi, že nás mají — depak doma! Tam bude potřeba nějakých ruk a voni by nás tam nechtěli? Šak šeci lidi nemaj takový nápady, jako ten pán. Vono se dycky moc mluví a míň dělá. Dyť já sem věděl, jak to šeko bude... Nák bylo, nák bude... A jak nám budou doma cínkat grejčárky, dyž budou chtít, abysme platili daně!...“

V časopisech neustále se objevovaly zprávy, že prozatímní vláda v Československém státě energicky se ujala správy a v celém státě zavládl vzorný pořádek.

Všude v českých městech a vskách bylo české vojsko vítáno s vítězoslávou. Na nádražích velké zástupy českých lidí shromažďovaly se, aby uvítaly české hrdny. Nádraží byla ověncena a se všech střeš vlály prapory. Na slavobranách bylo psáno: „Vítejte nám, osvoboditelé vlasti!“

Ženy zasypávaly české vojíny květy a děti se k nim tlačily, aby se dotkly okrajů jejich oděvů. Často se stalo, že rodiče našli tu své syny, nebo ženy muže, děti otce. Přátelé se tu setkávali, milenky nacházely své milence. Tu pak se odehrály

scény radosti, jakých nezapomenutelně dosud české dějiny.

Vjezd českých vojáků do Prahy byl triumfální — nikdy, co svět světem stojí, Praha tak nejásala, nikdy nehřměla tak pozdravy statisíců českých lidí.

České vojsko ihned obsadilo celé území českého státu...

Pozvolna přicházely do vlasti také vlaky se zajatci, kteří jako záložníci československého vojska byli za součinnosti Národní Rady zaměstnáni v závodech na obranu.

Přes těžké rány, které zasadila dlouhá válka a německá persekuce československým zemím, lid brzo se vzpamatoval a s novou chutí chápal se práce v osvobozené vlasti.

Jen v pusté, daleké Sibíři, čekalo netrpělivě několik set lidí, kdy také je už konečně odvezou do vlasti. Zdálo se však, že na ně už bylo docela zapomenuto!

III. Na cestě.

Poslední vlak odvážel zajatce z Ruska. V něm jel do Československého státu Vavřinec Vosmejčil s celou svou podivnou společností. Konečně... V časopisech byla uveřejněna zpráva tiskové kanceláře tohoto znění:

„Poslední vlak se z zajatci. V těchto dnech projíždí celým Ruskem poslední vlak se zajatci z velké evropské války. Jest to jistě událost nevšedního významu. Na jaké výši stojí dnes dopravní prostředky našeho státu! V krátké poměrně době šesti měsíců, ač jest to téměř neuvěřitelné, zdolaly naše dráhy četné ohromné úkoly, spojené

s likvidací války. Vždyť původně se počítalo, že vše to vyžádá si doby nejméně trojnásobné! Dopravu vojska a vojenských objektů do vnitrozemí, zásobení země nejdůležitějšími produkty z ciziny a vývoz obilnin z Ruska do západních států — vše to muselo býti především našimi drahami provedeno, neboť nestrpělo odkladu. A k tomu přistoupil úkol stejně rozsáhlý, totiž doprava několika milionů zajatců, mezi jednotlivými státy vyměňovaných. A přece naše dráhy v neuvěřitelně krátké době zdolaly všechny tyto úkoly k úplné spokojenosti. Pokud se týká posledního vlaku se zajatci, jsou odváženi naposledy zřejmě proto, že naše vláda na ně nemohla bráti zvláštní ohledy. Naše občanstvo dovedlo průběhem války dostatečně oceniti význam národního charakteru, vždyť válka musela každého člověka přesvědčiti o nutnosti opravdového, obětavého vlastenectví. Zajatci, kteří jsou odváženi v tomto posledním vlaku, těžce a neodpustitelně se prohřešili proti této samozřejmě povinnosti a svůj národ — národ československý — opustili ve chvíli pro jeho existenci skutečně naprosto rozhodující. Nechť cítí tyto lidé důstojný chlad ruského národa. Nechť pozná bratrský národ československý, že my zde také dovedeme přezíratí ty, kdož nesplnili svou národní a slovanskou povinnost!“

Podle toho také vypadala jízda posledního zajateckého vlaku Ruskem. Na nádražích, jimiž vlak projížděl, prostí ruští lidé hrozili zajatcům pěstmi. Když se vlak v některé stanici zastavil, vojáci nejprve vyklidili prostranství kolem vlaku, obsadili všechny vchody a pak teprve mohli zajatci vystoupiti z vozů, aby se na rychlo nasýtili. Nikde neuvíděli veselého pohledu. I vojáci, kteří je provázeli v neobyčejném počtu, jednali s nimi příkře a

nemluvili s nimi přátelsky, zřejmě dbajíce přísných rozkazů.

Když Vavřínek Vosmejčil na vždy opouštěl smutnou kasárnu v pustém sibiřském kraji, aby jel do vlasti, bylo mu přece jen veselo. Komu by také nebylo veselo, když po několika letech vychází ze žaláře! Ať bude dál jakkoli, pomyslí si Vosmejčil, přece jen bude jinak. Nebudou už ty každodenní přísné prověrky*), nebude té jednotvárnosti života, ustavičné hádky, stále stejná strava. Vždyť za několik týdnů přece jen bude žít doma u své ženy a synka.

Cestou mu však naskakovala stále častěji husí kůže při pomýšlení, co bude dále, když viděl to příkré nepřátelství, s nímž se zde váči nim nikdo netajil. A tu mu i napadlo, že snad by bylo lépe, kdyby byl mohl zůstat ještě nějakou dobu tam v Sibiři, snad by se za nějakou dobu na mnohé zapomnělo a lidé by už nebyli tak podrážděni. Ale to byl pouze chvilkový nápad, který Vosmejčil ihned vypudil z mysli.

Co tak přemýšlel, ozval se v druhém rohu vozu rozhovor:

„A co oni budou doma dělat, pane vachmajstr?“

„Já? — No, co jsem dělal dřív. Budu sloužit u četníků.“

„Jen jestli jich vezmou.“

„To by bylo pěkný! Proč by mne nevzali? A když mne nevezmou, tak dostanu pensi.“

„Vědí, když mně se to všechno už nelíbí. Co s námi jen bude doma? Já myslím, že budeme moc nešťastný. Už s námi v té Sibiři bylo hůř, než kdyby sme byli vstoupili do našeho vojska a

*) Prověrka = kontrola.

teď teprve s náma bude zle. A to já mám jen jim co děkovat, pane vachmajstr, a támhle panu Vosmejčilovi!“

„Co mně! Daj s takovejma řečma pokoj! Každěj člověk má mít svůj rozum a svůj srdce. Tak co chtěj po mně?“

„Ano, pravda, každěj má mít svůj rozum a svůj srdce. A já sem jim přece podlehl, zapomněl sem, že sem Čech, porád sem si myslil na to, co voni říkali, že se nestanu po vojně listonošem a že mne udají na komandu. A přec sem to věděl, přec sem cítil, že je mou svatou povinností, abych šel s ostatními, ale dal sem se zastrašit. A jak za to teď trpím. Jak mně je hanba!“

Vosmejčil vyskočil, protože nemohl snést, když někdo druhý příliš dotíral na jeho svědomí.

„To sou porad řečičky! Voni sou jak ten chlapecek, štípne ho blecha a už pláče na celý kolo. To sou muž — styděj se! Maj bejt rád, že si v tý celý komedii zachovali život. A to by jim bejvalo lepší, dyby byli někde zahynuli od granátů? Snad si nemysleli, že jim zde hned ženský budou padat do náručí? Dyť já sem věděl, co voni sou za člověka. Počkaj trochu a poznaj, že to u nás nebude tak zlý. U nás je přeci vzdělaný národ a s tím už se dá jinak mluvit... A míst doma bude, pak uviděj, voni strašpytle, že já sem to dycky dobře povídal.“

Leč listonoš Malý už Vosmejčilovi neuvěřil.

V druhém voze za lokomotivou připadli na spásnou myšlenku, jak si nakloní Rusy. Rozhodli se totiž, že z vagonu vystrčí všeslovanský prapor. A hned jej začali shánět. Když se o tomto úmyslu dověděl Vosmejčil, souhlasil naprosto a prohlásil:

„Bylo by nejlíp, dyby sme tak mohli vyzdobit celej vlak. Ať viděj, že sme praví Slovaní a že cítíme vopravdu slovansky.“

Konečně se podařilo kdesi získati praporek, který před Samarou vyvěsili. Pak celý vlak se chvěl zvláštním rozčilením, jaký to bude mít účinek. To by bylo pěkné, aby ještě teď na ně pohlíželi nepřátelsky! Bude to jistě jako kdysi, když na nádražích Rusové vítali vlaky s českými zajatci, vyzdobené trikolorami, nebo když vyprovázeli české dobrovolníky za zpěvu a nadšení! A konečně, což málo jásali Rusové, jak psaly časopisy, když před nedávnem odjížděli čeští zajatci, pracující na závodech a čeští vojáci? A všechny tyto vlaky, jedoucí do československé vlasti, byly též vyzdobeny slovanskými a českými prapory.

V Samaře vlak musel zastaviti přímo v nádraží, poněvadž nebyly volny koleje. Vojáci se postavili před vozy se zbraní v rukou a zajatcům nebylo dovoleno vystoupiti z vozů.

Když obecnstvo spatřilo praporek, na chvíli bylo udiveno. Pak však krajně rozčileně srotilo se kolem vozu a bouřlivě žádalo odstranění praporu. Bylo slyšeti rozezlené výkřiky:

„Teď budou ze sebe dělati Slovaný, ale když to měli dokázati skutkem, tak se schovali... Baby! Nestydatí zbabělci!... To je sprostá provokace! Schovati prapor!... My se v Rusku nedáme klamati všelijakými ničemy!“

Bouře vzrůstala. Vojáci odstranili prapor a vlak rychle vyjel ze stanice.

Od toho dne se již zajatci nepokoušeli o přízeň ruského obecnstva. Zpráva o bouři v Samaře rozšířila se ve veškerém tisku, který nejostřeji odsoudil „drzou provokaci lidí, kteří nesmějí se hlasiti k Slovanům“. Vlak mohl zastavovati pouze

v odlehlých stanicích a to jen v noci a za mimořádných vojenských opatření.

IV. Ve vlasti.

Pro předávání zajatců vládě Československého státu byla určena stanice Bohumín. V této velké a rušné pohraniční stanici našeho Slezska rakouský vojenský erár za války vybudoval značný počet rozsáhlých budov pro ubytování vojska. Zde po dobu spěšného vyklizování Haliče a království Polského rakouským a německým vojskem byla velká koncentrační stanice. Hlavně odtud, vzhledem k tomu, že Bohumín jest výhodně položený železniční uzel, byly vrhány žalostné zbytky německo-rakouských armád na ohrožené fronty, hned ke Krakovu, který Rusové dobyli, hned ke Královci v Prusku a hned do uherských rovin, nebo až na Dunaj ve Slavonii, přes nějž očekávaný pochod vítězných srbských a spojeneckých vojsk.

Silně opevněný slezský uhelný rayon, v jehož středu leží Bohumín, byl chráněn do poslední chvíle se zoufalou houževnatostí. Ruská vojska operovala už jižně i severně a Bohumín ještě nepadl. Všechny cesty do nitra obou ústředních říší byly již široce otevřeny, jenom slezský rayon nikoli. Italové stáli již ve Stýrském Hradci. Ruská jízda, vpadnuvši ohromnými massami přes Karpaty do uherských rovin, a tím do zád rakousko-německé armády v Transylvánii, umožnila rychlý pochod Rumunů do Banátu za zmateně ustupujícím nepřitelem. Cesta do Cařihradu byla již odříznuta soluňskou a řeckou armádou. Turecko a Bulharsko už neexistovaly a čekaly pouze na konečné rozhodnutí kongresu míru. Srbsko bylo již obnoveno, Belgie rovněž. Vítězná vojska spojenců na zá-

padě operovala na pravém břehu Rýna, ruská vojska na východě po krátkém obléhání Poznane a Královce razila si snadno cestu na Berlín, o níž se kdysi tolik psalo ruskými vojenskými odborníky. Můžeme se zmíniti při tom, že pád německé a rakouské branné moci byl uspíšen četnými vzpourami ve vojsku, vyvolanými hladověním obyvatelstva, jehož hrozného utrpení šílená pruská soldateska vůbec nedbala.

Vojenská moc ústředních velmocí byla tedy již úplně zlomena a přece Bohumín se držel až do uzavření příměří. Jaký byl důvod těchto zvláštních ohledů?

Vysvětlování různých strategických opatření vymyká se sice z rámce našeho vyprávění, poněvadž však na mírovém kongresu se mnoho jednalo právě o slezském uhelném rayonu a poněvadž právě zde vstupoval Vavřinec Vosmejčil na půdu Československého státu, pokusím se stručně vylíčiti tyto důvody, o nichž by se veřejnost jinak nedověděla.

Věc, zdánlivě tak záhadná, jest docela prostá. Celý tento průmyslový rayon jest v rukou několika velkokapitalistů, mezi nimiž zaujímá zvláštní místo bývalý hlavní velitel rakousko-uherské ozbrojené moci arcivévoda Bedřich, dále Rothschild, Gutmann, Wilczek a jiní. Moc všech těchto kapitalistů za války ohromně vzrostla, neboť jich obrovský majetek se zdvojnásobil, snad i ztrojnásobil. Oni dostávali od státu bankovky a státní papíry, v nichž jistotu nevěřili a proto veškeren papírový majetek obrátili závčas na zřízení nových obrovských továren a na vrtání nových dolů, neboť věděli, že tento majetek, podaří-li se ho uchrániti trvale před válečným nebezpečím, bude mít cenu i tenkrát, kdy rakouské papíry ceny naprosto pozbu-

dou... Kapitalisté věděli, že kdyby rakouská a německá vojska před konečným rozhodnutím vyklidila tuto část země, musila by zničit napřed veškery doly, ohromné továrny, aby se dostaly nepříteli do rukou již v poškozeném a nepotřebném stavu. Tomu snažili se velkokapitalisté zabránit za každou cenu. Poněvadž měli v rukou moc, podařilo se jim to dostatečně. Aspoň lépe, než se zdařila obrana Kruppových závodů císaři Vilémovi, jenž byl tichým společníkem Kruppa, avšak přes to nemohl zabránit úplnému zničení těchto závodů ještě před ukončením války soustavnými nálety spojeneckých aeroplánů, které v poslední době téměř každodenně podnikaly sem lety v ohromném počtu, a vrhaly na závody celé tuny třaskavin, proti čemuž nebylo možno se Němcům vůbec ubránit.

Do Bohumína a jeho rayonu byly zavčas navezeny z popudu majitelů dolů a továren ohromné zásoby potravin a válečných potřeb — ostatní země byly v pravém slova smyslu vyssáty, tam lidé zmírali houfně hladem — leč pro kapitalisticko-vojenské záměry musely být svezeny zásoby do slezského průmyslového rayonu, v němž muselo být obyvatelstvo i vojsko nasycováno, aby bylo spokojeno a nebouřilo se.

Jest třeba ještě podotknouti, že tito němečtí velkokapitalisté sice si ubránili majetek, získaný za dobu války, ale nikoli na dlouho, neboť zatím, co v Bohumíně byli zajatci přijímáni československými úřady, projednával již český tisk důležitou otázku vyvlastnění těchto nespravedlivě nabytých německých majetků státem a natnost takového zakročení brzy ovládla všechny mysle.

Registrace zajatců v Bohumíně trvala vždycky několik dní, přes to, že vojenské úřady za vedení českých důstojníků fungovaly přímo velkolepě. Poslední vlak se zajatci stál v Bohumíně dva dny.

Ruští vojáci jednali s Vosmejčilem a jeho společníky neobyčejně přísně, avšak čeští vojáci, kteří vlak v Bohumíně převzali, projevovali jim každým pohledem opovrzení a zacházeli s nimi jako s lidmi, nebezpečnými lidské společnosti. Železniční zřízenci, kteří jen na rychlo se mohli zastaviti u vlaku, ukazovali si na ně prstem.

„Tak, to jsou ti zbabělci! Nu, máte se nač těšit. V novinách vás vyvěsili na hodně vysoký pranýř!“

Vosmejčil znal Bohumín, protože před léty zde nádeničil a proto nemohl věřit vlastním očím a uším. On znal pouze „Oderberg“ — a teď na hlavní nádražní budově skvěl se hrdě jenom český nápis. A kolem vlaku zněl jenom český hovor, němčina, která zde vládla, jakoby se propadla kamsi do horoucích pekel.

Vosmejčil neodvažoval se prozradit druhým, co ho tak překvapuje. Vždyť by se mu vysmáli! Kolikrát jim obšírně dokazoval, že Němce nebude možno jen tak beze všeho odevšad vypudít, protože i u nás budou vždycky mít peníze a moc, ať to dopadne jakkoli — a hle, sotva přišel do českých zemí, musí viděti, jak rychle se situace změnila i tam, kde by se toho byl nejméně nadál. I v Bohumíně!...

Vysoký železniční úředník zastavil chlapce, prodávajícího na perronu české noviny, vyplatil mu jistý obnos a poslal ho, aby do každého vozu dal jedno číslo „Ostravského Denníku“. Tuto scénu pozorovali zajatci z vozů a div nezajásali, že se našel přece aspoň jeden člověk, který na ně ne-

hledí tak nepřátelsky... Dostali do rukou první české noviny z vlasti, to přece je dar neobyčejné ceny... Leč sotva je začali čísti, byli přímo ohromeni. Na úvodním místě bylo vytištěno velkým písmem: „Na pranýři!“ Pak následovalo několik řádek, v nichž se oznamovalo, že právě dnes přijeli do Bohumína ti dostatečně již známí čeští zajatci, kteří za kritického stavu naší osvobozovací akce nesplnili svou národní povinnost, ačkoli k ní byli soustavně vybízeni, každý charakterní Čech musí se vyhýbat styku s nimi a proto jsou dále uvedena všechna jich jména i plné adresy...

Při čtení tohoto článku čtoucímu se hlas podezřele třásl a zajíkal a po přečtení rozhodlo se ve voze zlověstné ticho, které jest nebezpečno přerušiti.

Vosmejčil však přece k tomu našel odvalu. Byl sice také jako politý příliš chladaou sprchou, ale přece se brzy dovedl otřepati a podle svého zvyku začal široce vykládat:

„A dyť, prosím vás, nebuďte jako děti... To šeko se jen tak píše a lidi jinak to myslí. Cák neznáte noviny? Šak až přijedeme domů, tak si žádný na ty pitomosti ani nespomene. To je dycky tak, moc řeči, moc rámusu. Jak já říkám...“

Tentokrát byl Vosmejčil zakřiknut z několika stran, protože všeobecně se soudilo, že lépe jest dnes o této věci pomlčet.

V Moravské Ostravě proti projíždějícím zajatcům bouřlivě demonstrovali čeští dělníci. Demonstrace nabyly takového rázu, že pak vlak musel projížděti českými kraji za opatření ještě přísnějších než v Rusku. Přes to v každé stanici kupili se lidé, aby projevíli projíždějícím své opovržení.

Vyskytl se zajímavý zjev, o němž přinesl olo-moucký deník „Pozor“ tuto zprávu:

„Nechtěla by takového syna. Na všech stanicích, jimiž v poslední době projížděly vlaky s českými vojny a zajatci, bylo možno pozorovati četné ženy, často mající sebou děti. Tyto ženy dostavily se, ať to bylo ve dne nebo v noci, nechtělo bylo pěkně nebo nepohoda, ke každému vlaku a hledaly tu své muže nebo své syny, kteří snad už dávno jsou zahrabáni na některém z četných bojišť. Vždycky bývaly tyto ubožačky zkla nány, leč vždy znovu vzkvétala v jich duších nová naděje, že se najednou objeví před jich zraky n dávno očekávaný milovaný muž nebo syn... Kolik nezměrného bolu nasela válka mezi lid! Kolik už lid prožil a přece ještě dlouhá desetiletí bude pocíťovati následky té hrozné katastrofy, vyvolané ničeným Vilémem a jeho smečkou, jež musí stihnouti zasloužený trest... A přece bylo pozorováno na všech našich stanicích, že tyto ubohé ženy neočekávaly poslední zajatecký vlak, vezoucí, jak známo, lidi nehodné nositi české jméno. Jistá chudá, stará žena, prohlásila, že by skonala hanbou, kdyby v této společnosti byl i její syn... Proto u tohoto vlaku nemohla čekati...“

V. V Praze a cestou do rodné obce.

Byla temná, listopadová noc. Vlak se zajatci přibližoval se ku Praze, která již z daleka zářila.

Velebné starobylé Hradčany skvěly se tisící světél, rozžatých na počest korunovačních slavností.*)

*) Zmínka o „korunovačních slavnostech“ v Praze zní dnes jako podivný anacronismus — vždyť máme republiku! Při tom jest nutno si povšimnouti, že tato práce byla psána r. 1916, tedy před ruskou revolucí a před všemi těmi událostmi, pod jichž tla-

Jich známé malebné obrysy ostře se rýsovaly na temném pozadí obzoru, pásy nesčetných elektrických lamp v temné noci svítily jako čarovné zjevení z neuvěřitelně krásné pohádky českého lidu. A pod Hradčany svítily celá Praha miliony světél velkolepé illuminace. Z vlaku bylo možno jasně rozeznati obrysy Karlova mostu, Prašné brány, Mostecké věže, Národního divadla, zemského musea a všech památek, tak drahých českému srdci. Jako široký pás tekutého stříbra vinula se uprostřed Vltava, odrážejíc pásy světél, prohýbajících se a zvlněných mohutným tokem.

Při tomto nesmírně čarovném pohledu srdce zajatců se zachvívala slastnou rozkoší a oni zapomínali všeho, co bylo, co jest i co může být. Vždyť teď byli v Praze, opíjeli se její krásou, která se jim podávala sama ve vznešené chvíli, aniž by se jich kdo tázal, zda také oni mají právo kochati se tímto pohledem...

Ó, Praho, Praho, sladká svojí věčnou, nevadnoucí krásou, dojmavá svojí velkou historií a mohutná svojí přítomností i budoucností, proč Ti není dáno, abys zavřela Svě poklady, tak drahé věrným če-

kem se probořil nejeden trůn... Jest přirozeno, že v carském Rusku, kde stěží jsme mohli napsat slovo revoluce a užívali jsme ponejvíce označení „osvobodovací hnutí“, nemohli jsme za svůj cíl prohlásit republiku. Žili jsme všichni příliš pod sugescí tehdejších poměrů a věřili jsme, že carské Rusko bude na konec rozhodovati o osudu našeho národa, jak to bylo zjevno i z různých úmluv, uzavřených té doby mezi Spojenci. Proto, ač vnitřně jsme si vždy přáli republiku, musili jsme se spřátelit s nezbytností, že „svatováclavskou korunu posadí si na hlavu princ z rodu Romanova“. Na štěstí se toto očekávání nesplnilo. Když padl v Rusku car, oddechli jsme si zvláště my, poněvadž pak jsme mohli svobodně pracovat pro demokratickou československou republiku

ským srdcem, před zraky synů nehodných? Ó, Praho, Praho, máti měst! Kolikráte byla ohrožena Tvoje краса cizáckou pěstí, kolikráte Jsi sténala v porobě a s úžasem Jsi viděla český lid svůj krvácti za Tvoje trvalé osvobození... A hle, nyní záříš opět v plné Svě krásě, vykoupená krví chrabrých synů českého národa... Ó, Praho, Praho, proč Ti není dáno, abys Svým obrazem neplnila bezměrnou slastí i duše těch zbabělých českých lidí, kteří se Tě zřekli, kteří Tě zapřeli... Ó, Praho, proč máš takový nevyčerpatelný poklad krásy, že každému z něho musíš popřáti?

Ze všech krajů českých a slovanských zemí statisíce lidí sjely se na korunovační slavnosti. Město bylo každého večera illuminováno jako nikdy dosud v minulosti. Velkolepé slavnosti, pořádané s veškerou okázalostí slavných historických korunovací, přivábily do Prahy také velké množství cizinců, kteří byli u vytržení nad nejkrásnějším městem pevniny.

Slavnostní nálada lidu podle nařízení magistrátu nesměla být ničím rušena a proto bylo nutno vyhnouti se všemu, co by jakkoli mohlo povznešenost slavnostních chvíl porušiti. Proto také proskřibování zajatci museli býti dopraveni do Josefských kasáren nenápadně. Stalo se tak pozdě v noci, kdy na ulicích bylo jen málo chodců, neboť jinak by odpor pražského obyvatelstva jistě byl vyzněl proti těmto lidem hlučnými demonstracemi.

V Josefských kasárnách byly kanceláře pro ústřední soupis všech zajatců, vracejících se ze zajetí. Zde jim byly vydávány miliční pasy. Podle ujednání mírového kongresu byl totiž systém dosavadních armád ve všech státech zrušen a za-

vedena všeobecná milice celkem podle švýcarského vzoru.

V míličních pasech bylo určeno, do kterého míličního okruhu jest „obránce vlasti“ přidělen. Tam také byla konána v předepsaných laštách krátká vojenská cvičení a v případě ohrožení vlasti do míličních okruhů byli povinni ihned se dostaviti všichni zbraně schopní.

Teprve z Josefských kasáren vycházeli zajatci jako svobodní občané československého státu. Při svém příjezdu domů museli se ovšem ještě přihlásiti na obecním úřadě o občanský průkaz.

V pasech, které byly vydány Vosmejčilovi a jeho společníkům, bylo poznamenáno: „Charakter: V zajetí nevykonal svou národní povinnost.“ —

Po několika dnech byl Vosmejčil z kasáren propuštěn. Měl volný lístek na dráhu až do své obce Kolozub. Musel vyjeti z Prahy ihned. S ním se vydal na cestu listonoš Malý, který byl z obce, ležící nedaleko Kolozub.

Vosmejčil a Malý seděli v koutě vozu třetí třídy. Konečně po dlouhých rocích se opět pohybovali volně, bez vojenského dohledu. Měli sice v myslí ještě různé pochybnosti, leč náhle nabytá svoboda opájela je takovou lehkomyšlností, že si na všechny pochybnosti dovedli ihned nalézti utišující prostředek. Vosmejčil Malému tiše vykládal:

„Pro člověka jest hlavní věcí svoboda; a to vypadalo pořád, jakoby nás hned po příjezdu do Čech měli zavřít do žaláře a už víc odsud nepustit. Vono to na konec dycky jinak vypadá, než si to člověk představuje. A ta poznančka v pasu. To nic není. Za nějakou dobu tenhle pas ztratím a dám si vystavit novej a dyby mně tam písař

chtěl něco takovýho ještě napsat, tak mu dám ňáskou korunu a bude to vodbytý.“

Reč se přesunula na rodinu, jak asi bude překvapena, až najednou někdo zaklepe na dvěře a objeví se muž... Vosmejčil byl pln odvahy a humoru a pořád jen vykládal tiše svému společníku, jak na to vlastně vyzráli...

Naproti seděl starý venkovan. Díval se na ně chvíli udiveně a pak je oslovil:

„Proč pak, prosím vás, máte na sobě ještě ty cáry? To jste to ještě nemohli svléknout? Aha, to vy jste asi z těch, kteří nám v Rusku dělali takovou ostudu?“

Malý se začervenal rozpaky a studem, ale Vosmejčil kurážně zapřel:

„Ale co jich to napadá. Cák by nás jen tak pustili, dybysme byli tam z těch? Takový lidi přeci musej hned jak přijedou sem, zavřít — a to je ještě malej trest na ně. Dyť to je vostuda, dyž si člověk pováží, co ty lidi udělali. Zatím co sme my bojovali a prolivali krev za naši drahou českou vlast, voňi si tam ňáký takový prej Češi pěkně seděli v teple...“

Malý pohleděl na Vosmejčila s úžasem a venkovan rovněž udiveně se tázal:

„Tak, vy jste, páni, také bojovali? Dovolte však jen malou otázku, proč jste tedy nepřijeli jako vojáci, proč jste ještě v tom hanebném munduru — promiňte?“

„To mají tak. My tadyhle s kamarádem sme byli v zajetí, vedí, až v Sibirii. Ti Rusi jim tam byli moc hodnej národ. A najednou sme se dovedli, že se tvoří česká armáda, která chce dobejt jako samostatnost českýmu národu. Vono, dyž má člověk opravdu vlastenecký srdce, tak musí na takovou věc přeci udělat, co se patří. Tak sme

hned psali, že se taky přihlašuju. Ale hned, prosím pěkně. Depak by se moh člověk rozmejšlet — co pak by se moh vrátit domů? Já aspoň ne! Voni tam mezi námi byli někeří, kerý jako nechtěli za žádnou cenu slyšet, porád jako že prej přísahali, že se musej prej vrátit a takový hlouposti vykládali, ti ubožáci. Ale my sme šli hned. Pak sme bojovali jako lvi, šak o tom asi četli dost v novinách, jak sme dobývali Přemyšl a ty uherský města. To měli vidět, jak Maďari nás prosili. A pak najednou sme se tady s kamarádem dostali do zajetí...“

„Jak to, do zajetí, kam?“

„No k Rakušanům, prosím pěkně.“

„Jak jste mohli padnout do rukou Rakušanů, vždyť, člověče, povídáte nesmysly. Rakušani přece každého Čecha hned zastřelili.“

„Prosím jich, co pak myslej, že sme jim řekli, že sme Češi? Spustili sme na ně rusky... Já charošo Rus... Ale abych jim to dopověděl — šak poznaj dál, jak to vlastně šecker bylo. Šli sme teda tady s kamarádem na patrolu a přiblížili sme se až k samému lágru... V tom nás přepadla celá kumpanie, vystoupila z lesa, asi 200 kroků od nás. Začli na nás střílet a my na ně. Pár sme jich zastřelili, ale pak sme byli voba zranění a tak nás zajali. Poslali nás do Salzburku. Tam sou, vedí, samý hory. Pak nás posílali z místa na místo. Já sem se menoval Ivan Ivanovič Kakušenko a kamarád Sáša Alexandrovič Matala. To sme se vám měli zle, páni, v tom rakouském zajetí. Šak si to dovedete představit! Pokoušeli sme se asi třikrát o outěk, ale dycky nás chytli. Nu, a tak sme se přeci jen dočkali konce. Konečně nás poslali po dlouhým votálení do Čech. Přijeli sme do Prahy včera, ale tam maj' teď málo času, aby nás vo-

bíkli a my už bysme chtěli bejt jednou doma. Tak sme si vzali dovolenou a máme prej za tejdén zase přijet... To už si můžou myslet, že si doma vezmeme lepší šaty... Ach, co sme už šecker zkusili a eště teď si musíme dát líbit, že každej může vo nás myslet, jako bysme byli takový lumpové, jak vo nich píšou noviny, kerý neudělali to, co bylo jejich svatou národní povinností...“

Venkovan se rozpačitě omlouval. Pak se uctivě tázal, zda by snad páni nepřijali malý příspěvek na přilepšenou, vždyť ještě mají domů daleko a peněz asi mnoho nemají. Vosmejčil se chvíli zdráhal, ale pak přijal.

Venkovan po chvíli vystoupil a Vosmejčil vykládal tiše udivenému listonošovi:

„Tak se to musí dělat, vidíš? Na nose to přeci nemáme napsaný, co sme dělali a dyž je člověk trochu světem honěnej, dycky si dovede pomoct. Šak já na šecker lidi nák vyzraju, jako sem už vyzrál.“

VI. Doma.

Kdo by se nezachvěl nesmírným blahem, když po několika rocích, naplněných beznadějností a zoufalstvím, spatří opět svou rodnou obec? A třeba to byl vyvrhel lidstva, přece v té chvíli se v něm probudí čisté lidské city, láska k domovu a rodině.

Také Vavřinec Vosmejčil pocítil nesmírné blaho, když spatřil Koložuby. Před jeho zraky se najednou odhalil čarovný obrázek, vyprávějící mu tolik krásných pohádek z dětství a života. Jestliže tam v daleku, v pustém a chladném sibiřském kraji snil často, přechasto o kráse své rodné obce a připomínal si každý její kouteček v ní jako

přívabný a teplounký úrůlek — teď skutečnost předstihla všechny sny.

Jak milá a drahá mu byla jeho rodná obec! Nikdy by si nebyl pomysll, jak krásné jsou ty její domky, jichž historii zná dopodrobna... Slunce nesvítlo. Bylo pod mrakem, i vzduch byl jaksi zamžený a naplněný syrovou mlhou a přece, když Vosmejčil spatřil Kolozuby, byly za ty neobyčejným jasem a přímo hřejivě svítily v široké dolině. Hle, tam uprostřed jest kostelík s šedivou bání a tam kouří cukrovar — všechno tedy zůstalo při starém. A tamhle je jeho hnízdečko, které si sám pomáhal slepovat. Jeho chaloupka!

A už jí vidí ze vzdálenosti nějakých padesáti kroků... Jak mu buší srdce... Hle, nad krámkem stkví se ještě hrdě nápís:

VAVŘINEC VOSMEJČIL,
obchod smýšeným zbožím.

Dosud jeho jméno vládne v Kolozubech! Vosmejčil se na chvíli zastavil a pozoroval. Nápís zdá se mu dokonce jaksi jiný — novější, to jistě jej žena dala přemalovat na jeho počest... Drahá, zlatá Emilie!

Prudkou chůzí i pohnutím jest celý udýchán a věru neví najednou, co počítí. Zdá se mu pojednou, že zapomněl, jaké překvapení své ženě připravil. Teď se mu chce vpadnout přímo do krámku, zvolat „Emilko“ a padnout jí tam kolem krku. Leč najednou mu napadá, že bude lépe, když přijde zadem, přes dvorek. Kdyby šel přímo do krámku, žena by ho spatřila dříve a nebyla by pak tak radostně překvapena. Vždyť proto přece jí nijak neoznámil, že přijede, aby jí překvapil!

Jde tedy kolem domků. V té chvíli si vzpomíná, že cestou potkal dvě ženy, jichž rysy se mu zdály

nějak povědomé, ale nevzpomněl si na jich jména. A teď mu napadá, že jedna z nich byla Kcudelková z Úzké uličky. Jak sestárka, ubožačka. A jeho nepoznala — to je divné.

Otevřel branku do dvora.

Rek krátce zaštěkal, ale pak hned začal radostně výt, vyskakovat a vrtět sebou na řetěze — poznal svého pána.

Ten k němu přistoupil radostně překvapen, pohladil ho po hrubé, dlouhé, světlé srsti. Pes lsal se k němu, vyskakoval na něho a olizoval mu ruce. Vosmejčil ho utišoval:

„No, no, Řeku! Na tebe už jsem si skoro ani nezpomněl a tys přeci nezapomněl. Ale seš už ňákej starej a hubenej.“

V rozpacích přemýšlí, jak vstoupit do kuchyně. Co všechno chtěl v tu první chvíli své ženě říci a teď mu nic nenapadá.

Ale už stiskuje kliku.

Je zavřeno.

Tiše zaklepal.

Nikdo se neozval.

Zaklepal s lněji.

Ozvaly se tiché kroky, zarachotil klíč a dvéře se otevřely.

„Emilie!“

Ona zbledla a ustoupila... Pak tiše, zlomeným hlasem řekla:

„To jsi ty, Vavřínče?! Pozdrav tě pánbů!“

A podala mu ruku.

Vavřinec Vosmejčil byl doma, ve svém bytečku, který mu připadal teď mnohem útulnější, než před léty, kdy ho najednou musil opustiti. Jenom žena se změnila a byla jakási smutná, sestárka i cizí.

Vešli do světničky, leč Vosmejčil byl stále nějak

v rozpacích, nevěděl, nač dříve pohlédnout, co si dříve připamatovati. — Žena ho musila pobídnouti:

„Tak si přece sedni!“

Chvilí mlčeli. Najednou si vzpomněl:

„A kde je Venoušek?“

„Ve škole — vždyť je teprve deset hodin.“

Vosmejčilová řekla to jaksi tvrdě a zasmušila se. Jemu bylo divné, že na něho nehledí a že jest taková divná jakási, jakoby se netěšila, že přišel. Co se to s ní stalo? Snad už ho nemá ráda... Nebo má jiného?

Přistoupil k ní, pohládl ji po černých vlasech a zeptal se:

„Ty néseš ráda, že sem přišel? Emilko, no, řekni.“

Najednou vzdychla a vybuchla v pláč:

„Naše ubohý dítě! A lepší by bylo, dybys se nebyl vrátil. My sme a budeme nešťastný jenom skrz tebe.“

A pak začala tiše vykládat, co všechno zkusila za jeho nepřítomnosti, kolik nedostatku a hladu vytrpěli, ale přece se pořád mohli nějak uživit. Teď však do krámku nepříjde živá duše jak je den dlouhý, protože bylo psáno v novinách, že Vavřínek Vosmejčil zradil naší národní věc a nikdo nesmí se proto s ním stýkat, nesmí ho nijak podporovat. Jak bude dál, jak bude dál?

Vosmejčil byl zaražen — byla to rána příliš těžká. Snažil se ženu utišovat a tak přišel opět do svého živlu. Začal jí dokazovat, že to přece nebude pořád trvat a že to přejde. Nějakou dobu to vydrží, přece něco mají a hlady zrovna neumrou, i kdyby nikdo u nich nechtěl kupovat. Však to všechno beztoho dělá jen konkurence. Až on se chopí obchodu — to by bylo pěkné, aby se jim

zase nevedlo jako dříve! Však on na všechno vyzraje, jak už vyzrál.

Najednou se tázal žertovně:

„A to by ti bylo milejší, dybych byl někde padl?“

Ona řekla vážně:

„Víš, Vavříne, byl bys mi milejší, dyby si na tě každej neukazoval prstem, že seš zbabělej. A tu su nešťastná já i to naše dítě.“

„A to šecko sou samý hlouposti,“ řekl Vosmejčil drsně. „A teď mně, ženo, vytáhni moje sváteční šaty. Žejtra du k starostovi.“

VII. Těžký život.

Starosta Štěpán byl ctihodný, starý muž. Všechny své síly věnoval své obci a všemožně se snažil, aby občané byli v ní spokojeni, ale též aby konali řádně své občanské povinnosti. V těžkých dobách hrozné války byl starosta mužem na pravém místě, který si vymohl respekt u všech a německým násilníkům, kteří sáhali také na Kolozuby, ukázal pevnou českou páteř. V době největší národní tísně kolozubské občanstvo, v němž ovšem byli jen starci, ženy a děti, s nadšenou obětavostí věnovalo značné obnosy Ústřední Matici Školské, za to na rakouské válečné půjčky věnovalo velmi málo, že se nad tím až různí němečtí komandanti pozastavovali.

Starosta přijal Vosmejčila proti svému zvyku chladně, úředně. Řekl:

„Mám zde už o vás zvláštní pokyny. Podle těchto pokynů jsem povinen dáti vás pod přísný dohled jako člověka podezřelého.“

Vosmejčil zaraženě vyhrkl:

„A prosím pěkně, pane starosta, cāk sem vy-

ved? Snad sem někoho vokrads, nebo zabil? Takhle zacházejí jenom s největšími lumpy.“

Starosta zrudl v obličeji a hněvivě počal přecházet úřadovnou. Pak rozhořčeně hovořil:

„Vy víte dobře, co jste vyvedl. Nebudu vám vykládat dosah vašeho zbabělého a nečeského jednání, neboť následky ucítíte brzy sám — nehryže-li vás už teď svědomí. Mohu vám říci, že válka nás naučila oceňovati lidi hlavně dle jich charakteru. A vy jste se zachoval podle. Je mi jen líto, že i z naší obce našel se takový člověk, který poskvnil její čisté české jméno. Vězte, takový jest můj poměr k vám i všeho našeho občanstva. Jako pořádní lidé nenávidí člověka, který nezachránil tonoucího ze strachu před nachlazením a zovou ho sketou — stejně nenávidí i člověka, který v kritické chvíli nepřispěl k zachránění vlasti. Chrabří čeští vojáci svou krví vykoupili svobodu našeho národa — jaký nárok můžete si činiti na plody tohoto úsilí vy, jenž jste pro svobodu své země nehnul prstem? Mrzí mne, že jste z naší obce a odporučuji vám, abyste se co nejdříve snažil vystěhovati. Ve vedlejší místnosti vám vydají „občanský průkaz“. Upozorňuji vás, že poznámka o vaší národní nespolehlivosti v občanském průkaze vás podle nejvyššího rozhodnutí zbavuje některých práv, zejména pak volebního práva do obce i do sněmu. Můžete jíti.“

Vosmejčil odcházel se sklopenou hlavou jako odsouzenec. Byl sklíčen, neboť viděl, že jeho příštímu životu v rodné obci staví se v cestu hrozná překážka. A skoro už se v duchu přiznával, že to, co prohlašoval vždy za velké chytráctví, byla největší hloupost jeho života.

Z místních obyvatelů se do krámku Vosmejčilova

nikdo mu nepodívat, merci-li, aby šel si tam něco koupit. Vosmejčil s úžasem často pozoroval, že lidé se už z daleka jeho obchodu vyhýbají.

Jedině o pondělních trzích ještě tu a tam zabloudil k němu nějaký venkovan — leč také těch bylo stále méně, poněvadž pověst o Vosmejčlově jednání v Rusku rozšiřovala se stále širšími kruhy.

A přece se Vosmejčil všemožně snažil, aby zákazníky přivábil. Domek natřel novou barvou, skla ve dveřích a výkladu stále čistil, nad vchodem pověsil různé lesklé nové reklamní štítky. Ve výkladu vyložil nejlepší zboží a na všem snížil cenu, takže pracoval jen s nepatrným ziskem. Zboží měl hojnost, přes to, že některé produkty bylo dosud obtížno koupiti.

Celé dny stával ve dveřích krámu v nové čepičce a čistě košili a hluboko se klaněl kolemjdoucím ženám i dívkám — leč ty šly lhostejně dále a na jeho pokorné pozdravy neodpovídaly.

Snažil se přivábit děti a pro každé, jež šlo kolem, měl připraveno již cukrlátko — leč i to bylo marné. Dokonce se stalo, že malý čepera Vondráčkův cukrle nepřijal a řekl:

„Já od vás nesmím nic brát, maminka mně to zakázala.“

Zatím ke konkurentovi naproti hrnuli se všichni bývalí Vosmejčilovi zákazníci. Byl to ovšem člověk, který se vrátil ze zajetí jako český voják a byl již propuštěn z vojenské služby.

Někdy Vosmejčil už z dálky spatřil některého ze svých bývalých přátel, již chtěl se k němu rozběhnouti, leč ten šel dále, jakoby ho nepozoroval a jakoby se nikdy v životě s Vosmejčilem neznal.

Byl to těžký, nesnesitelný život.

Zboží v krámě se kazilo přes všechno ošetřování, žena byla zoufalá a stále rozdurděná a také malý

Václav zlobil často otázkami, které otce uváděly do trapných rozpaků.

Po několika týdnech úspory na hotovosti byly vyčerpány a Vosmejčil musil prodat kus svých polí, které žena za války přes všechno strádání přece jen uchránila. Je pravda, cena pozemků byla teď neobyčejně vysoká, ale všeobecně se očekávalo, že ještě stoupne. Proto nikdo pole neprodával, za to každý chtěl koupit.

Pole Vosmejčil prodal ihned.

Když občané mezi sebou o tom mluvili, řekli si s významným úsměvem:

„No, zaplať Pán Bůh. To už nám teď odsud brzy bude musít zmizet.“

Vosmejčil ještě se nevzdával naděje a celé dny přemýšlel, jak by se mohl udržet v Kolozubech. Byla to přece jeho rodná obec, měl tu domek a nějaké to políčko mu ještě zbylo. Život v obci byl stále čilejší a sliboval dobrou budoucnost. Mluvílo se již, že zde bude zřízena velká akciová továrna na hospodářské stroje, neboť i Kolozuby byly dotčeny tím ohromným průmyslovým ruchem, který po válce zachvátil naše země, jichž dosavadní četné továrny nestačily vyrábět na dovoz do Ruska, Polska i Velkého Srbska. Proto veškeren volný kapitál byl obrácen na budování nových továren.

Jednoho dne odvážil se Vosmejčil do hospůdky, kam před válkou často chodíval.

Za hlavním stolem seděl starý řídící učitel, který učil i Vosmejčila a s ním seděli Vosmejčilovi spolužáci i známí. Někteří z nich se vrátili ze zajetí jako čeští vojáci, jiní byli vysvobozeni z ruské uniformy vítěznými rusko-českými vojsky.

Někteří z bývalých každodenních hostů odešli za války na vždy: Karásek, Sychrava, Žáček, Koukol . .

Vosmejčil neodvážil se přisednout ke společnosti a sedl si do kouta úplně sám. Také ho nikdo nepozval, naopak pohlíželi na něho zarputile, jako na vetřelce.

„Tak, už jsme vypili každý tři sklenice, víc nám nedáte, a proto nám můžete podat čaj, pane hospodský,“ řekl řídící učitel.

Za chvíli byl postaven doprostřed velký samovar, který byl po válce zaveden v každém našem hostinci jednak proto, že velmi mnozí hosté si v Rusku na čaj zvykli a pak také proto, že dosud nebylo možno vyrábět dostatečné množství piva vzhledem k dále trvající krizi ječmenné.

Hovor se točil stále kolem válečných událostí, přes to, že na stěně visel nápis:

NEZLOB UŽ S VOJNOU!

Chvilími někdo ukázal na nápis — společnost se smíchem přestala, ale za krátko už byla zase v proudu nějaká válečná historie. Inu, bylo to látky aspoň na sto let — a už po nějakém půl roce chtěli, aby se o válce nemluvílo!

Vtipkář Balcar, který býval před válkou Vosmejčilovým přítelem, každé chvíle hodil po něm ostrým ručním granátem, na př. takovým:

„Někteří lidé si myslí, že druzí jim musí polévku nejen uvařit, ale i nalít na talíř, i přisolit a podat do ruky ještě lžící, aby oni mohli ji sníst.“

Starý řídící náhle zvažněl a povýšeným hlasem řekl:

„My zde vtipkujeme a je to vlastně velmi vážné. Velice mne blaží vědomí, že moji odchovanci se zachovali v těžké chvíli našeho národa jako opravdoví mužové a vlastenci. Jen jeden se vyskytl, jenž

zapomněl na to, co jsem mu vždy klasil do srdce a poskvřnil jméno naší drahé obce, zradiv svatou národní věc. Pánové, myslím, že souhlasíte se mnou, když jako bývalý váš učitel a nejstarší člen naší společnosti požádám pana Vosmejčila, aby naší místnost nenavštěvoval.“

Vosmejčil zbledl a vstal. Jazyk mu na okamžik vypověděl službu. Pak jenom zmateně zakoktal:

„Prosím... prosím... já hned odejdu.“

Když kráčel domů, měl hořkost v duši a páli ho stud, kterého dosud nepoznal.

Šel skloněný, jakoby skrýval známení Kainovo, vpálené do čela.

Bylo mu teď jasno, že v Kolozubech dál žít nemůže.

VIII. Konec.

Vosmejčil podnikal i potom různé pokusy o záchranu svého obchodu — leč všechny ty pokusy se odrážely o neuvěřitelně tvrdou odhodlanost obecnstva. Často uvažoval o těchto věcech a tu docházel k přesvědčení, že se obyvatelé Kolozub za války naprosto změnili. Kde jindy stačilo slovo, tam dnes Vosmejčlovi nepomohlo ani deset proseb. Za to vůči lidem, kteří si z války odnesli nějakou ránu a nemohli pracovat jako dříve, nebo vůči pozůstalým po padlých, obyvatelé projevovali skutečně neobyčejnou obětavost. A vlastenecké citění vzrostlo, vždyť bylo pěstěno nesčetnými persekucemi, páchanými na českém národě po celou dlouhou válku! A bylo to vlastenectví jiné, než dříve, neboť dnes nejvíc odporu vyvolávaly vlastenecké fráze, za nimiž ihned nenásledovaly skutky.

Vosmejčil četl pilně noviny a hlavně inserty, neboť chtěl si najít nějaké místo sluhy v bance,

úřadě, nebo kdekoli jinde. A míst bylo vypsáno v každém čísle mnoho, poněvadž byl skutečný nedostatek lidí ve všech oborech.

Vosmejčil psal na různé adresy, leč všude bezvýsledně. Sděloval totiž v dopisech, že se vrátí ze zajetí a neudával při tom, sloužil-li také v českém vojsku, nebo byl-li záložníkem českého vojska, pracujícím v závodech na obranu Ruska. Z některých míst se ho dokonce přímo tázali po vysvětlení v těchto věcech a sdělil mu, že by nemohli přijmout člověka, který by neměl občanský průkaz bez poskvřny.

Poněvadž bylo mnoho míst v Praze, zajel si tam, aby se osobně představil. V předstínicích různých bank a závodů setkával se takřka vždy s některým známým ze sibiřského tábora, který rovněž jako on bídně živořil a na všech stranách narážel. V závodech již si zvykli předem se tázati po průkazu. Když se s ním Vosmejčil vytasil, rozhodně se na něho obořili, co že tu chce a nestydí-li se je obtěžovat. V insertech se pak objevovaly dodatky: „žádáme, aby nás neobtěžovali lidé národnostně nespolehliví.“

Konečně ve Vosmejčilovi uzrála myšlenka, že se vystěhuje do Ameriky. Tam byl po válce neobyčejně zvýšený ruch a úžasná potřeba dělnictva dobře placeného. Vystěhovalectví do Ameriky ze všech států evropských bylo však značně stěžováno, neboť každý stát usiloval předem o to, aby si sám pro své nesčetné úkoly v průmyslu i zemědělství zachoval co možno nejvíc dělnictva. Někteří lidé však se pod různými záminkami přece jen do Ameriky dostali.

To se přes všechno starání nepodařilo Vosmejčilovi. Bylo mu prostě řečeno, že za hranice státu mohou být pouštěni pouze lidé úplně spolehliví,

kteří by tam nebyli k ostudě českému jmenu a nepracovali po případě proti státu.

Starostovi bylo nařízeno, aby dohled nad Vosmejčilem sesílil.

Míjely těžké dny, týdny a měsíce. Život v Kolozubech stával se vždy čilejším a slibnějším, leč Vosmejčilovi nebylo možno se do něho nijak vtlačít, jakoby kolečko, které on představoval ve stroji života, bylo již úplně opotřebováno a k ničemu se nehodilo.

A podivno, přes to, že všichni byli proti němu, že celé Kolozuby zjevně jím pohrdaly — on nepociťoval k lidem nenávisti, ale zachvacoval ho pocit pokory a poníženosti. Rány, které dopadaly na jeho hřbet, neoplácel ani hněvem, poněvadž vždy zřejměji cítil, že jsou to rány zasloužené. Připadal si často jako spráskaný pes, do kterého ještě kopnou, ačkoliv už se plazí u nohou.

Obchod upadal, příhrady v krámě se pokrývaly vrstvou prachu. Zboží v krámě nebylo již téměř žádné. Vosmejčil tu stával sehnut nad pultem s lokty opřenými o pult a četl noviny nebo přemýšlel. Někdy tu četl Václav z čítanky různé básně i články, vyličující hrdinské činy českých vojáků.

Otec ho již nezaháněl jako dříve, ale tupě hleděl před sebe a přemýšlel zoufale, co počít. Věděl, že obchod musí zavřít — leč co bude dělat pak, čím bude moci živit sebe a rodinu?

Za těchto dnů sestárl mnohem více než za svého dlouhého zajetí v pustém sibiřském kraji...

A vždy určitěji se mu zjevovalo jediné východiško, kterého se vždy tolik bál: smrt. Nejprve se zachvěl hrůzou při tomto pomyslení, leč hrůza přešla a on se s touto myšlenkou spřátelil jako s nezbytností.

Ještě oddaloval chvíli provedení, neboť stále věřil v nějaký náhlý obrat. Avšak nic se nezměnilo a on poznal nutnost tohoto svého činu. Chtěl se tím vyhnout především vlastním útrapám, pak chtěl ulehčit své ženě, a dítěti a při tom mu také někdy zamihla hlavou myšlenka: A snad tím a sponž částečně smyji svou vinu!

Jednoho rána našli ho v krámě visícího na trámu. Na pultě leželo psaní tohoto obsahu:

„Draha ženo a drahi muj sinačku Vašičku! Já vás oba prosimabyste mně odpustily že semse tak protiv vás obouch provinil a dovedl vás do takovyho položení. Moje drazi já sem poznal že jenom dyž sejdu dobrovolně ze světa vám ulehčím, protože jinak byste se se mnou ani neuzivily. Taky tím chci smejt tu svou velkou vinu kerou sem spachal na našem drahyh narodu. Mili sinu tobě kladu na srce abysi nikdy nebral příklad ze svyho oce, protože ten jednal tak jak nikdy žádnéj čestnej člověk jednat nesmí. Dyž sem bil v Sibíři, dařilo se mě naramně zle, ale věř mi muj Vašičku, že eště horši sem měl život dyž sem přišel domu kam sem se tolika těšil protože nejen že mě stihalo v kšeftě pořád jen neštěstí, ale v srci to čím dal tím víc hlodalo protože sem poznal, jak špatně sem jednal. Milý sinačku muj pamatuj si to pro celej život svůj že máš dycky splnit svou povinnost vůči národu a vlasti, nebo ináč šecko ztratíš. Dybi se stalo že bys snad přišel do takovej situace v jakej sem bil já, nikterak se nerozpakuj a přihlas se ihned k práci, třebas ti z toho hrozilo i ňaky nebezpečí. Pamatuj si dybych já bil udělal to co sem veděl že je má povinnost a dybich se nebil chtěl s toho jen vikroutit, bil bich

pěkně přišel do Cech spátky a bilo by se mě da-
řilo jako tomu mimu konkurentovi a šeci byli by
na mě ináč pohliželi, i ty moje drahá ženo i ty
muj sinačku. A šeko to sem dělal jenom proto,
že sem se chtěl mermomoci vyhnout všemu nebez-
pečí. A zatím tam v Sibiři sem mohl mnohem spíš
zahynout než na posici protože nás tam moc umi-
ralo a dybych byl jednal ináč, spravněji, nemusel
bych dnes eště umřít. Ale než žít tak jak žiju
ve věčný hanbě a k neštěstí vám, radši odcházím
navždy z tohoto světa. Otpusťte mě, prosím vás
naposledy, otpusťte mě a ty muj sinačku skovej
si toto pismo, abys veděl, jak máš si v životě po-
čínat. Pišu to psaní a vy oba vedle spíte slyším
aš sem vaš dech. Je mi tak smutně, že vas musím
opustit... nemohu dale psát — třese se mi ruku
a skrz slze nevidím. Proto sbohem má draha ženo
a muj jediný sinačku.

Váš nešťastný manžel a otec,
Vavřinec.

(Čechoslovan, č. 31—38, v Kyjevě, 16. říj-
na až 4. prosince 1916. Pod znač. A.
Ptáček.)

POKOJ LIDEM DOBRÉ VŮLE

(Besídka.)

Hlas zvonů táhne nad závějí,
kdes v dálce tiše zaniká,
dnes všechny struny v srdci znějí,
neb mladost se jich dotýká.

Jar. Vrchlický.

Již třetí svátky míru za ohlušujícího rachotu
děl na všech stranách. Třetí svátky zářivých světél
vánočních stromků ve stínu zeppelinů, aeroplanů
a hydroplanů, vrhajících puny na pokojná města
s nebes výšin, kde naše dětské zraky kdysi před
mnoha, ach, mnoha léty hledaly zářící hvězdu
bethlémskou i prozpěvujícího anděla Božího, ne-
souceho v rozpjatých rukou duhu s nápsem: „Glo-
ria“... Třetí svátky rodinného štěstí uprostřed
rozvráceného rodinného klidu a zničených rodin,
které se už nikdy nesejdou, hladovících matek, žen
a dětí, marně snažících se proniknouti černý mrak,
který zloba lidská postavila mezi ně a jich syny,
muže a otce.

Vzpomínky jako světli ptáci svými dlouhými
něžnými perutěmi tiše se dotýkají našich skrání
v šerých kasárnách a okopecích — v daleké cizině,
oddělené od vlasti neproniknutelnou hrází lidské
zloby. Leč neobjevují se již bílí andělové, zahalení
oblaky posvátného dýmu vonného kadidla, vždy

v dětství radostným zpěvem zvěstující pokojnému člověčenstvu radostnou zprávu: „Narodil se Kristus Pán! Veselme se! Gloria!“ I naše drobné děti tam kdesi za modrými horami nemohou dnes spatřiti anděla, zvěstujícího lidstvu tuto radostnou zprávu. Svět se změnil pro velké i pro malé.

Již třetí vánoce... A boje trvají dále. Boje hrozné, nemilosrdné a lité, jakých ještě svět neviděl. Jak by mohla tvá duše slyšeti nebeský zpěv andělů, když vzduch na sta kilometrů jest ořásán hřměním tisíců děl, desetitisíců kulometů a milionů pušek? Vzpomínáš-li si, jak hodná dvě zvířata přistoupila k jesličkám a dýcháním zahřávala Jezulátko se svatozáří kolem hlavy? Zajisté se nezastavuješ příliš u tohoto obrázku, když tvé tělo, ubohý psanče dnešní doby, chvěje se nedostatečně zahaleno a není, kdož by je zahřál... Vánoční idylla mizí a ty jsi zde, přinucen zlobou doby k vyhnanství, bez rodiny, tepla a světla. Jen oči se ti náhle zamlí a cítíš, jak pojednou horký potůček přebíhá tvou zarostlou tvář a ty se náhle zachvěješ, sehneš se a stíráš ho, aby druzí neviděli, že pláčeš. A ti druzí přece také tak trpí. Ti druzí, ubozí tvoji soudruzi ve tvém bídném vyhnanství, také jistě tak náhle ucítili na své tváři rychle běžící palčivý potůček a stejně se sehnuli a jej setřeli, jako ty, ubohý, z vlasti vyštvaný synu českého národa!

Duše jest naplněna hořkostí, že lidstvo může být tak kruté. Duše touží po klidu, touží po vánočních lásce a rodinného štěstí. Avšak uprostřed takových úvah jsi se zarazil, jakoby ti chladný nůž nasadili na hrud. To rozum vykřikl a ihned po něm promluvila celá tvá bytost: Ne, nechci ještě mír, neboť chci pokojný život, nikoliv otroctví.

Český človče, jenž jsi opravdu českým člově-

cem, znám tě a vim, že jsi před několika dny prožil největší duševní trýzeň, když přicházely zprávy o míru a ty v daleku musel jsi prožívat úzkost, že tak snad bude, že snad tyto pokusy budou míti výsledek a ty se budeš musít vrátit do porobené vlasti. Tam z daleka sice na tebe kývaly něžné hlavičky tvých dětí, a ty jsi zahřál své ztuhlé údy vzpomínkou na rodinný vyhrátý krb zrovna v době vánoční, leč přece jsi odolal tomuto nejsladšímu kouzlu a sám sobě jsi zoufale, ale rozhodně dokazoval, že hodina míru ještě neudeřila. Neboť ty chceš snášeti všechny útrapy a přiněsti každou obět, jen aby z tvé oběti vyrostl trvalý „pokoj lidem dobré vůle“, tvým dětem, tvé vlasti, i tobě.

Jak jest to divné — a přece jest to pravda, jest to pravda, patřící k nejvýznamnějším historickým pravdám našeho národa, že největší blaho o třetích svátcích míru a lásky nám, českým vyhnancům, přineslo rozhodné slovo carovo, že nemáže přijmouti nabízený mír, dokud ruský národ se svými spojenci úplně nepokoří toho, jenž barbarským přepadením porušil pokoj lidstva!

Pokoj lidem dobré vůle! Jiného si nepřejeme. My si přejeme trvalého pokoje, neboť jsme lidmi dobré vůle, kteří nikdy nechtěli ublížiti žádnému národu na světě. Chtěli jsme žíti v míru a pokoji nikoli však v otroctví! Ne, nikdy jsme nechtěli a nebudeme chtít se poddat otroctví! Tento pocit jest v našich duších příliš jasně napsán, vždyť z něho mluví celá naše historie! Proto jest tak upřímná naše radost nad tím, jak velkodušně i energicky v zájmu lidskosti bylo odraženo falešné a zpupné gesto Německa a jak důstojně se odpovídá prezidentu Wilsonovi, který se marně domnívá, že hodina míru již udeřila, když třetí Vánoce dojemně

mluví k srdcím vojnů všech armád i všech jich rodin. My odmítáme tuto zelenou ratolest, která se přes všechno umělé zalévání nemůže ujmouti. Nikdy nepřijmeme mír, který by nedával trvalý a skutečný pokoj lidem dobré vůle. Neboť my chceme skutečný pokoj, nikoli otroctví.

Však jednou se opět rozzáří nad našimi unavenými hlavami nesmírně krásná a jasná bethlémská hvězda, a andělé v oblacích nebeských vesele budou zpívat „Gloria“. To bude o vánocích, jichž skutečné štěstí bylo vykoupeno za cenu nesmírných obětí lidských životů. A ty vánoce přece musí založiti trvalý pokoj, ty vánoce přece musí i našemu národu přinést mír a svobodu — nikoli otroctví.

Jedině tento smysl mají pro nás dnes Vánoce, jež znamenaly našim pohanským předkům návrat k světlu po dlouhých zimních nocích a křesťanům ukazují nesmírnou obět Boha Otce, poslavšího syna svého na zemi, aby se obětoval za pokoj člověčenstva.

(„Cechoslovan“, č. 41, v Kyjevě, 25. prosince 1916. Pod znač. „Mojmír“.)

NÁRODNOST V ZAJETÍ.

Před lety mi přítel vykládal: „Můj otec jest původem žid, ale cítí i jedná česky, ba jest horlivým českým vlastencem. Moje matka jist Berlínka, jež ani za dlouhé soužití s otcem se nenaučila česky. A já — jsem Čech. Myslím česky, cítím česky, mluvím česky, navštěvoval jsem pouze české školy, zamiloval jsem si Čechy a české zájmy jsou i mými zájmy. Někdy však mi přece probleskne hlavou nápad: „Jsem opravdu Čechem? Vždyť mojí mateřštinou jest němčina, ačkoliv tato řeč mi není nijak sympatická. Avšak jest to jen okamžitý nápad, poněvadž moje národní pevné přesvědčení, za něž chci žít i trpět, jest české.“

Přítel byl dobrý český obchodník a zdálo se mi, že u mně snaží se naléztí potvrzení svého názoru. Nu, já podle svého nejlepšího přesvědčení jsem ho prohlásil za Čecha, vždyť skutečně Čechem byl! — On ovšem Čechem zůstal, protože jinak, než česky, cítit nemohl a byl by jím zůstal i bez mého rozhodnutí, já však jsem byl nucen zamyslet se trochu hlouběji o národní příslušnosti. Čím se řídí? Řečí matky, příslušností otcovou, prostředím, výchovou? Tím či oním, avšak jasný zákon není. Jsou jisté, společné rasové znaky, jichž příslušníci národa skutečně nabývají rodem i výchovou, leč u jednotlivce rozhodne přece jen v mnoha případech cit a charakter.

Každý člověk s nabytím zralosti rozumou i citu musí bezpodmínečně přiznávat jistou národnost a musí národně cítit i jednat. Nemohu nenávidět člověka z českých rodičů, který se v dětství, tedy bez jakékoli vlastní zodpovědnosti, octl v cizím prostředí, jež ho odnárodnilo. Pouze s bolem si konstatuji takový případ a nezbyvá, než označit ho jako nebezpečný příznak národní ztráty. Opo- vrhuji však člověkem, který obchoduje se svou národností, ocitaje se v jistém národním táboře jedině a pouze proto, že se mu tam lépe daří.

Z pudu sebezáchovy brání se každý národ všemožně odnárodňování svých dětí, avšak dospělé odrodilce z duše nenávidí. Tak národ cítí naprosto správně: podle odhodlanosti oné obrany a síly této nenávisti možno měřit nacionalismus. Národní cit jest nejkrásnějším květem duše lidstva snad proto, že se může opírat o nezištné citění. Palacký řekl ve chvíli zoufalství českých buditelů, že i kdyby patřil k cikánskému rodu a byl jeho posledním potomkem, přece by považoval za svou svatou povinnost přičiníti se, aby po něm zbyla čestná památka. Tak opravdově hledí na svou národnost charakterní člověk. Výchova k vlastenectví značí tudíž výchovu k charakteru. Leč v době války, kdy se tolik mluví o zájmech národů — tak mnoho lidí ztratilo charakter, poněvadž s národností obchodovali. Jim národnost byla jen prostředkem k jistému účelu.

Bylo zábavné zrovna pozorovat, jak příchod do ruského zajetí působil na mnohé lidi hovořící výhradně německy a mnohdy ani neznající slova slovanského. Případů se vyskytly velké spousty — vyberu aspoň některé.

V nemocnici sloužil se mnou záložní šikovatel W., který přijel z Německa, kde v kterémsi pří-

mořském státečku byl dvorním kapelníkem. Byl-li jím, či snad jen kapelníkem dámské kapely, nevím. Jisto však jest, že byl výborným hudebníkem a již dříve v rakouské vojenské hudbě měl význačné místo. V prvních dnech našeho styku zrovna šuměl německo-národním nadšením, které v době mobilisace plálo v celém Německu. A toť se ví, věřil bezvýhradně ve vítězství Němců:

„Ach, kdybyste viděl, jaké to bylo ohromující.. Hráli jsme večer potpuri z Wagnera. Kolem dokola tisíce lidí z nejelegantnějšího světa. Zvláštní slavnostní šum, nervosnost, všichni plní naděje a vítězoslavného pocitu. Moře za estrádou bylo klidné a vystupoval z něho jemný van. Sta světel hořela na prostranství, kde v době mobilisace byl uspořádán tento vítězoslavný koncert. Najednou se roznesla zpráva, že Rakousko právě vyhlásilo proti Rusku mobilisaci. Rozneslo se bouřlivé já-sání, nesoucí se k nám jako vlnobití a uchvacující nás všechny. Přerušili jsme hru instinktivně zrovna uprostřed skladby a s nesmírnou vervou zahráli rakouskou hymnu. Jásot byl ohromný, úžasný a všechno se slévalo v jediný velký dojem vítězoslávy. Pak jsme ještě hráli německou hymnu a znova a znova opětovali obě hymny, jichž se publikum nemohlo dosti naposlouchati. Byly to velkolepé okamžiky, na něž nezapomenu do své smrti. Pak jsem musel jeti sem, ani se doma pořádně neroz-loučiv...“

Ve dnech prvních vítězných zpráv rakouských a německých raportů, jimž polský tisk musel dávat význačné místo, horoval W. stále krasořečnický o německém nadšení a o tom, jak pevně věří v konečné vítězství Německa. Čím více se však přibližoval okamžik obsazení našeho města Rusy, tím více ochabovalo německé nadšení W. Snažil se vše-

možné dokázat, že mluví česky a proto s náma mluvil skoro výhradně svou zoufalou češtinou, již se naučil při vojenské hudbě, kde byli skoro sami Češi a kde byl i rozhodný český dirigent. Na počátku našich styků mi však dokazoval, že ačkoli pochází z Haliče, nemá s Haličí nic společného (vždyť Haličany Maďaři a Němci v celých houfech věšeli!). Také polským židem není. Byl vůbec vychován v Německu, od dětství žije v Německu, cítí německy — nemůže tedy být ničím jiným než Němcem.

Smáli jsme se těmto jeho vytáčkám, ale ještě více jsme se smáli později, když před příchodem Rusů nám dokazoval, že Slované jsou mu velce sympatičtí, že si je zamiloval, že jsou to tuze hodní lidé a Němci jsou takoví tvrdí, bezohlední...

Poněvadž se roznesla poplašná zpráva, že ruští vojáci prý každého žida bez milosrdenství zabijí, ucítil W. v sobě hned židovskou krev a při příchodu Rusů několik dní se vůbec neukázal, uchýlil se do nějakého vzdáleného koutu nemocnice, dokud se nepřesvědčil, že ruští vojáci nikomu neubližují.

Neviděl jsem se s ním pak téměř celý měsíc, neboť byl v jiné nemocnici a v první čas obsazení města Rusy nám nebylo možno příliš volně se pohybovat. Setkal jsem se s ním až při našem odjezdu do Turkestanu. Byl vyhublý a přepadlý, leč přece měl v očích jistou naději. Shlížel s pravým politováním na korutanské Němce s námi jedoucí, kteří neznali jediného slovanského slova. On zná dosti, on se může dorozumět. A před Němci se nijak nestyděl ostentativně mluvit s námi česky. Hrdina! Dokonce se netajil úmyslem, že se přihlásí za Slovana...

Učinil-li to, nevím, poněvadž se později naše

cesty rozdělily. Pochybuji ostatně, že byl by W. mohl Rusy tak snadno oklamat. Oni velmi dobře poznávají židy — a žida nikdy neuznají za Slovana. Na naší cestě do Turkestanu udála se také taková historie: Na menší stanici uprostřed turkestanské pouště, kde náš zajatecký vlak projel několik hodin, přisedl jakýsi starší zajatec k několika ruským zřízencům a začal s nimi vykládat. Byl odněkud z Bukoviny a domluvil se rusky. Kterýsi zřízenec učinil vtíp na židy. Zajatec se smál také. Tu se na něho obořili, jak že se může smát, když jest také židem. Ujišťoval všemožně, že se mýlí, ale tu ruský stařík se do něho pustil: „Mne neoklameš! Já poznám žida, nemusí ani promluvit. A když promluví, to ho poznám teprve.“ Na štěstí pro onoho zajatce žida hnul se vlak. Podivno! Zapíral svůj původ, aby na něho kdesi v poušti, tisíce kilometrů od domova, pohlíželi prostí ruští dělníci sympatičtěji a snad mu dali nějakou kopějku!

Za Slovana se hlásil v Rusku kde kdo, lámající všelijak některý slovanský jazyk, nebo mající jen slovanské jméno. Tím počet Slovanů přirozeně v krátké době značně vzrostl, jistě proti nadání vševědoucích politiků... A hlavně mnozí „stramm-deutsch“ důstojníci se hlásili k Slovanům. Trochu pozdě si uvědomili národnost — avšak u nich — jaký div! Z Podvoločisky jsem jel s aktivním nadporučíkem J. Mluvil s námi jen německy — ostatně to byla řeč služební. Když jsme se ho ptali (byli jsme ve voze tři Češi), jaké jest národnosti, řekl duchaplně: „Mir ist alles Wurst.“ Pak vykládal, že jeho matka byla Francouzka, otec Polák a on myslí německy — jinak jest rakouským oficírem. Když však v Kyjevě se ho ptali na národnost, prohlásil, že jest Polákem. V schematismu rakouské

armády nepochybně figuruje jako Němec. Svou polskou příslušnost ukazoval také tím, že s Poláky mluvil — německy.

To však byl poměrně nevinný případ, poněvadž tento důstojník měl nejen čistě polské jméno, ale též dobře polsky mluvil. Vyskytly se případy, že se zajatec přihlásil za Slovana a za celé zajetí slovansky nepromluvil, prostě proto, že nedovedl. Někteří rakouští důstojníci objevili dokonce nové slovanské národnosti. Mladý nadporučík Sch. z Terstu přihlásil se v Kyjevě za Němce, dalekou cestou do Turkestanu jeho němečtví vyvětralo a přihlásil se při novém zapisování za Slovince, poněvadž zná několik slov slovinsky. Nadporučík Sch. byl ustanoven v D. za staršího slovanské skupiny důstojníků... Velmi brzy jsme pojali důvodné pochybnosti o jeho slovanství a nebylo nám nikterak po chuti, že když už jsme byli rozdělení dle národností, právě on jest naším starším. Na dotazy Sch. odpověděl cynicky, že je mu všecko jedno. Zná slovinsky a proto se přihlásil za Slovince. On není ani Němec, ani Ital, ani Slovinec, on je zkrátka „Küstenländer“ (obyvatel Přímoří). Ruský praporčík přemístil Sch. později sám do německého národa a zbavil ho velení ve slovanském oddělení.

A ještě jeden exemplář. Když jsem odjížděl z D. do T., přibyl tam právě typický rakouský major se slovanským jménem. Odpoledne jsme měli inspekci staříckého ruského generála. Majora S. se tázal po národnosti. Ten řekl lámanou ruštinou: „Já mluvím česky, umím polsky a pocházím odtě Řešova, já jsem vasrpolák...“

Těchto několik případů je hrst, vybraná namátkou z jednoho koutu zajateckých tábořišť.

Každým transportem dovídal jsem se o nových a nových.

Ti všichni lidé měli svoje důvody. Jeden takový důvod poctivě naznačil černovický švec.

V jistém zajatci, chyceném v Karpatech, poznal důstojník z Černovic černovického občana. Byl mezi Rusíny a považován za Rusína.

Důstojník se podivil: „Ale vždyť vy jste Němec!“

„Ano,“ odpověděl černovický voják, povoláním švec. Pak se tajuplně zasmál a řekl tiše s výrazem zvláštní důležitosti, jakoby šlo o zachránění Rakouska: „Jest to tak lepší, když mohu tady být mezi nimi a je poslouchat...“

(Kalendář „Velký Čechoslovan“ na r. 1917
Pod znač. „Mojmír“.)

STARÝ TAŠKENT.*)

Cizince vábí v Taškentě především staré město, sousedící se západní částí nového města. Staré město má ohromnou rozlohu a síť jeho křivolakých, dlouhých uliček jest tak hustá a rozsáhlá, že i tuzemec přijde někdy do neznámé části a zabloudí.

Ze středu nového města, které americkou rychlostí hvězdovitě roste od pomníku dobyvatele Turkestanu gen. Kaufmana (Taškent dobyt r. 1865) všemi směry, možno k bazaru starého města dojetí pohodlnou elektrickou tramvají belgické společnosti asi za půl hodiny. Tramvay jede kolem pevnosti, obehnané vysokými náspy, na nichž v plné zbroji u děla, namířeného ústím do starého města, stojí ruská stráž. Dobře jest však poprvé zajít si do starého města pěšky, neboť tak možno si lépe všeho povšimnouti.

Starý Taškent má ráz úplně orientálský: úzké, křivolaké uličky, četné mešity s minarety, na ulicích Sarti**) v pestrých chalátech (dlouhé, přes

*) Taškent jest středisko rozsáhlého území ruské říše ve střední Asii, zvaného Turkestan. Čítá 271.900 obyvatel, z nichž jsou dvě třetiny domorodých Sartů. Taškent, jako vůbec Turkestan, hostl za války a ještě hostí mnoho našich zajatých krajanů.

**) Sarti jest národ (asi 1 mil.) plemene tureckého. Jsou přísní mohamedáni a vynikají obchodním talentem.

kolena splývající kabáty) a čisté bílých turbanech, Sarfanky v šedých, až na paty sáhajících pláštích, obličej neproniknutelně zahalený v hustý černý závoj z koňských žíní (čimbet). Drobné, krásné děti Sartů batolí se kolem prahů obydlí. Sarti v krámcích nebo čajovnách (čajchany) sedí nebo leží na hrubých koberecích, pijí čaj a pokušují z čibuků.

Sarti bydlí v nízkých, přísně zabeđených domech, doslovně splených z bláta. Domy se staví tak, že se nanosí hromada hlíny, poleje se pořádně vodou z vedle tekoucího aryku*) a hned se začne stavět. Totiž takto: Rukama se urypují z hromady přiměřené kusy hlíny, z nich se rychle v rukou uhněte koule a tyto „cíhly“ se lepí jedna na druhou. Někdy se mezi ně vkládá sláma, aby zeď lépe držela — leč to je dražší stavba. Když jest zeď dosti vysoká, zvláštní specialisti ji s neobyčejnou zručností uhladí. Slunce a voda pomáhají dnes sartským zedníkům stejně jako před tisíciletími... Takové stavby jsou ovšem velmi laciné. Vyžadují sice častých oprav, avšak opravy také nic nestojí, vždyť materiál jest všude a zadarmo.

Čím blíže k bazaru, tím jsou ulice živější, tím četnější jsou drobné krámky, dílny kovářské a klempířské, čajovny a šašlikárny, v nichž se možno nasytití levným šašlíkem, to jest kousky skopového masa, opékaného na rožních.

Bazar tvoří střed starého Taškentu a znamená skutečně orientálskou vzácnost, neboť jest nejrozsáhlejším a nejbohatším bazarem celé střední Asie. V něm se spojují obchodní tepny celé střední

*) Aryky jsou otevřené kanály, jimiž se zavlažují zahrady i pole v celém kraji.

Asie. Zde vždycky jest všecko, i to, co nemožno koupiti ve velkých obchodech nového města.

Jest to vlastně rozsáhlé město v městě, zaujímající celou síť dlouhých ulic, většinou krytých střechou, tak že při vchodu ovane návštěvníka chlad a zarazí pološero, na něž si zrak, oslněný žhavým, sálavým sluncem, musí nejprve zvykat. Krámky jsou zde jeden vedle druhého a většinou stejně malé, až na několik velkých skladů ruských firem. Několik ruských firem má totiž v obvodu bazaru vlastní velké obchodní domy. Krámků čítá se v bazaru starého města přímo neuvěřitelný počet — 4500! Obchody jsou specialisovány. Jsou zde ve skupině obchody semenářské, jinde řezníci, prodavači cukru, bonbonů, koloniálního zboží. V několika ulicích prodávají pouze plátna, dále jest oddělení obchodů hedvábím, kožemi, botami a kalosami, chaláty, sartskými čepičkami, oděvem, sušeným ovocem, čajem, tabákem, nádobím porcelánovým, hliněným, plechovým a emaľovaným, starozitnostmi, hřebíky, železem atd. atd.

Krámky většinou mají šířku nějakých dvou a hloubku tří metrů, zboží jest v nich čistě a úhledně uspořádáno, tak že kupující okamžitě přehledne, co v krámě může koupiti.

Sartský obchodník sedí s důstojnou tváří na laciném koberci a se stoickým klidem očekává kupce, popíjeje čaj, nebo pokuřuje z čibuku, zhotoveného z láhve, který se přenáší od krámků ke krámků a za určitý nízký poplatek si možno z něho zabafnouti.

Přijde-li kupec, Sart oživne a hned ochotně nabízí a ukazuje, načež s největším klidem řekne i trojnásobnou cenu, než za jakou může prodati. Proto na bazaru může kupovati pouze kdo umí smlouvat a kdo se nijakými přísahami Sarta nedá

přelstít. Sartovi obchod zřejmě působí rozkoš. Nadsazování cen a smlouvání, kdy on může ukázati svou bystrost a pohotovost v knifech, jsou mu vrcholem obchodního úspěchu. Na bazaru možno sice koupiti mnohem laciněji, ale častěji tu koupíš mnohem dráž než v novém městě.

Dvakrát v týdnu, ve středu a v sobotu, naplní se ulice bazaru davy lidu. Sarti z města a okolních kišlaků (vsí), Kirgizové z dalekých končin pouště přijíždějí na kosmatých koních i velbloudech, či s vozy o dvou neobyčejně vysokých kolech (arby) kupovati své potřeby. V ulicích kolem bazaru jest živo již od časného rána, všude se rozléhá hovor, křik, dusot koňských kopyt, řehtání koní, frkání velbloudů a hýkání oslů, kteří zde, ač řídčeji než na př. v Samarkandě, slouží za soumary zboží i lidí.

Čajchany jsou plné a dobrý obchod mají i prodavači malých kulatých chlebů ze žitné mouky s příměsí cibule, zvaných „lepjošky“, i prodavači pirožků po 2 kopějkách, naplněných cibulovou nádivkou, někdy i sekaným masem.

Živo a veselo jest na ulicích starého města v den bazaru, když slunce všechno ozařuje svým tropickým žářem: sněhobílé turbany, pestré hedvábné chaláty s dlouhými rukávy, tak že ruk není viděti, i jemně pilnými sartskými ženami vyšívané čepičky tuppe. V poledne z blízkého minaretu ozývá se táhlý zpěv muezinův, vyzývající k modlitbě, ale nikdo nemá času teď si ho povšimnouti, poněvadž nyní více než kdy jindy čas jsou peníze a peníze jsou Sartovi druhým Allahem...

(Kalendář „Velký Čechoslovan“ na r. 1917
Pod znač. J. D.)

ŠUTNIK.

(Povídka.)

Když nás provázel náš nový velitel, podplukovník N., rozsáhlým, blátivým dvorem kasárny, kde jsme měli vésti různé záležitosti správy zajatců, najednou se zastavil a se smíchem řekl: „Znajete, gospoda, já šutnik, bolšój šutnik.“

Poněvadž se smál, smáli jsme se také — už jaksi ze zdvořilosti, ačkoli jsme tehdy dobře nevěděli, co tím míní. On asi postřehl naše rozpaky a hned dodal:

„To značit — já vesolyj člověk.“

A už nám začal vykládat první svou historku, jichž nám pak při každém setkání vždy pověděl několik:

„Je to velmi zlé, když si lidé nerozumějí. Vy, jako Slované, mně ovšem rozumíte, neboť vám není ruský jazyk nijak zvlášť obtížný, ale hůř je s Němci — s těmi se nijak nedorozumíš.“

Bolela mne pravá ruka, že jsem nemohl ani spát. Cert ví, co to bylo. Povídám si, co budeš dlouho hledat a zašel jsem si k vašim doktorům tamhle v kasárenské léčebnici. Jsou zde dva a přistěhovali se sem nedávno. Vy, pánové, je asi znáte — pravda?

Mluvím na ně rusky, nerozumějí ani slova. Jak by taky. A německy zas neumím já — nu, neškodí,

už se německy učit nebudu. Ale musím jim přece vyložit, že mne bolí ruka. Vykládám proto nejčistším ruským jazykem celou tu smutnou věc, leč oni oba na mne hledí s očima na vrch hlavy a jsou zřejmě strašně dojatí, že mi nerozumějí. A při tom, div mne neuhranou, jak lapají každé mé slovo. Vida, povídám si, Němečkové, tak přece dovedete být někdy uctiví? Konečně jsem vyhrnul rukáv a strčil bolavý loket doktoru s brejlemi až k nosu. Ten pořád jen kýval učeně hlavou a říkal charašo, ačkoliv mne stiskal zrovna v bolavém místě a nebylo to nijak charašo.*) To mne dopálilo i ukázal jsem mu takhle —“

Tu podplukovník s významným pohledem opsal si pod bradou prstem čáru a pokračoval:

„Oba doktoři zbledli, až mně jich bylo líto. Doktor s brejlemi byl jako křída, jistě myslil, že už přišla jeho poslední hodinka a že ho snad dám na místě podřezati, nebo při nejmenším pověsiti, protože jsem učinil takový posuněk.“

Řeknu vám, proč jsem si tak s nimi zažertoval. Což jenom ruský člověk má trpět za to, že někdy nerozumí? A tady ten Němec s brejlemi mně udělá bolest a měl bych ho snad za to žehnat? To já jsem jednou trpěl taky, protože jsem nerozuměl a tenkrát jsem nikomu ani vláseček na hlavě nezkrřivil. Tuto poučnou historii vám chci vlastně vyložit.

Já jsem rodák z Kavkazu. To je nejkrásnější země na světě. Chtěl jsem vám říci, abyste se tam rozjeli, ale k čertu, jste zajatci. Tak aspoň věřte, co povídám. U nás na Kavkaze jsou hory až do nebe a pod horami je všeho hojnost, ovoce, obilí, vína, zvíře, všeho, čeho se ti jen zachce. Ale tam

*) Dobře

v horách jsou různí národové, s nimiž není si co hráti ještě dnes, natož před lety. Tam člověk nikdy nesměl jeti sám a vždycky musel být pořádně vyzbrojen.

Avšak přes to jsem miloval cesty kolem těchto divokých strží, porostlých bujnými květy a keři, miloval jsem bystřiny, divoce se řítící s hor i hluboké, vonící kavkazské lesy. Proto jsem zde rád konal službu, neboť kraj se mi každé chvíle jevil v novém kouzlu.

Jako mladý důstojník jel jsem na obhlídku s malou četou kozáků divokými horami. Museli jsme přejetí můstek, visící nad úzkou roklinou. Jeli jsme docela bezstarostně, naše koně byli jako kamzíci. Avšak chatrný most se pod námi probořil a všichni jsme se sřítili do rokle. Na štěstí jsme to odnesli jenom nějakými odřeninami a také koňům se ku podivu mnoho nestalo. Leč přece jsme ihned nemohli jeti dále a museli jsme přenocovat v blízké horské vsi.

Zaklepali jsme na dvěře první osamělé chalupy, kde jsme i přenocovali. Byla to ale potíž. Já jsem neuměl ani slova z řeči, kterou mluvil můj hostitel. Také nikdo z mých lidí mu nerozuměl — můj stálý tlumočník různých kavkazských nářečí měl za mnou dorazit druhého dne ráno.

Když jsem se chystal lehnouti, hospodář mi svítil svíčkou a tvářil se při tom velmi důležitě. A pořád něco vykládal. Co, čert ví. Nerozuměl jsem mu ani slova, ale ani slovíčka, asi jako ti němečtí doktoři mně.

Najednou na mne zasvítily divoce očima, zakoulel jimi, že vystoupily skoro z důlků a kolem krku opisoval si takovouhle čáru — víte, jako já doktorům.

Pak se kolem mne pořád točil, stále cosi vklá-

dál, takže z opatrnosti jsem držel ruku na revolveru.

Co bych zapíral — do rána jsem neusnul. Vždyť jsem byl mlád a rozhodně jsem se měl rád. A čert ví, co ten chlap myslí, když rozumím jenom tomu jeho hroznému posuňku. A mohu ho ztrestat, když nevím, co povídá? Mohu mu vynadat, když nerozumím? Ale za to ten posuňek povídá tolik, že nemohu spát. A neudělal jsem mu nic zlého, na mou duši, nechytli jsem ho za loket a nemačkal, jako mne Němec.

Když ráno přijel tlumočník, musel mu hostitel vyložit, co mi to včera vykládal a ukazoval. Nebylo to tak zlé, neboť mi pouze vykládal, že pokud jsem u něho, on mě nezařeže, ale kdybych byl tamhle u souseda, ten že by mne zařezal zcela jistě...

Když si mohl tak zažertovat s pravoslavným ruským člověkem nějaký divoch na Kavkaze, proč bych to nemohl udělat já s pány Němci, kteří mně mačkají bolavý loket?... Neboť já jsem „bolšoj šutnik“, pánové...”

A při tom se podplukovník zasmál upřímným, nakažlivým smíchem.

(Kalendář „Velký Čechoslovan“ na r. 1917.
Pod znač. „Mojmír“.)

CO TŘEBA VĚDĚTI O NAŠEM OSVOBOZOVACÍM Hnutí.

1. Vznik a cíl našeho hnutí.

Hnutí československého národa za osvobození ze jha říše rakousko-uher. vzniklo z přirozené potřeby národa brániti se všemi silami a prostředky proti hrozícímu trvalému porobení i vyhubení. Za nynější velké evropské války toto hnutí nabylo neobyčejné, živelní síly, poněvadž nebezpečí, od dávna hrozící našemu národu, nesmírně vzrostlo. Naše dnešní hnutí plní jen ty příkazy, které jsou dány celým historickým i myšlenkovým vývojem našeho národa v dobách minulých i přítomných, neboť náš národ nikdy se nevzdal nároků na svůj úplně samostatný národní život v útvaru svobodného, o sobě samém volně rozhodujícího státu. Cílem našeho hnutí jest dosažení úplné svobody Čechů a Slováků vybudováním vlastního státu, v němž by oběma národům byla dána v nejširší míře volnost samostatného národního vývoje.

2. Obrana národní existence ve vlasti.

Našeho dnešního hnutí účastní se celý náš národ, doma i za hranicemi. Doma náš lid velice rázně za války projevil, že všemi svými silami jest odhodlán brániti vzrůstu německé moci na

úkor Slovanů. Z nálady našeho lidu doma, z hojného přecházení českých vojáků v rakouské armádě k Rusům, a persekucí, které byly uvaleny za války na náš národ a projevily se četnými popravami i žalářováním našich politických vůdců a národních pracovníků, možno usuzovati, že upřímné sympatie našeho lidu ve vlasti jsou na straně všeslovanského Ruska a jeho velkých spojenců. Pevná dohoda, uzavřená mezi všemi českými stranami v naší vlasti k účelnému a jednotnému hájení národních práv v nynější chvíli, ukazuje jedinou snahu všech nás doma i za hranicemi: uhájiti národní existenci.

3. Osvobozovací hnutí za hranicemi vlasti.

Osvobozovací hnutí Čechů a Slováků za hranicemi vlasti projevuje se společným, organisovaným postupem všech Čechů a Slováků k jednomu a témuž cíli: osvobození národa. V tomto hnutí účastní se jako rovnomocní z československého stanoviska činitelé všichni Češi a Slováci za hranicemi, ať jsou občany některého z dohodových nebo neutrálních států, nebo válečnými zajatci. Za zdárný rozvoj našeho hnutí neseme všichni stejnou zodpovědnost a proto všichni zde máme i stejné povinnosti.

4. Proč pracujeme k vítězství čtyřdohody?

Poněvadž můžeme dosáhnouti uskutečnění našich snah jedině za vítězství čtyřdohody, naše hnutí projevuje se opravdovým a horlivým účastenstvím Čechů a Slováků po boku čtyřdohody v

jejím zápase proti Rakousku-Uhersku a Německu, jakož i jich spojenců. K tomu cíli stavíme všude dobrovolnické oddáry, které bojují po boku spojeneckých vojsk, a pracujeme horlivě pro vyzbrojení spojeneckých armád. Všestrannou propagandou snažíme se poučiti každého příslušníka našeho národa o jeho povinnosti v nynější chvíli, a současně snažíme se rozhodující faktory států čtyřdohody a jich veškerou veřejnost, jakož i tytéž faktory států neutrálních získati pro naši věc.

5. Organisaace.

Naše hnutí za hranicemi vlasti jest vedeno mnoha organisacemi na celém světě, které jsou proniknuty jednotným duchem. Jsou to: Národní Rada československá v Paříži, v jejíž čele jsou poslanci prof. T. G. Masaryk a J. Dyrieh, oba za války uprchnuvší z Rakouska. Generálním sekretářem v Paříži jest docent pražské university Dr. Ed. Beneš, prof. Masaryk dlí trvale v Londýně a posl. Dyrieh v Petrohradě. Členem Národní Rady v Paříži jest Slovák dr. Milan Štefanik.

Ve Francii jsou ještě organisace: Comité de la Colonie et des Volontaires Tchèques v Paříži 16, Rue Richelieu a Ligue Franco-Tchèque v Paříži 106, Rue Richelieu.

V Rusku tvoří české a slovenské spolky jednotný velký Svaz spolků československých na Rusi v Kijevě. Ve Svazu jest spojeno 25 spolků. Při osobě posl. Dyrieha v Petrohradě, za souhlasu vlády byla utvořena 12tičlenná Národní Rada.

Ve Velké Británii jest London Bohemian (Czech) Committee 26, Gloucester Road, Regent's Park, London N. W.

Ve Spojených Státech severoamerických: české

národní sdružení: Bohemian National Alliance (Central Committee) 1825, Blue Island Ave, Chicago III. Odbočka jest: New York N. Y 302 E 72 St. Slovácká Liga (Slovak's League Pittsburgh, Pens.

Ve Švýcarsku: Union des Associations Tchèques des Suisse 17 Hegartsgasse, Zürich.

6. Svaz česko-slovenských spolků na Rusi

vznikl za války. Petrohradským sjezdem od 28. srpna do 5. září 1914 bylo usneseno utvořiti ústředí pro společnou národní práci. I. sjezd Svazu československých spolků na Rusi konal se 22.—26. února 1915. Sídlem Svazu zvolen Petrohrad, vojensko-technická komise byla zřízena v Kijevě. — Usneseno zříditi Českou družinu. Druhý sjezd Svazu konal se v Kijevě 12.—20. dubna 1916. Usneseno zříditi zvláštní českoslov. vojsko a zavedena všeobecná národní daň. Za sídlo Svazu zvolen Kijev.

7. Kanceláře Svazu

jsou: a) Presidium; b) finanční odbor; c) vojenský odbor; d) konsulární a právní odbor (Žiljanská 104); e) zajatecký odbor (Podvalná ul. č. 1, III. poschodí). V kancelářích zajateckého odboru jest zvláštní komise pro ochranu zajatých Slovanů pro kijevský okruh pod velením generallieutenanta... Předsedou Svazu jest dr. Václ. Vondrák, místopředsedou Josef Országh, jednatelem J. Volí, členy správy Svazu J. Jindříšek a L. Tuček. Správou zajateckého odboru jest pověřen K. Heřman. Rozsáhlou agendu Svazu obstarávají spolupracovníci z řad zajatců.

8. Československé vojsko.

Naše vojenská akce největšího rozšíření nabyla v Rusku, kde z dohodových států jest nejvíce usazených Čechů, i Slováků a také zajatců. Zde původní Česká Družina byla rozšířena a utvořena Československá střelková brigáda a další rozsáhlý rozvoj nových oddílů zde možno ještě očekávati. Česká dobrovolnická legie téměř od počátku války bojuje ve francouzské armádě, v srbském dobrovolnickém odřadu bojuje značný počet Čechů. V poslední době tvoří se dobrovolnické oddíly v Anglii a Americe. Českoslovenští vojáci na všech spojeneckých frontách nespočetněkrát se vyznamenali, o čemž svědčí jich četné odznaky za chrabrost.

9. Československé vojsko v Rusku

má tuto historii: Již třetího dne po vypuknutí války, 22. července 1914*), předložili zástupcové Moskevského českého komitétu min. vojenství projekt české legie, 24. července 1914 byl v Petrohradském českém komitétu jednohlasně přijat návrh na utvoření zvláštního českého oddílu v ruské armádě. Dne 6. srpna 1914 vojenská rada schválila ustanovení České Družiny, jež se formovala od 20. srpna 1914 v Kijevě. — Dne 28. září 1914 byl v Kijevě slavnostně posvěcen prapor Družiny a družinníci složili přísahu na bíločervený prapor se znaky zemí českých, korunou sv. Václava a s ruským orlem na žerdí. Dne 31. prosince 1915 Česká Družina přeměněna v Československý střelecký

*) Všechna tato data jsou podle st. ruského stylu (tedy oproti našemu počtu o 13 dní později).

pluk, jenž dne 4. dubna 1916 rozšířen na Československou střeleckou brigádu.

10. O povinnostech k našemu hnutí.

Každý Čech a každý Slovák jest povinen všemi silami pomáhati k osvobození vlasti. Všichni naši lidé za hranicemi musí bezpodmínečně plniti ty úkoly, které jsou jim předkládány povolnými představiteli našeho hnutí, jakožto skutečnými vykonavateli vůle českého národa.

Jen takto zvítězíme.

(Kalendář „Velký Čechoslován“ na r. 1917.
Bez značky.)

OBSAH.

	Strana
Předmluva k první knize	5
Proroctví Kautského	7
Naše politická situace	10
Kde domov můj? Parafraze.	22
Živ buď, národe posvěcený v Bohu, neumírej.	23
Český národ. (Besídka.)	25
Sokolský den v Taškentě. (Besídka.)	38
O nás pro nás:	
I. Válka a český národ	43
II. Idea národní samostatnosti	49
III. Jak dosáhneme svobody	54
IV. Mravní povinnost českého člověka v dnešní době	61
V. Slováci	68
VI. Kapitola jubilejní	75
VII. Česká proskrbce	81
Kde domov můj? (Besídka.)	85
Zapadlí vlastenci	89
Sen českého zajatce. (Besídka.)	97
Do zajetí. (Besídka.)	106
Pravda	110
Hůl má dva konce. (Besídka.)	116
Němci usilují o zachránění Rakouska	121
Srbové na rodné půdě	125
Hrabě Stürgkh ubíť	127
Stürgkhův nástupce a česká politika	129
Příznaky rakousko-německé krise	131
Češi a František Josef I.	133
Vavřínek Vosmejčil doma. (Besídka.)	136
Pokoj lidem dobré vůle. (Besídka.)	175
Národnost v zajetí	179
Starý Taškent	186
Šutník	191
Co třeba věděti o našem osvobozovacím hnutí	194

Nákladem Vydavatelství malozemědělců v Praze-II., Lípová ul. 8

vyšly tyto knihy:

Kalendář Republiky na rok 1920. Obsahuje přes 200 kvartových stran zajímavé četby a je vyzdoben uměleckými ilustracemi. Pokud zásoba stačí prodává se po 5 K.

Kapesní kalendář Republiky na r. 1920. Velice praktická a cenná příručka pro každého, zvláště pro malozemědělce. Pokud zásoba stačí prodává se po 4 K.

V. Drobný: Program Jednoty československých malozemědělců. Cena 60 haléřů.

Josef Dým k svobodě I. (Revoluční propagace)

Všechny knihy zasíláme dobírkou se započtením poštovních výloh.

Dále chystáme tyto novinky:

Spisek V. Drobného: „O pozemkové reformě“; Růženy Studničkové: „Výhledy do světa nadpozemského“; knihy povídek dra Jar. Mellana a sbírku veršů Maryši B. Šárecké. V prvním pololetí vydáme druhou a třetí knihu Jos. Dým „Cestou k svobodě“: Anabase (II.) a Vítězství (III.).

Obálka k této knize provedena podle návrhu legionáře O. Vašíčka.